

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI
FILOZOFICKÁ FAKULTA
Katedra politologie a evropských studií

Marie Nálepová

**Analýza možnosti zavedení smíšeně
personalizovaného poměrného volebního
systému pro volby do Poslanecké sněmovny
Parlamentu ČR**

Diplomová práce

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Tomáš Lebeda, Ph.D.

OLMOUC 2011

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně na základě uvedených pramenů a literatury.

V Olomouci dne 14. dubna 2011

Ráda bych poděkovala docentovi Tomáši Lebedovi za vedení práce, připomínky a pomoc, kterou mi poskytl v průběhu psaní práce. Velké poděkování patří také magistrovi Danieli Čermákovi, bez jehož datového souboru by tato práce nemohla vzniknout. Dále také děkuji všem, kteří se podíleli na finálních úpravách celého textu.

Obsah

Úvod.....	3
1 MMP a jeho zařazení	13
2 Volební systém Spolkové Republiky Německo	17
2.1 Vývoj systému	17
2.2 Volební zákon.....	22
2.3 Důsledky volebního systému v Německu	24
3 Nový Zéland.....	33
3.1 Od First-Past-The-Post k Mixed-Member Proportional	33
3.2 Zavedení MMP	38
3.3 Důsledky změny volebního systému na Novém Zélandu	42
4 Volební systém ČR.....	49
4.1 Vývoj volebního systému od pádu komunismu po současnost	49
4.2 Hodnocení účinků českého volebního systému.....	57
5 Aplikace modelů MMP na ČR	65
5.1 Shrnutí výsledků modelů	81
Závěr	83
Prameny a literatura.....	90
Prameny	90
Literatura	95
Přílohy	102
Seznam příloh	102
Abstrakt	138
Abstract.....	139

Seznam použitých zkratk

CDU – Christlich-Demokratische Union

CSU – Christlich Soziale Union in Bayern

SPD – Sozialdemokratische Partei Deutschlands

FDP – Freie Demokratische Partei

B90/Grünen – Bündnis '90/Die Grünen

KDP – Kommunistische Deutsche Partei

SRP – Socialistische Reichspartei

DP – Deutsche Partei

DDR – Deutsche Demokratische Republik

PDS – Partei des Demokratischen Sozialismus

ACT – Association of Consumers and Taxpayers

ČSSD – Česká strana sociálně demokratická

ODS – Občanská demokratická strana

KDU-ČSL – Křesťanská demokratická unie-Česká strana lidová

KSČM – Komunistická strana Čech a Moravy

SZ – Strana Zelených

SPR-RSČ – Sdružení pro republiku - Republikánská strana
Československa

KDS – Křesťanskodemokratická strana

ODA – Občanská demokratická aliance

US-DEU – Unie svobody – Demokratická Unie

VV – Věci veřejné

Úvod

Téměř po každých volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu České Republiky se objevují hlasy, které volají po změně volebního systému. Současný i předchozí systém byly kritizovány za jejich neschopnost přispět k vytvoření stabilní většinové vlády či za produkování výsledků, jež znevýhodňují malé strany. Od vzniku samostatné České republiky se objevily dva pokusy výrazněji změnit volební systém. První pokus zmařil Ústavní soud prohlášením některých částí zákona 204/2000 Sb., který měnil volební zákon 247/1995 Sb. za protiústavní, a druhý pokus z let 2008-2009 překazil pád vlády v březnu 2009.

Práce pomocí modelace aplikuje pro volby do Poslanecké sněmovny jeden z volebních systémů, ve kterém voliči disponují dvěma hlasy, Mixed-Member Proportional (MMP, smíšeně personalizovaný poměrný systém). Dlouho dobu byl tento volební systém používán pouze do německého Bundestagu. MMP tam bylo zavedeno po druhé světové válce v roce 1949 na základě dohody mezi německými politickými stranami za dohledu vojenských gubernátorů. Od té doby prošel německý volební systém pouze minimálními změnami. Od 90. let se s MMP setkáváme v dalších zemích. Z evropských zemí MMP zavedla Albánie a je používán také např. ve Venezuele. Druhým státem, který je po Německu nejčastěji uváděný jako příklad používání MMP, je Nový Zéland. Na Novém Zélandu došlo ke změně volebního systému z většinového na MMP v roce 1993.

Důvodů proč se pokusit o aplikaci tohoto volebního systému je několik. MMP je často kladně hodnocen a to nejen kvůli velmi proporčním výsledkům, jež produkuje. Dalším pozitivem je větší personalizace, kdy volič jedním ze dvou hlasů, kterými disponuje, ovlivňuje volbu konkrétního kandidáta na místní úrovni. Často se jedná o známé osobnosti oblasti či stranické lídry¹. V případě českého

¹ KLÍMA, Michal: *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha, Radix, 2003, s. 237-238.

volebního systému volič sice může v rámci kandidátské listiny dát preferenční hlas kandidátovi, kterého by rád viděl v Poslanecké sněmovně, ale počet poslanců, jež byli zvoleni na základě preferenčních hlasů je poměrně málo. V roce 2002 bylo díky preferenčním hlasům zvoleno 12 poslanců, ve volbách 2006 dokonce pouze šest z celkového počtu 200 poslanců. K výraznějšímu nárůstu došlo až ve volbách 2010, kdy v souvislosti s novelou volebního zákona se zásluhou preferenčním hlasům dostalo do Poslanecké sněmovny 46 poslanců a voliči tak přímo ovlivnili složení necelé čtvrtiny sněmovny.² I přes tento nárůst je personalizace v ČR stále poměrně nízká ve srovnání se zeměmi používajícími MMP. Např. v Německu voliči přímo ovlivňují složení poloviny Bundestagu a na Novém Zélandu dokonce téměř 60 % Sněmovny reprezentantů (viz níže).

Výhodou MMP je spravedlivější teritoriální zastoupení, poněvadž poslanci zvolení v menších jednomandátových obvodech zajišťují, že každá oblast země bude mít ve voleném orgánu svého zástupce. Regionální zájmy mají v českém parlamentu zastupovat senátoři, nicméně spravedlivé teritoriální zastoupení hraje důležitou roli i v případě Poslanecké sněmovny a to proto, že pouze sněmovna rozhoduje o podobě státního rozpočtu. Při jeho schvalování dochází vždy (výjimku tvoří pouze rozpočty na roky 2010 a 2011) k tzv. porcování medvěda. Při „porcování medvěda“ je část rozpočtu určena konkrétním projektům, za které se přimlouvají poslanci. Např. v rozpočtu na rok 2009 se jednalo o necelé 2 miliardy korun a celkově od roku 2002 bylo tímto způsobem rozděleno téměř 58,5 miliard korun. Jedná se o projekty z regionů, za které byli tito poslanci zvoleni a tím že získají peníze pro svoji oblast, si získají přízeň

² KNEBLOVÁ, Eva: Využívání preferenčních hlasů. In: : BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010*. Brno, CDK 2010, s. 172.

voličů v dalších volbách.³ Problém je ale ten, že ne všechny oblasti mají v Poslanecké sněmovně své zástupce, jež by pro ně tyto extra peníze z rozpočtu získali. Příkladem je např. okres Bruntál, který po volbách v roce 2006 neměl svého poslance ve sněmovně, jenž by se snažil získat peníze na projekty z Bruntálska. Až v listopadu 2009 se jako náhradník stal poslancem Libor Nowak, jenž svou funkci zastával jen několik měsíců a navíc v období, ve kterém k „porcování medvěda“ sice při schvalování rozpočtu došlo, ale nakonec žádné projekty nebyly schváleny. I když od roku 2009 k „porcování medvěda“ kvůli ekonomické krizi nedochází, je pravděpodobné, že po odeznění krize se opět vrátí a regiony, jež mají v Poslanecké sněmovně své poslance, budou mít větší šanci dotace z rozpočtu získat. Proto je důležité, aby každou oblast zastupoval minimálně jeden poslanec.

Práce obsahuje pět hlavních kapitol, přičemž první čtyři kapitoly jsou teoretické a jsou založeny na empiricko-analytickém přístupu. Práce se v úvodu věnuje obecně problematice smíšeně personalizovaného volebního systému, zejména otázce jeho zařazení do typologie volebních systémů. Následující dvě kapitoly se zabývají konkrétním případům dvou zemí, kde se tento volební systém využívá pro volby do dolní komory parlamentu. První z těchto kapitol (druhá kapitola) popisuje vznik a fungování volebního systému do německého Bundestagu, který zde by zaveden na konci 40. let 20. století. První podkapitola se zaměřuje důvodům, jež stály za vznikem tohoto volebního systému, a mapuje jeho změny do současnosti. Druhá část kapitoly podrobně popisuje fungování volebního systému a věnuje se některým ustanovením volebního zákona. Poslední podkapitola analyzuje důsledky volebního systému na politický systém Německa, za použití tří indikátorů (viz níže), jež budou blíže popsány níže a které slouží k hlubšímu pochopení důsledků na základě analýzy volebních

³ *Malé domů za šedesát miliard. Porcování medvěda se zřejmě vrátí.* In: *Ihned.cz*, 16. března 2010, <http://domaci.ihned.cz/c1-41406170-male-domu-za-sedesat-miliard-porcovani-medveda-se-zrejme-vrati> (2. 4. 2011)

výsledků. Tyto indikátory budou navíc použity v dalších kapitolách teoretické části.

Volební systém na Novém Zélandu je dalším představitelem MMP ve světě a je mu věnována třetí kapitola, zabývající se ve třech podkapitolách důvody, jež vedly v 90. letech ke změně volebního systému, dále pak průběhy a výsledky referend, ve kterých Novozélandčané rozhodli o zavedení MMP a tomu, jak je volební systém nastaven. Třetí podkapitola, stejně jako v případě německého volebního systému, hodnotí důsledky změny volebního systému, zejména to, zda se podařilo dosáhnout předpokládaných cílů reformy. K analýze volebních výsledků budou využity opět tři indikátory.

Čtvrtá kapitola popisuje vznik a obměny volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Zabývá se návrhy reform, které se za dobu jeho existence objevily, a se zaměřuje na hodnocení tohoto volebního systému. Velký důraz je kladen na problematiku sestavování vládních koalic. Pozornost je věnována několika proměnným systémům, které ovlivňují konečně výsledky voleb, a které jsou analyzovány za pomoci indikátorů.

Analytická část práce představuje 12 možných modelů volebních systémů, jež používají pro volby do Poslanecké sněmovny smíšeně personalizovaný poměrný systém. Na základě modelových výpočtů je ověřována hypotéza, že *zavedení MMP pro volby do Poslanecké sněmovny by zvýšilo míru proporcionality volebních výsledků, ale zároveň vedlo ke vzniku vlády, která by se opírala o stabilní/silnou většinu v Poslanecké sněmovně*. Stabilní a silnou většinou je myšlena taková většina v Poslanecké sněmovně, jež vládě umožňuje bez problémů schválit zákony bez nutnosti získat pro ně podporu opozičních stran a to i v případě, že jednu z vládních stran během volebního období opustí někteří její poslanci (viz volební období 2006-2010). Dílčí otázky se zaměřují na to, zda by se zavedením MMP změnilo zastoupení regionů v Poslanecké sněmovně, zajistilo větší personalizaci volených

zástupců a zda by přispělo ke snížení propadlých hlasů, kterých je v případě téměř každých voleb do Poslanecké sněmovny více jak 10 %. Výjimkou jsou volby 2006, kdy procento propadlých hlasů tvořilo necelých 6 %.⁴

Často se můžeme v odborných časopisech či knihách setkat s modelovými výpočty výsledků voleb do Poslanecké sněmovny, které zjišťují, jaké volební výsledky by produkovaly volební systémy, jež byly navrženy pro změnu volebního systému.⁵ Modelování výsledku se nejčastěji zaměřuje na různé typy listinných poměrných systémů, popřípadě se pouze v teoretické rovině zabývají případnými dopady zavedení většinových systémů.⁶ Méně časté jsou modelace, jež by zahrnovaly volební systémy, které pro hlasování používají označování preferencí u jednotlivých kandidátů (ať už se jedná o většinový systém alternativního hlasování či proporční systém jednoho přenosného hlasu), nebo ve kterých volič disponuje dvěma a více hlasy a to kvůli jejich problematickému aplikování.

Práce čerpá z celé řady českých i zahraniční publikací, jež se zabývají problematikou MMP v obecné rovině, ale i věnují se konkrétním případům. Sborník editorů Martina P. Wattenberga a Matthewa S. Shugarta *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?*⁷ se řadí k nejvýznamnějším knihám, které se věnují

⁴ Celkové výsledky hlasování. Volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky konané ve dnech 2. - 3.6.2006. In: Volby.cz, <http://volby.cz/pls/ps2006/ps2?xjazyk=CZ> (5. 4. 2011)

⁵ ŠEDO, Jakub: *Možnosti volebního inženýrství v ČR v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2010*. In: BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010*. Brno, CDK 2010, 235-262 s. BRACHTL, Václav: *Srovnání proporcionalit navrhovaných úprav volebního systému do dolní komory českého parlamentu*. European Electoral Studies, 4,2009, č. 1, s. 56-65. PECHÁČEK, Štěpán – NĚMEC, Jan: *Změna volebního systému do Poslanecké sněmovny*. Politologická revue, 8, 2008, č. 1, s. 9-27.

⁶ ŽENÍŠEK, Marek: *Model volebního systému pro ČR*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít (Eds.): *Parlamentní volby 2006 a česká politika*. Brno 2006, s. 193-202.

⁷ WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?*. Londýn 2003, 656 s.

problematice smíšených volebních systémů. Autoři představili novou definici a typologii, jež se staly jednou ze dvou hlavních typologií a definic smíšených volebních systémů, a mezi smíšené volební systémy řadí právě i MMP (viz kapitola 1). Dále se zaměřují podrobně na jednotlivé příklady těchto systémů. První část se práce vždy věnuje vzniku a vývoji daných volebních systémů, a druhá část z různých úhlů pohledu analyzuje tyto volební systémy a jejich důsledky. Mezi analyzovanými volebními systémy se nacházejí Německo a Nový Zéland, země představené v této práci, ale i další volební systémy jiných zemí jako např. Ruska, Japonska, Bolívie či Mexika.

Dalším sborníkem, zabývajícím se konkrétními případy volebních systému a mezi kterými jsou i německý a novozélandský volební systém, je sborník *The Politics of Electoral Systems*. Tato publikace autorů Michaela Gallaghery a Paula Mitchella se zabývá všemi typy volebních systémů a MMP opět řadí mezi smíšené volební systémy.⁸ Naopak celá řada knih věnující se volebním systémům řadí MMP mezi poměrné volební systémy. Mezi ně patří kniha významného německého politologa Dietra Nohlena *Wahlrecht und Parteiensystem: zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme*,⁹ která vyšla naposledy v roce 2009 v šestém rozšířeném a aktualizovaném vydání. Dieter Nohlen se už více jak 40 let věnuje problematice volebních systémů. Tato kniha shrnuje jeho vědecké poznatky o volebních systémech obecně (jejich typologie, hlavní proměnné a jejich důsledky) a zaměřuje se na několik příkladů volebních systémů, které jsou v dané skupině volebních systémů vnímány jako klasické příklady (volební systém Velké Británie, Německa, Irska, Ruska či Maďarska).

Českých publikace věnující se volebním systémům a řadící MMP mezi poměrné volební systémy je kniha *Volební systémy*.

⁸ GALLAGHER, Michael – MITCHELL, Paul: *The Politics of Electoral Systems*. New York, Oxford University Press 2005, 662 s.

⁹ NOHLEN, Dieter: *Wahlrecht und Parteiensystem: zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme*. Opladen & Farmington Hills 2009, 528 s.

Tato publikace se dočkala už druhého vydání. První vydání představuje sborník autorů pod vedením Romana Chytílka a Jakuba Šeda.¹⁰ Druhé vydání publikovalo nakladatelství Portál a představuje přepracovanou verzi prvního vydání. Avšak nejedná se o sborník, ale o knihu, na které se kromě původních editorů R. Chytílka a J. Šeda podílel i Dalibor Čaloud a Tomáš Lebeda.¹¹ Kniha se věnuje volebním systémům jak v teoretické rovině, tak se věnuje podrobně jednotlivým typům volebních systémů a jejich analýze. Zároveň se stejně, jako v případě knihy Dietra Nohlena, se věnuje několika příkladům volebních systémů, jejich fungování a důsledkům. Závěrečná kapitola se zabývá volebními systémy českých zemí od roku 1848 až po současnost. Velmi přínosný je závěrečný přehled všech volebních systémů do dolních komor parlamentů světa.

Publikace *Reform oder Manipulation? Zur Diskussion eines neuen Wahlrechts*¹² od Thomase von der Vringa a *Wahlrecht zwischen Kontinuität und Reform: eine Analyse der Wahlsystemdiskussion und der Wahlrechtsänderungen in der Bundesrepublik Deutschland 1949–1983*¹³ od Jesse Eckharda jsou hlavními zdroji části práce o vzniku a vývoji německého volebního systému, které na základě debat v Parlamentní radě, Bundestagu a uvnitř jednotlivých stran představují důvody zavedení MMP a jeho reformy do roku 1983. Žádná další publikace se bohužel nezabývá vývojem německého systému z tohoto pohledu do současnosti a tak změny provedené po roce 1983, jsou čerpány z knih, které se věnují německému politickému systému, jež je celá řada. Několik publikací o německém politickém systému, které se věnují i volebnímu systému, publikoval další významný

¹⁰ CHYTÍLEK, Roman - ŠEDO, Jakub (Eds.): *Volební systémy*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2004, 237 s.

¹¹ CHYTÍLEK, Roman a kol.: *Volební systémy*. Praha, Portál 2009, 376 s.

¹² ECKHARD, Jesse: *Wahlrecht zwischen Kontinuität und Reform: eine Analyse der Wahlsystemdiskussion und der Wahlrechtsänderungen in der Bundesrepublik Deutschland 1949–1983*. Dusseldorf, Droste 1985, 440 s.

¹³ VRING von der, Thomas: *Reform oder Manipulation? Zur Diskussion eines neuen Wahlrechts*. Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt 1968, 311 s.

německý politolog Klaus von Beyme¹⁴ či Wolfgang Rudzion.¹⁵ Obě knihy se shodně nazývají *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland* a jsou hojně využívány na německých univerzitách jako učebnice pro politology.

Hlavními zdroji, jež jsou použity pro kapitolu o novozélandském volebním systému, jsou články autorů Jack Vowles, Susan A. Banducci a Jeffrey A. Karp, kteří se touto problematikou nejvíce zabývají. Jejich práce se věnují důvodům změny volebního systému na Novém Zélandu,¹⁶ představení nového volebního systému pro volby do Sněmovny reprezentantů, který byl zaveden v roce 1993,¹⁷ analýzami důsledků změny volebního systému na politický systém Nového Zélandu¹⁸ a v neposlední řadě rozborem výsledků jednotlivých parlamentních voleb a povolebních vyjednávání.¹⁹

Českému volebnímu systému a jeho vývoji se věnuje několik knih a článků, mezi nimi i zmíněná kniha *Volební systémy. Sborník Miroslava Nováka a Tomáše Lebedy Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*²⁰ se zabývá analýzou českého volebního systému, sestavováním vlád a zejména podrobně rozebírá reformu volebního systému z let 1998-2000, jejíž zavedení zabránilo rozhodnutí

¹⁴ BEYME, Klaus von: *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland. Eine Einführung*. Wiesbaden, Verlag für Socialwissenschaften 2010, 477 s.

¹⁵ RUDZIO, Wolfgang: *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Verlag für Socialwissenschaften 2006, 527 s.

¹⁶ VOWLES, Jack: *New Zealand: The Consolidation of Reform?* In: GALLAGHER, Michael – MITCHELL, Paul (Eds.): *The Politics of Electoral Systems*. New York, Oxford University Press 2005, s. 296-312.

¹⁷ VOWLES, Jack: *Introducing Proportional Representation: The New Zealand Experience*. *Parliamentary Affairs*, 53, 2000, č. 4, s. 680-696.

¹⁸ KARP, Jeffrey A. – BANDUCCI, Susan A.: *The Impact of PR on Turnout: Evidence from New Zealand*. *Australian Journal of Political Science*, 34, 1999, č. 3, s. 363-377. VOWLES, Jack – BANDUCCI, Susan A. – KARP, Jeffrey A.: *Forecasting and Evaluating the Consequences of Electoral Change in New Zealand*. *Acta Politica*, 41, 2006, s. 267-284.

¹⁹ VOWLES, Jack: *The 2008 General Election in New Zealand*. *Electoral Studies*, 28, 2009, č. 3, s. 507-510.

²⁰ NOVÁK, Miroslav - LEBEDA, Tomáš (Eds.): *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova, Aleš Čeněk 2004, 223 s.

ústavního soudu. Přehled reformních snad v českém prostředí od pádu komunistického režimu až po současnost představuje článek Jakuba Šeda *Reforma volebního systému v ČR – 20 let diskusí*.²¹ Pro analýzu výsledků voleb v jednotlivých zemích jsou využity údaje z webových stránek statistických úřadů či volebních komisí daných zemí.

Indikátory, které jsou použity pro analýzu volebních systémů, jsou Loosemore-Hanby index proporcionality, index fragmentace a index exkluze. Loosemore-Hanby index (D) je v současné době nejvyužívanějším indexem pro určení míry proporcionality a zjišťuje celkový rozdíl mezi rozdělením hlasů a přerozdělením mandátů, tedy o kolik procent se celkový výsledek voleb odchyluje od ideální proporcionality. *„Hodnota Loosemore-Hanby indexu je dána polovinou sumy absolutních hodnot získaných z rozdílů mezi podíly hlasů a podíly mandátů jednotlivých stran. Rozdíly mezi procentem hlasů (v) a procentem mandátů (s) každé strany jsou převedeny na absolutní hodnoty, které jsou následně sečteny a výsledek dělen dvěma.“*²²

$$D = \frac{1}{2} \sum |v_i - s_i|$$

Do výpočtu nejsou zahrnuty pouze výsledky stran, jež získaly místo v parlamentu. Je důležité do výpočtu zahrnout i strany, které nezískaly žádný mandát, ale obdržely určité procento hlasů. Tyto strany mohou být včleněny do jedné kategorie. Výsledné hodnoty se pohybují v rozmezí 0–100, kde 0 znázorňuje dokonalou proporcionalitu a 100 naopak absolutní disproporcionalitu.²³

Index fragmentace (F) určuje pravděpodobnost, podle které dva náhodně vybraní poslanci jsou členy různých strany. Index se pohybuje

²¹ ŠEDO, Jakub: *Reforma volebního systému v ČR – 20 let diskusí*. European Electoral Studies, 4, 2009, č. 2, s. 142-153.

²² LEBEDA, Tomáš: *Teorie reálné kvóty, alternativní přístup k měření volební proporcionality*. Sociologický časopis, 42, 2006, č. 4, s. 661.

²³ Tamtéž, s. 660-662.

mezi nulou (všichni poslanci přísluší k jedné straně) a jednou (každý poslanec je členem jiné strany, tedy že v daném zastupitelském sboru je tolik stran, kolik má křesel).

$$F=1-\sum p_i^2$$

P_i označuje podíl mandátů, kterými disponuje i -tá strana v parlamentu, která je menší než jedna.²⁴ Pokud strana tedy disponuje v parlamentu 30 % křesel, p_i bude 0,3. Posledním využívaným indexem je index exkluze (I_{ex}). Ten udává procento propadlých hlasů, tedy procento hlasů stran, které nepřekročili uzavírací klauzuli a nedostali se do skrutinia.

Výsledky modelových výpočtů jsou analyzovány podle zmíněných indexů, k nimž je přidán i index deformace. Index deformace (A_r) se využívá pro výpočet pod- či nadreprezentace politických stran v parlamentu, kde se procento získaných mandátů vydělí procentem hlasů ($A_r = s\%/v\%$). Pokud se výsledná hodnota rovná 1, je strana ideálně reprezentovaná. V případě, že $A_r < 1$, strana je podreprezentována a naopak pokud $A_r > 1$, strana je nadreprezentována.²⁵ Dále jsou diskutovány možné vládní koalice, které by mohly vzniknout na základě těchto modelů.

²⁴ SARTORI, Giovanni: *Strany a stranické systémy*. Schéma pro analýzu. Brno, CDK 2005, s. 311-312 .

²⁵ ŠEDO, Jakub: *Možnosti volebního inženýrství v ČR v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2010*. In: BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010*. Brno, CDK 2010, s. 245.

1 MMP a jeho zařazení

Mixed-Member Proportional System (MMP) je volební systém, který kombinuje prvky většinového a poměrného volebního systému. Část mandátů je rozdělena na tzv. nominální úrovni v jednomandátových volebních obvodech, ve kterých se používá většinový systém, nejčastěji systém relativní většiny, označovaný také jako systém prvního v cíli (First Past the Post, FPTP). Mandát tak v této části získá ten kandidát, který obdrží relativní většinu hlasů. Druhá část mandátů je rozdělena na úrovni kandidátních listin, kde se nejčastěji používá listinný poměrný systém s přísně vázanými kandidátními listinami. Volič disponuje dvěma hlasy, kterými volí v jednotlivých úrovních. Jednotlivé úrovně jsou mezi sebou propojeny, neboť poměrná část (kandidátní listiny) kompenzuje disproporci vzniklou na nominální úrovni.²⁶ Velikost jednotlivých částí je rozdílný. Jejich poměr může být stejný, jako v případě Německa, či rozdílný. Například na Novém Zélandu je nominální složka větší než poměrná.

Dlouhou dobu byl tento systém řazen mezi poměrné volební systémy, neboť byl používán pouze v Německu. V 90. letech dochází ke změně, protože Nový Zéland, Skotsko či Wales zavedli nové systémy, které z německého volebního systému s různými modifikacemi vycházejí. Zároveň řada států bývalého Sovětského svazu či bývalé Jugoslávie začala používat volební systémy, jež různými způsoby kombinují většinový a poměrný systém, pro které vzniklo označení smíšené volební systémy (Mixed Electoral System, MES). Řada autorů následně začala MMP řadit mezi smíšené volební systémy. Tím došlo k rozdělení odborníků na dva tábory. Část jich stále považuje MMP za poměrný systém jako např. Arend Lijphart, Rein Taagepera, Richard Rose, Giovanni Sartori, z českých autorů pak Vladimír Klokočka či

²⁶ WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S.: *Mixed-Member Electoral Systems: A Definition and Typology*. In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?* Londýn 2003, s. 11-12.

Tomáš Lebeda. Do skupiny odborníků, kteří naopak MMP řadí mezi smíšené volební systémy, se řadí Matthew S. Shugart, Martin P. Wattenberg, Luis Massicotte, André Blais, z českých autorů pak Michal Klíma, Marek Ženíšek a Ladislav Cabada.²⁷ Tito autoři vycházejí při svých tvrzeních hlavně z argumentu, že v těchto volebních systémech existují dvě složky, mezi kterými existuje určitá vazba. Jsou tak podle nich použity rozdílné formule pro přidělování mandátů a proto řadí MMP mezi MES.

Je sice pravda, že k distribuci mandátů jsou použity různé mechanismy, ale ty jsou použity pro určení kandidátů, kteří mandát získají. Jedná se vlastně o dvě skrutinia, kdy mandát v první skrutiniu získá kandidát v jednomandátových volebních obvodech s nejvyšším počtem hlasů. Rozhodující je druhé skrutinium, kde dochází k rozdělení všech mandátů jednotlivým stranám. V Německu se jedná o 598 mandátů, na Novém Zélandu je rozděleno 120 mandátů.²⁸ Rozdělení mandátů ve druhém skrutiniu určuje konečné rozdělení sil v daném zastupitelském orgánu. Až poté dochází k rozdělení křesel jednotlivým kandidátům uvnitř politických stran na úrovni obvodů určených pro kandidátní listiny. Od celkového počtu mandátů, jež strana v daném obvodu získala, jsou odečteny mandáty, které získali její kandidáti na nominální úrovni. Tyto mandáty znají své majitele, ale zbývá rozdělit zbývající mandáty. Například má-li strana v obvodu získat celkem 50 mandátů a na základě nominální úrovně získala 27 mandátů, zbývá rozdělit 23 mandátů. Ty jsou jednoduše obsazeny kandidáty z kandidátních listin. Je tak patrné, že klíčová, pro rozdělení mandátů mezi stranami, je poměrná složka a nominální slouží pouze k personalizaci určité skupiny mandátů. Smíšená je tedy pouze personalizace mandátů. Avšak na základě mechanismu, podle kterého

²⁷ Více o názorech jednotlivých autorů na zařazení MMP NÁLEPOVÁ, Marie: *Analýza volebního systému Spolkové republiky Německo. Zařazení do typologie volebních systémů*. Bakalářská diplomová práce, Olomouc, FFUP 2009, s. 27-31.

²⁸ Detailněji se popisu přidělování mandátů v těchto dvou zemích věnují kapitoly 2 a 3.

jsou mandáty rozděleny mezi jednotlivé strany, nelze nic jiného než konstatovat, že se jedná o poměrný volební systém.²⁹

Zařazení MMP mezi proporční volební systémy může být napadeno v souvislosti s tzv. převislými mandáty. Jedná se o mandáty, které strana získala na nominální úrovni a jejich celkový počet převyšuje počet mandátů, jenž straně náleží na základě poměrné složky. Tyto mandáty stranám ale nejsou odebrány a na dané volební období tak dojde k navýšení celkového počtu křesel. Jedná se o mandáty, které vznikly čistě na základě nominální úrovně. Massicotte a Blais ve své definici MES označují za smíšený volební systém takový systém, v němž je alespoň 5 % mandátů při volbách do jednoho zastupitelského orgánu voleno odlišnou volební technikou.³⁰ Počet převislých mandátů, ale v případě Německa a Nového Zélandu nikdy tuto hranici nepřekročil,³¹ takže ani existence převislých mandátů, nepotvrzuje zařazení MMP mezi MES a proto tato práce chápe MMP jako podkategorii poměrných volebních systémů.

V českém prostředí se kromě diskuse o zařazení systému setkáváme s jeho nejrůznějšími označeními. Vladimír Klokočka, český ústavní právník, nazýval systém jako personalizované poměrné zastoupení,³² kdy vycházel z německého překladu *personalisierte Verhältniswahl*. Jindy je označován také jako systém kompenzačních

²⁹ LEBEDA, Tomáš: *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha, Karolinum 2008, s. 126-128.

³⁰ CHYTÍLEK, Roman a kol.: *Volební systémy*. Praha, Portál 2009, s. 213-214.

³¹ Na Novém Zélandu se převislé mandáty navíc objevily až v posledních dvou volbách (2005,2008). V Německu dlouhou dobu převislé mandáty netvořily více jak 1,5 % všech mandátů. V posledních dvou volbách ale došlo k jejich nárůstu. Při posledních volbách jich vzniklo dokonce 24, což představuje 3,8 % všech mandátů a blíží se tak k hranici určenou Massicottem a Blaisem. Zároveň ale v Německu probíhá diskuse o zákazu převislých mandátů (viz kapitola 3.3).

³² KLOKOČKA, Vladimír: *Politická reprezentace a volby v demokratických systémech*. Praha, Aleko 1991, s. 168.

mandátů či smíšený volební systém s proporčními účinky.³³ Práce bude pro MMP využívat termín *smíšeně personalizovaný poměrný systém*, který nejvíce odpovídá anglickému překladu *Mixed-Member Proportional System* a zároveň vystihuje mechanismus systému.³⁴

³³ HAVLÍK, Vlastimil – ŠEDO, Jakub – ČALOUD, Dalibor: *Systémy poměrného zastoupení*. In: CHYTILEK, Roman - ŠEDO, Jakub (Eds.): *Volební systémy*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2004, s. 137.

³⁴LEBEDA, Tomáš: *AMS není MMP. Poznámka ke kategorizaci dvou zdánlivě podobných systémů*. MLEJNEK, Josef (Ed.): *Smíšené volební systémy a většintvorné modifikace systémů poměrných*. Praha, Karolinum 2010, s. 19.

2 Volební systém Spolkové Republiky Německo

Tato kapitola se zaměřuje na to, jak smíšeně personalizovaný proporční systém funguje v praxi ve volbách do německého Spolkového sněmu (Bundestag). Německý volební systém je hlavním a nejznámějším představitelem tohoto typu volebního systému a je úspěšně s určitými novelizacemi používán více než padesát let. První podkapitola se věnuje diskusím, které provázely tvorbu prvního volebního zákona a vývoji podoby tohoto volebního systému od konce druhé světové války po současnost. Druhá popisuje způsob hlasování v rámci tohoto systému a další institucionální prvky, jež ovlivňují volební výsledek ale např. i hranice volebního obvodu či rozdělení počtu mandátů přidělovaných v jednotlivých spolkových zemích, které budou důležité pro stanovení institucionálních prvků volebního systému použitého v analytické části práce. Poslední podkapitola analyzuje dopady německého volebního systému na systém stranický, ale také na volební rozhodování voličů či povahu Bundestagu, z čehož budou vycházet předpokládané dopady modelového volebního systému.

2.1 Vývoj systému

Podoba volebního systému do Spolkového sněmu byla po ukončení druhé světové války předmětem dlouhých diskuzí. Nový volební systém měl zejména reflektovat negativní zkušenosti s volebním systémem Výmarského Německa, kde byl používán poměrný volební systém bez uzavírací klauzule. Na nové podobě pracoval Výbor pro volební zákon, ve kterém zasedali představitelé některých politických stran.³⁵ Návrh zákona pak schvalovala Parlamentní rada složená ze zástupců zemských sněmů.³⁶ Návrh měli většinou schválit předsedové vlád jednotlivých spolkových zemí. Definitivní rozhodnutí měli nakonec vojenští

³⁵ V komisi měla čtyři zástupce CDU/CSU stejně jako SPD a jednoho zástupce pak měly strany KPD a FDP.

³⁶ Celkem měla rada 65 členů, kdy SPD a CDU/CSU opět měly stejný počet zástupců, 27, pět zástupců měla FDP a DP, Zentrum a KDP měly po dvou zástupcích.

guvernéri jednotlivých okupačních zón, bez jejichž souhlasu by zákon nevešel v platnost.³⁷

Vliv na podobu spolkového volebního zákona měly vliv mimo jiné volební zákony používané pro volby do sněmů jednotlivých zemí (Landestag), podle kterých se uskutečnily volby v letech 1946-1949. Ve čtyřech zemích pod francouzskou správou (Süd-Baden, Württemberg-Hohenzollern, Rheinlad-Pflaz a Saarland) se používal poměrný volební systém s personalizovanou volbou kandidátů, s přísně vázanými kandidátskými listinami a s malými či středně velkými volebními obvody. V Bavorsku pod americkou správou byl zaveden poměrný volební systém s pěti velkými volebními obvody, ve kterých platila 10% uzavírací klauzule. V dalších dvou zemích (Hessen, Wüttermberg-Baden) se volilo také poměrným volebním systémem v malých volebních obvodech, na zemské úrovni byla stanovena 5% uzavírací klauzule a kandidátské listiny byly přísně vázané. Brémy nejdříve spadaly pod britský mandát, ale od roku 1947 spadaly do americké zóny a byl změněn původní většinový volební systém, v jehož volebních obvodech byly rozdělovány tři až pět mandátů, na poměrný volební systém o dvou volebních obvodech s uzavírací klausulí opět 5% a s přísně vázanými kandidátkami. V britské zóně byly používány rozdílné typy volebního systému. V Hamburku a Schleswig-Holstein byl stanoven smíšený volební systém, kde převládal prvek většinový nad poměrným, a v Nordrhein-Westfalen a Niedersachsen byl zaveden personalizovaný poměrný volební systém a byly tak hlavními předlohami pro později schválený volební systém.³⁸

³⁷ BAWN, Kathleen: *The Logic of Institutional Preferences: German Electoral Law as a Social Choice Outcome*. American Journal of Political Science, 37, 1993, č. 4, s. 972– 973.

³⁸ VRING, Thomas von der: *Reform oder Manipulation? Zur Diskussion eines neuen Wahlrechts*. Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt 1968, s. 46-51.

První volební zákon měl být platný jen pro první volby do Bundestagu v roce 1949, ale i tak se při jeho sestavování vedla rozsáhlá debata. CDU/CSU prosazovala relativně většinový volební systém, ale pro jeho prosazení neměla v Parlamentní radě dostatek hlasů, protože ostatní strany byly proti. Proporční systém kvůli negativním zkušenostem z dob Výmarské republiky nepřípadl v úvahu a tak se došlo ke kompromisní variantě, kdy část mandátů bude rozdělena na základě většinového volebního systému a část na základě proporčního systému. Poslanec za FDP Becker představil variantu, v níž by se 230 mandátů rozdělovalo většinově a 170 proporčně bez připočítání přímých mandátů. Tento návrh byl zamítnut, protože CDU/CSU chtěla větší množství přímých mandátů a SPD a KPD naopak chtěl rozšíření proporčního principu. Později byly představeny různé varianty vycházející z Beckerova návrhu, ale žádný nebyl přijat. SPD nakonec představila variantu, ve které poměr mezi většinovou a proporční částí byl vyrovnaný a tento návrh byl nakonec přijat. Volič měl jeden hlas, jenž přidělil jednomu kandidátovi ve většinové části, ale tento hlas byl brán zároveň jako hlas pro stranu, za kterou kandidát kandidoval. Z něho byla následně vypočítána proporční část. V jednomandátových obvodech získal mandát kandidát s nejvyšším počtem hlasů. Celkový podíl mandátů pro jednotlivé strany v proporční části vyplýval z podílu hlasů na úrovni zemí. Z celkového počtu mandátů, jež měly straně připadnout, byly odečteny mandáty získané v jednomandátových obvodech a zbylé mandáty přiděleny podle kandidátských listin stran. Kandidátské listiny měly platit na úrovni celého spolku.

Předsedové vlád a vojenští guvernéři nakonec provedli v zákoně několik změn. Poměr většinové a proporční části byl pozměněn na 60:40 ve prospěch většinového volebního systému, byla zavedena uzavírací klauzule a spolkové kandidátní listiny nahradily kandidátky

na úrovni jednotlivých spolkových zemí.³⁹ Pro přepočítání mandátů v proporční části se používala d'Hondtova metoda, kdy do skrutinia postoupily pouze ty strany, které získaly minimálně 5 % hlasů či jeden přímý mandát. Celkový počet mandátů mohl být v konečném důsledku vyšší než 400 a to v případě, že strana získala více přímých mandátů, než jí podle proporční části přísluší. Tyto tzv. převislé mandáty (Überhangmandate) byly straně ponechány a celkový počet poslanců byl tak vyšší. Tento volební systém začal být označován jako smíšeně personalizovaný poměrný systém (der personalisierte Verhältniswahl).⁴⁰

Po volbách roku 1949 opět začala debata o podobě volebního zákona. CDU/CSU doufala, že se jí podaří prosadit takovou podobu systému, která zvýšila její zisky hlavně na úkor SPD. Předložila několik návrhů zákona, ale žádný z nich nebyl přijatelný pro jejího koaličního partnera FDP, jehož podpora pro přijetí zákona byla nutná. SPD navíc předložila vlastní návrh zákona, který vycházel ze zákona roku 1949 a byl pro FDP přijatelnější.⁴¹ Nakonec zůstal princip personalizovaného proporčního systému zachován, ale bylo schváleno několik novelizací. Poměr mezi jednotlivými částmi se vyrovnal. Volič navíc nově získal druhý hlas a od té doby disponuje hlasy pro obě kandidátní listiny. Strana, která se chtěla podílet na přepočítávání hlasů, musela nově získat 5 % hlasů v rámci celého spolku (nebo 1 přímý mandát) a celkový počet mandátů byl zvýšen na 484. Volební zákon měl platit opět pouze pro jedny volby a po nich byl přijat nový volební zákon. Ale ani tentokrát nedošlo ke změně povahy systému a byly schváleny jen dvě

³⁹ECKHARD, Jesse: *Wahlrecht zwischen Kontinuität und Reform: eine Analyse der Wahlsystemdiskussion und der Wahlrechtsänderungen in der Bundesrepublik Deutschland 1949 – 1983*. Düsseldorf, Droste 1985, s. 92-94.

⁴⁰VRING, T.: c.d., s. 60-61.

⁴¹ECKHARD, J.:c.d., s.98-99.

dílčí změny: opět byl navýšen počet mandátů a hlavně nyní bylo potřeba získat tři přímé mandáty, aby se strana dostala do skrutinia.⁴²

Před sjednocením Německa došlo separátně ke dvěma novelizacím zákona. V roce 1964 byl o dvě křesla navýšen počet poslanců v parlamentu na 496. Podstatnější změnu přinesla novelizace z roku 1985, kdy d'Hondt metodu přepočtu hlasů nahradil Hare-Niemeyer. Sjednocení Německa si také vyžádalo změny ve volebním zákonu. Aby strany bývalé DDR měly možnost se dostat do Bundestagu, bylo pro první volby po sjednocení upraveno pravidlo uzavírací klauzule tak, že strana postupující do skrutinia musela získat 5 % hlasů buď v rámci teritoria bývalého východního či západního Německa. Navíc bylo v těchto volbách výjimečně umožněno stranám vyvářet předvolební koalice. V neposlední řadě byl navýšen počet mandátů na 656.⁴³ Ten byl ale nakonec v roce 2005 snížen na 598.⁴⁴ Dosavadní poslední změna volebního zákona byla schválena 17. 3. 2008, kdy Hare-Niemeyer metodu přepočtu hlasů nahradil dělitel Sainte-Laguë/Schepers.⁴⁵

⁴² BEYME, Klaus von: *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland. Eine Einführung*. Wiesbaden, Verlag für Socialwissenschaften 2010, s. 91-92.

⁴³ RITTER, Bernard A. – NIEHUSS, Merith: *Wahlen in Deutschland 1946-1991*. München, C.H. Beck Verlag 1991, s. 92.

⁴⁴ KORTE, Karl-Rudolf: *Wahlen in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung 2003, s. 43.

⁴⁵ Jedná se o modifikovanou verzi dělitele Sainte-Laguë. Zisky stran se dělí řadou čísel 0,5; 1,5; 2,5; n-0,5. *Verfahren nach Sainte Laguë/Schepers*. In: Deutscher Bundestag. http://www.bundestag.de/bundestag/ausschuesse17/azur/azur_4.html (4. 2. 2011)

2.2 Volební zákon

Německý základní zákon (Grundgesetz) nspecifikuje, na základě jakého volebního systému mají volby do Bundestagu probíhat, jak tomu je např. v případě české ústavy. Veškerá pravidla voleb obsahuje volební zákon (Bundeswahlgesetz, BWG), další náležitosti voleb udává spolkový volební řád (Bundeswahlordnung), ten specifikuje, např. jak mají vypadat volební místnosti či jak má probíhat sčítání a vyhlásování výsledků, a je mnohem obsáhlejší než samotný zákon. V tom se také liší německá zákonná opatření voleb od českých, neboť český volební zákon obsahuje i volební řád.

Jak bylo zmíněno, německý volič má dva hlasy. První hlas (Kandidatenstimme nebo Erste Stimme) odevzdává na úrovni jednomandátových volebních obvodů. Těch je celkem 299 a jejich počet v jednotlivých spolkových zemích má co nejvíce odpovídat rozložení obyvatelstva při zachování hranic spolkových zemí a jsou přibližně všechny stejně velké. Pokud počet obyvatel v obvodu o 15 % překročí (jak směrem nahoru, tak dolů) průměrný počet obyvatel, který připadá na jeden mandát, mělo by dojít k úpravě velikosti obvodu, ale není to nutné. Pokud avšak odchylka činí více jak 25 %, musí už k úpravě velikosti dojít.⁴⁶ V tomto případě je německý zákon volnějši než český zákon o volbách do senátu, který nařizuje změnu velikosti volebního obvodu při odchýlení od průměru o 15 %.⁴⁷

Přímý mandát (Direktmandat) získá ten kandidát, který obdrží relativní většinu hlasů. Jedná se teda o FPTP. Pokud mají dva kandidáti stejný počet hlasů, rozhoduje los.⁴⁸ Neúspěšný kandidát má stále šanci dostat se do Bundestagu, a to pokud jej jeho strana nominovala i na kandidátní listinu v rámci proporční části na úrovni spolkových

⁴⁶ Dřívější znění zákona bylo ještě mírnější, kdy dovolovalo odchylku až 33 %. § 3 čl. 1. Ods. 2 a 3 *Bundeswahlgesetz*.

http://www.bundestag.de/dokumente/rechtsgrundlagen/bwahlg_pdf.pdf (4. 2. 2011)

⁴⁷ § 59 čl. 2 *Zákona 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů*.

⁴⁸ § 5 *Bundeswahlgesetz*.

zemí, neboť tyto kandidatury se navzájem nevylučují. Druhým hlasem (Zweite Stimme) volič hlasuje pro kandidátní listinu příslušné politické strany, která je přísně vázaná. Volebními obvody jsou v tomto případě jednotlivé spolkové země.⁴⁹ Do skrutinia postupují jen ty strany, jež celostátně získaly minimálně 5 % či tři přímé mandáty. Výjimku mají strany zastupující menšiny, které tyto podmínky nemusí splňovat. Po sečtení druhých hlasů dochází za použití dělitele Sainte-Laguë/Schepers k vypočítání počtu mandátů, které strana má celostátně získat. Mandáty jsou následně rozděleny mezi kandidátní listiny na úrovni spolkových zemí podle volebního zisku strany v dané zemi a to opět za použití dělitele Sainte-Laguë/Schepers. Od těchto mandátů jsou odečteny přímé mandáty získané v jednomandátových obvodech. Zbývající mandáty jsou rozděleny mezi kandidáty podle jejich pořadí na kandidátní listině. Pokud kandidát získal přímý mandát a kandidoval i v poměrné části, je jeho jméno z kandidátské listiny vyškrtnuto.⁵⁰

Zákon také stanovuje, jak má dojít k výběru kandidátů na obou úrovních. O kandidátovi pro jednomandátový obvod rozhoduje regionální organizace strany daného volebního obvodu. Pokud se jedná o nezávislého kandidáta, musí získat podpis minimálně 200 voličů daného obvodu.⁵¹ V zákoně není striktně dané, že kandidát musí pocházet z daného obvodu, ale tím že, musí získat podporu buď regionální organizace či občanů obvodu, musí být v obvodu známý a tím pádem z něj také pocházet. O kandidátech na kandidátních listinách rozhodují delegáti zastupující jednotlivé regionální pobočky strany podle počtu jejich členů. Kandidátní listinu sestavuje nejvyšší

⁴⁹ Počet mandátů přidělovaných v jednotlivých volebních obvodech je dán počtem obyvatel. Nejmenším volebním obvodem jsou Brémy, kde jsou celkem rozdělovány čtyři mandáty (z toho dva přímé), a největší volební obvod představuje Severní Porýní-Vestfálsko se 128 mandáty. SAAFELD, Thomas: *Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System*. In: GALLAGHER, Michael – MITCHELL, Paul: *The Politics of Electoral Systems*. New York, Oxford University Press 2005, s. 212.

⁵⁰ § 6 *Bundeswahlgesetz*.

⁵¹ § 20 *Bundeswahlgesetz*.

výkonný orgán strany v dané spolkové zemi. Hlasuje se o každém kandidátovi zvlášť, od lídra kandidátky až po posledního kandidáta na kandidátní listině, a kandidát musí získat absolutní většinu hlasů, aby potvrdil svou kandidaturu.⁵²

Z vývoje volebního systému SRN a z německého volebního zákona je patrné, že jeho tvůrci se chtěli vyvarovat negativním jevům, které přinášel volební systém Výmarského Německa a volební systém byl výsledkem kompromisu politických stran napříč politickým spektrem. Navíc podrobný volební zákon se snaží zamezit jakýmkoliv sporným situacím a zajistit i demokratickou volbu kandidátů uvnitř politických stran. Důsledky tohoto systému jsou analyzovány v následující kapitole.

2.3 Důsledky volebního systému v Německu

Před tím, než se budeme zabývat důsledky volebního systému zejména na stranický systém, je důležité se podívat, jaké tento systém produkuje výsledky. Budeme se zabývat mírou proporcionality výsledků posledních pěti do Bundestagu (1994, 1998, 2002, 2005 a 2009), k čemuž využijeme zmíněný Loosemore-Hanby index, dále pak mírou fragmentace stranického systému a indexem exkluze. Tabulka č. 1 uvádí výsledné indexy pro volby konané od roku 1994. Podrobnější tabulky výpočtu indexu pro jednotlivé volby, jsou uvedeny v přílohách. Jak je z tabulky č. 1 patrné, systém produkuje velmi propoční výsledky. Poslední volby v roce 2009 vykazují vyšší míru disproporcionality a také index fragmentace byl nejvyšší za sledované období. To je dáno vysokými zisky mandátů Die Linke a Zelených. Index fragmentace dlouhou dobu ale vykazoval velmi podobné výsledky a začíná narůstat v roce 2005, kdy začínají zvyšovat zisky Die Linke.

⁵² KLINGEMANN Hans-Dieter – WESSELS, Bernhard: *Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots?* In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?*. Londýn 2003, s. 289.

Tabulka č. 1: Index proporcionality, index fragmentace a index exkluze ve volbách do Bundestagu 1994-2009

Rok voleb	D	F	I_{ex}
1994	3,55	0,70988	3,6
1998	6,0	0,69755	6,0
2002	6,7	0,70395	3,0
2005	4	0,75305	4,0
2009	8,3	0,79298	6,0

Zdroj: bundeswahlleiter.de, výpočet autorka

Jedním z nejvíce diskutovaných důsledků volebního systému je jeho vliv na stranický systém. V případě Německa se často hovoří o důsledku 5 % uzavírací klauzule, která zabraňuje malým politickým stranám vstup do Bundestagu a chrání systém před přílišnou fragmentací,⁵³ jakou jsme mohli naopak pozorovat v meziválečném Německu.⁵⁴ Index exkluze je nízký, protože němečtí voliči si uvědomují důsledky uzavírací klauzule a nechtějí promarnit své hlasy tím, že je odevzdají straně, která nemá šanci jí překročit.⁵⁵ Zároveň je však zachována vícestranická podoba systému, kdy až na jednu výjimku žádná ze stran nezískala většinu hlasů v Bundestagu a je tedy nutné tvořit vládní koalice.⁵⁶

Při prvních poválečných volbách se projevilo stanovení uzavírací klauzule na úrovni spolkových zemí, kdy se do Bundestagu dostalo

⁵³ STRAHALOVÁ, Šárka: *Německý volební systém a jeho ne/schopnost předcházet patům*. In: MLEJNEK, Josef (Ed.): *Smíšené volební systémy a většintvorné modifikace systémů poměrných*. Praha, Karolinum 2010, s. 30.

⁵⁴ Více o volebním systému výmarského Německa a jeho důsledcích NOHLEN, Dieter: *Wahlrecht und Parteiensystem: zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme*. Opladen & Farmington Hills 2009, s. 322-326.

⁵⁵ Tamtéž, s. 333.

⁵⁶ V roce 1957 CDU/CSU získala 277 mandátů z celkových 519 a jako jediná strana v historii nadpoloviční většinu hlasů. *Wahl zum 3. Deutschen Bundestag am 15. September 1957*. In: Der Bundeswahlleiter, http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1957.html (7. 2. 2011)

celkem 11 subjektů a tři nezávislí kandidáti.⁵⁷ Postupem času se počet parlamentních stran snižoval a došlo k vytvoření bipolární struktury stranického systému. Na tom mělo zásluhu nejen zavedení uzavírací klauzule na celostátní úrovni, ale také Ústavní soud. Ten v roce 1952 nejdříve rozhodl o zákazu extrémně pravicové Socialistické říšské strany (SRP) a v roce 1956 zakázal i KPD.⁵⁸ V roce 1953 se dostalo do Bundestagu celkem šest subjektů a o čtyři roky později jen čtyři.⁵⁹ Od roku 1961 do roku 1983 nastává více než 20leté období, kdy o německém stranickém systému hovoříme jako o systému „dvou a půl stany“. Hlavní dvě strany představovaly CDU/CSU a SPD a třetí stranou byla FDP, která byla sice menší, ale pro obě hlavní strany nepostradatelná, jelikož jen v koalici s ním mohly mít dané strany v Bundestagu většinu.⁶⁰ Strana tak měla velký vyděračský potenciál a její význam byl větší v porovnání s jejím volebním ziskem.⁶¹

Vstupem strany Zelených do Bundestagu v roce 1983 došlo ke stabilizaci bipolární struktury systému, kdy jeden tábor tvořila CDU/CSU s FDP a druhý SPD se Zelenými. Systém nicméně již nebyl označován jako dvou a půl strany, ale jako systém „dva a dvakrát půl strany“. Složitost názvu se ještě zvýšila po sjednocení vstupem postkomunistické PDS (dnes Die Linke) do Spolkového sněmu. Od té doby mluvíme o systému „dva a třikrát půl strany“ při zachování jeho bipolárním charakteru.⁶² V rámci celé spolkové republiky můžeme

⁵⁷ CDU, CSU, SPD, FDP, KPD, BP, DP, Centrum, WAV, DKP/DRP, SSW a tři nezávislí kandidáti. *Wahl zum 1. Deutschen Bundestag am 14. August 1949*. In: Der Bundeswahlleiter, http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1949.html (7. 2. 2001)

⁵⁸ RUDZIO, Wolfgang: *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland*. Wiesbaden, Verlag für Socialwissenschaften 2006, s. 117.

⁵⁹ V případě, že budeme CDU/CSU považovat za jeden subjekt. *Ergebnisse der Bundestagswahlen 1949 bis 2009*. In: Der Bundeswahlleiter, http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/ (7. 2. 2011)

⁶⁰ Výjimkou je vláda velké koalice CDU/CSU a SPD z let 1966-1969.

⁶¹ STRHALOVÁ, Š.: c.d., s. 31.

⁶² KLINGEMANN H.-D. – WESSELS, B.: c.d., s. 284-285.

v současné době pozorovat tři různé stranické subsystemy, které jsou odvozené z rozložení voličské podpory stranám. První subsystem představují nové spolkové země, v nichž je silná podpora Die Linke srovnatelná s podporou CDU a SPD, zároveň FDP a Zelení jsou zde marginální. Druhý subsystem tvoří jižní země, Bavorsko a Bádensko-Württembersko, kde má CDU/CSU téměř predominantní postavení. Na severu a západu Německa můžeme pozorovat soupeření CDU a SPD.⁶³ I přes existenci těchto subsystemů a změnami z posledních 20 let je německý stranický systém hodnocen jako bipolární s dostředivými tendencemi.⁶⁴

V posledních letech se staly velmi diskutovaným tématem dva hlasy, které německý volič při volbách do Bundestagu uděluje a to, jakým způsobem s nimi volič nakládá. Většina voličů dává první hlas kandidátovi ze strany, již uděluje i druhý hlas. Pokud ale dá svůj hlas kandidátovi z jiné strany, než dal svůj druhý hlas, označuje se tento akt jako *ticket-splitting*.⁶⁵ Právě tento voličův akt odborníci často zkoumají, zejména to jestli tak činí proto, aby co nejefektivněji využil své dva hlasy či nikoliv. Část odborníků, jako např. Maurice Duverger, zastávají názor, že volič rozděluje své hlasy nezávisle na sobě jako by se jednalo o dva samostatné volební systémy. S první dá kandidátovi, který má největší šanci na úspěch a v proporční části uděluje hlas straně, s níž se nejvíce ztotožňuje⁶⁶ a jeho jednání tak není strategické.

Další autoři se věnují otázce, zda ke *splittingu* nedochází na základě racionálního rozhodnutí voliče, jenž se snažit naložit se svými dvěma hlasy strategicky. To se děje v případě, že volič prvním

⁶³ GREEN, Simon – HOUGH, Dan – MISKIMMON, Alister – TIMMINS, Graham: *The Politics of the New Germany*. Routledge, New York 2008, s. 87-88.

⁶⁴ RUDZIO, W.: c.d., s. 126.

⁶⁵ GSCHWEND, Thomas: *Ticket-splitting and strategic voting under mixed electoral rules. Evidence from Germany*. In: *European Journal of Political Research* 46, 2007, č. 1, s. 2.

⁶⁶ FERRARA, Federico – HERRON, Erik S.: *Going It Alone? Strategic Entry under Mixed Electoral Rules*. *American Journal of Political Science*, 49, 2005, č. 1., s. 17.

hlasem podpoří jednu z velkých stran a v proporční části dá hlas straně malé a to tak, že bere v úvahu ideologickou blízkost stran, která předpokládá povolební vládní spolupráci. Navíc strany často již před volbami oznámí, s jakou stranou by chtěly uzavřít povolební koalici a pokud toto vezme volič v úvahu, mluvíme o racionální strategické volbě.⁶⁷ Ke strategickému hlasování může docházet ve dvou rovinách. Strategicky mohou hlasovat příznivci velkých stran, jež si jsou vědomi toho, že jeho strana nebude mít problém překročit uzavírací klauzuli a tak dají v druhý hlas menšímu koaličnímu partnerovi. Volič tedy hlasuje strategicky druhým hlasem. V druhém případě naopak volič malé strany chce zajistit, aby se jeho strana dostala do Bundestagu, a uvědomuje si, že kandidát jeho strany v jednomandátovém volebním obvodu nemá šanci proti kandidátům z velkých stran. Druhý hlas dá své preferované straně a první hlas využije strategicky a dá jej kandidátovi z velké strany, u níž předpokládá, že přizve jím preferovanou stranu k vládní spolupráci.⁶⁸ Procento voličů, jež rozdělují své hlasy, neustále roste. Ve volbách v roce 1957 rozdělilo své hlasy 6,4 % voličů, v roce 1998 se jednalo o 20 % voličů. Zároveň také stoupá procento voličů, kteří rozdělují své hlasy strategicky. V roce 1976 se jednalo o 2,4 % voličů, v roce 1998 se poměr zvýšil na 7,4 %.⁶⁹ Giovanni Sartori tvrdí, že německý volební systém je pro voliče příliš složitý a nerozumí mu.⁷⁰ Nárůst počtu voličů, jež hlasují strategicky, i když se jedná o pomalý nárůst, můžeme interpretovat tak, že stále více voličů rozumí principu volebního systému a zejména tomu, že druhý hlas je rozhodující, a podle toho také hlasují.

Někteří autoři, mezi nimi i Thomas Stratmann a Martin Braur, analyzují, zda existuje rozdíl mezi poslanci, jež byli zvoleni na základě

⁶⁷ KLINGEMANN H.-D. – WESSELS, B.: c.d., s. 287.

⁶⁸ CABADA, Ladislav – ŽENÍŠEK, Marek: *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda, Aleš Čeněk 2003, s. 73.

⁶⁹ SAAFELD, T.: c.d., s. 221.

⁷⁰ SARTORI, Giovanni: *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků*. Praha, SLON 2001, s. 31.

prvního či druhého hlasu. Podle složení poslanců v jednotlivých parlamentních výborech bylo potvrzeno, že poslanci, kteří získali přímý mandát, působí často ve výborech, ve kterých mohou být prospěšní pro svůj volební obvod a zajistit si tak i v následujících volbách podporu voličů. Tito poslanci mají také častější kontakt s voliči svého obvodu. Poslanci zvolení na základě kandidátských listin se naopak angažují ve výborech, v nichž prosazují zájmy širšího geografického celku a plní požadavky strany, čímž si chtějí zajistit co nejvyšší pozici na kandidátce pro následující volby.⁷¹ Přesto tito poslanci stále tvoří poměrně malou skupinu a velká část autorů tvrdí, že rozdíl mezi poslanci neexistuje a to zejména proto, že stoupá počet poslanců, jež kandidovali na obou úrovních.⁷² Rozdíl tu ale existuje ve srovnání s kandidáty zvolených poměrným volebním systémem v jiných zemích a to z hlediska jejich známosti mezi voliči. V Německu 40 % voličů je schopných jmenovat alespoň jednoho kandidáta, který kandidoval ve volbách, což je o 10 % více než ve Španělsku, kde je také uzavřená kandidátská listina. V České republice zná jméno alespoň jednoho kandidáta necelých 58 % voličů.⁷³ Může tak vyvstat otázka, zda by se změnou volebního systému v ČR na smíšeně personalizovaný poměrný systém nesnížilo povědomí českých voličů o kandidátech.

Některé prvky německého volebního systému jsou předmětem kritiky pro své negativní důsledky či paradoxy. Mezi ně patří tzv. negativní váha hlasu. Jedná se o situaci, kdy lepší volební výsledek určité strany může samotné straně uškodit a způsobit, že při přerozdělování mandátů získá méně křesel. Může dojít i k opačné situaci, kdy strana, přes svůj horší volební výsledek, získá více mandátů.

⁷¹ STRATMANN, Thomas – BRAUR, Martin: *Plurality Rule, Proportional Representation, and the German Bundestag: How Incentives to Pork-Barrel Differ Across Electoral Systems*. *American Journal of Political Science*, 46, 2002, č. 3, s 508–511.

⁷² NOHLEN, Dieter: *Wahlssysteme der Welt. Daten und Analysen*. München, Piper 1978, s. 305–306.

⁷³ KLINGEMANN H.-D. – WESSELS, B.: c.d., s. 293.

Nejčastěji se o negativní váze hlasů mluvilo při použití formule Hare-Niemeyer, která způsobovala např. paradox přímého mandátu. To znamená, že strana celkově získala více mandátů, když v jednom volebním obvodu nezíská přímý mandát. Dále se může objevit paradox uzavírací klauzule, který může způsobit, že strana získá méně mandátů, než jí podle počtu hlasů náleží, protože jiná strana nepřekročila uzavírací klauzuli.⁷⁴ Tyto negativní vlivy se zákonodárci pokusily eliminovat právě změnou volební formule pro přepočítávání hlasů na mandáty. Nově zavedený dělitel Sainte-Laguë/Schepers má stejný vliv na proporcionalitu jako Hare-Niemeyer, ale negativní váhu hlasů nezpůsobuje.⁷⁵

Tento princip nesouvisí jen s použitím volební formule, ale mohou ho způsobovat i převislé mandáty. Strana získá více mandátů, přestože ztratila některé hlasy, protože se v obvodu objevily převislé mandáty. K této situaci dochází pravidelně v Brémách, z čehož těží SPD.⁷⁶ Odborníci tento jev již dlouho kritizovali, ale až s doplňujícími volbami v roce 2005 v jednom z drážďanských volebních obvodů se stal obecně známým. Celkové výsledky hlasování pro ostatní volební obvody byly již známé a voliči a strany jednoduše mohli analyzovat situaci. Pokud by CDU získala více než 41 225 hlasů, mohla přijít o mandát. Naopak kdyby získala hlasů méně, mohla mandát získat. Proto voliči SPD přišli s myšlenkou, že úmyslně budou volit CDU, aby ji poškodili. Pokud by totiž CDU získala více hlasů v daném obvodu, které se připočítávají k celkovému počtu ve spolkové zemi, neměla by

⁷⁴*Negatives Stimmgewicht*. In: Wahlen, Wahlrecht und Wahlsysteme, <http://www.wahlrecht.de/systemfehler/index.html> (8. 2. 2011)

⁷⁵ NOHLEN, D.: *Wahlrecht und Parteiensystem: zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme*, s. 330.

⁷⁶ *Überhangmandat und negatives Stimmgewicht*. In: Wahlen, Wahlrecht und Wahlsysteme, <http://www.wahlrecht.de/ueberhang/ueberhangmandat.html> (8. 2. 2011)

pak už na mandát nárok a těžila by z toho SPD.⁷⁷ Ústavní soud označil ve svém usnesení z července 2008 negativní váhu hlasu za protiústavní princip, poněvadž porušuje článek Základního zákona o volbách, kdy poslanci jsou voleni na základě všeobecných, přímých, rovných a tajných voleb. Princip negativní váhy hlasu je v rozporu zejména s principem rovnosti voleb. Do 30. června 2011 tedy musí poslanci provést další změnu ve volebním zákonu, aby byl princip negativní váhy hlasu z volebního systému odstraněn.⁷⁸

O nutnosti změny volebního zákona se nemluví pouze v souvislosti s principem negativní váhy hlasu, ale stále častěji se ozývají hlasy, které usilují o zrušení převislých mandátů. Od sjednocení se jejich počet neustále zvyšoval⁷⁹ a ve volbách 2009 byl jejich počet nejvyšší v historii. Všech 24 převislých mandátů navíc získala CDU/CSU, což odpovídá 4 % křesel v Bundestagu a pro jejich získání na základě druhého hlasu by unie potřebovala 1,75 miliónů hlasů.⁸⁰ I celkově nejvíce z převislých mandátů těží CDU/CSU, neboť z celkových 97 převislých mandátů, které se od roku 1949 objevily, jich získala 62.⁸¹ Převislé mandáty představují problém z ústavněprávního, demokratického hlediska a z hlediska rovných příležitostí. Ústavní soud se problematikou převislých mandátů několikrát zabýval. Na jednu stranu v nich nevidí obecně problém, ale na druhou stranu jsou podle něj protiústavní ty převislé mandáty, které vznikly na základě negativní váhy hlasu. Převislé mandáty také mohou mít za následek krizi legitimacy demokracie, neboť často zajišťují stranám i větší parlamentní

⁷⁷ JASCHENSKY, Wolfgang: *Negatives Stimmgewicht. Paradoxie des Wahlrechts*. In: Sueddeutsche.de, <http://www.sueddeutsche.de/politik/negatives-stimmgewicht-paradoxie-des-wahlrechts-1.184412> (8. 2. 2011)

⁷⁸Entscheidungen, In: Das Bundesverfassungsgericht, http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/cs20080703_2bvc000107.html (8. 2. 2011)

⁷⁹ Výjimku tvoří jen rok 2002, kdy počet převislých mandátů klesl ze 13 na 4.

⁸⁰ BEHNKE, Joachim: *Überhangmandate bei der Bundestagswahl 2009 – das ewige Menetekel*. Politische Vierteljahresschrift 51, 2010, č. 3, s. 533-534.

⁸¹ *Geschichte der Überhangmandate im Deutschen Bundestag*. In: Wahlen, Wahlrecht und Wahlsysteme, <http://www.wahlrecht.de/ueberhang/ueberhist.html> (8. 2. 2011)

většinu. Pokud by tato krize nastala, jejímu zažehnání by pomohl zákaz převislých mandátů.⁸² Je samozřejmě otázkou, jak by se zákaz převislých mandátů řešil, protože odebrat přímé mandáty straně, které je získala nad rámec druhých hlasů, ze zákona nelze. Možným řešením je zrušení 16 volebních obvodů v poměrné části a zavedení jediného volebního obvodu na území celého státu, jak je tomu např. na Novém Zélandu, čímž by došlo k odstranění převislých mandátů.⁸³ Na Novém Zélandu se ale v poměrné části rozdělují pouze 70 mandátů (viz níže), kdežto v Německu se rozdělují 299 mandátů na mnohem větší počet obyvatel. Kandidátní listiny strany pro poměrnou část by byly velmi rozsáhlé a není jisté, zda by strany při jejím sestavování braly ohled na všechny oblasti a obyvatele země.

V souvislosti s reformou BWG se CDU/CSU nevzdala myšlenky na zavedení většinového volebního systému. K tomu jí nicméně chybí podpora ostatních politických stran, přestože ke změně volebního zákona je potřebná pouze většina hlasů v Bundestagu. Malé strany takovou reformu nepodpoří, neboť by na jejím základě nezískaly větší parlamentní zastoupení a SPD změnu také nepodpoří, poněvadž by mohla mít pro ni negativní důsledky. Modelovými výpočty bylo zjištěno, že pokud by byl zaveden většinový systém již od 50. let 20. století, strávila by SPD více let v opozici a byla by nejsilnější vládní stranou jen v letech 1972, 1998 a 2002. Dá se přepokládat, že by tato situace nastala i v budoucnosti.⁸⁴ Proto se jeví změna typu volebního systému jako celku nepravděpodobná.

⁸² BEHNKE, J.: c.d., s. 534-539.

⁸³ LEBEDA, T.: *AMS není MMP. Poznámka ke kategorizaci dvou zdánlivě podobných systémů*, s. 20.

⁸⁴ SCHMIDT, Manfred G.: *Das Politische System Deutschlands*. München, Verlag C.H.Beck 2007, s. 54.

3 Nový Zéland

V Německu můžeme mluvit o zavedení MMP shora, kdežto v případě Nového Zélandu můžeme mluvit o reformě, jež byla iniciována voliči zdola. Kapitola se bude věnovat změně volebního systému na Novém Zélandu, která proběhla na začátku 90. let 20. století, a kde byl po vzoru Německa zaveden smíšeně personalizovaný poměrný systém. V první podkapitole jsou shrnuty důvody, vedoucí k volební reformě, a je představena práce Královské komise pro volební systém, která volební reformu připravovala. Druhá podkapitola se věnuje referendům z let 1992 a 1993, jež zpečetily změnu volebního systému, a je v ní popsána podoba současného novozélandského volebního systému se změnami, které na něm byly od jeho zavedení provedeny. Stejně jako v předchozí kapitole o německém volebním systému, poslední podkapitola analyzuje důsledky změny volebního systému na politický systém Nového Zélandu.

3.1 Od First-Past-The-Post k Mixed-Member Proportional

Od roku 1853 využíval Nový Zéland většinový volební systém a od roku 1914 byl zaveden FPTP při volbách do jednokomorového parlamentu⁸⁵. V tomto období byl Nový Zéland považován Arendem Lijphartem za dokonalý příklad westminsterského typu demokracie a to díky jeho jednokomorovému parlamentu, centralizovanému systému a bipartijnímu stranickému systému, kdy se u vlády střídala National Party a Labour Party. Tento volební systém umožňoval zmíněným dvěma stranám získat většinu křesel v parlamentu na základě prosté většiny hlasů ve volbách. Např. ve volbách roku 1978 získala National

⁸⁵ V roce 1951 došlo ke zrušení dolní komory parlamentu, Legislativní rady (Legislative Council)

Party od voličů 39,8 % hlasů, na jejichž základě obdržela 55,4 % křesel.⁸⁶

Většinový volební systém celkově zvýhodňoval velké strany na úkor malých stran, které získaly vždy jen několik málo mandátů. Např. strana Social Credit, jež byla dlouhá léta třetí nejsilnější novozélandskou stranou, nezískala nikdy více jak dva mandáty, přestože např. ve volbách roku 1978, kdy získala jen jediný mandát, obdržela 16,7 % hlasů.⁸⁷ Nejvíce patrné bylo znevýhodnění malých stran při posledních volbách na základě FPTP v roce 1993, kdy malé strany obdržely více jak 30 % hlasů, ale získaly dohromady jen čtyři mandáty.⁸⁸ Změnu volebního systému na systém poměrného zastoupení nepodporovaly pouze malé strany, ale i uvnitř Labour Party se začaly ozývat hlasy požadující volební reformu. Kromě velké disproportionality totiž systém nezaručoval, že strana s největším počtem hlasů získá nejvíce mandátů a Labour Party prohrála dvoje volby v řadě ne kvůli ztrátě elektorátu, ale kvůli prostorovému uspořádání obvodů. V letech 1978 a 1981 Labour Party totiž získala většinu hlasů, ale většinu mandátů získala National Party.⁸⁹ Systém také měl za následek podprezentaci maorské menšiny, žen či obyvatel z nižších sociálních vrstev. Pro Maory byly sice vyčleněny čtyři speciální volební obvody, jejichž počet byl ale pevně stanoven a nereflektoval nárůst maorské populace od poloviny 50. let.⁹⁰ Ženy byly další skupinou obyvatel, která byla kvůli většinovému volebnímu systému

⁸⁶ KARP, Jeffery A. – BOWLER, Shaun: *Coalition government and satisfaction with democracy: An analysis of New Zealand's reaction to proportional representation*. European Journal of Political Research, 40, 2001, č. 1, s. 60.

⁸⁷ *General elections 1890-1993 - seats won by party*. In: Elections New Zealand <http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/fpp-seats-won.html> (18. 2.2011)

⁸⁸ KARP, Jeffery A. – BANDUCCI, Susan A.: *The Impact of PR on Turnout: Evidence from New Zealand*. Australian Journal of Political Science, 34, 1999, č.3, s. 367

⁸⁹ VOWLES, Jack: *Introducing Proportional Representation: The New Zealand Experience*. Parliamentary Affairs, 53, 2000, č. 4, s. 681.

⁹⁰ DENEMARK, David: *Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform*. In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?* London 2003, s. 79-80.

podreprezentovaná. První žena získala křeslo ve Sněmovně reprezentantů v roce 1933, a od té doby do roku 1993 zasedlo v parlamentu pouze 36 poslankyň ve srovnání s téměř 2000 poslanci. Navíc většina z nich byla zvolena za Labour Party. Celkově poměr poslankyň v parlamentu do voleb roku 1993 nepřesáhl 20 %, ⁹¹ což na Novém Zélandu vnímali jako problém, přestože některé jiné demokratické státy mají stejně nízké či nižší zastoupení žen v parlamentu i v dnešní době. Příkladem je např. Francie, kde ženy tvoří necelých 19 % členů Národního shromáždění, či Slovinsko, kde ženy představují pouze 14,4 % členů Státního shromáždění. ⁹²

Vedle nespokojenosti s většinovým volebním systémem, hrála důležitou roli celková nespokojenost občanů s vládní politikou obou hlavních stran, které se přes snižující se oblibu stále střídaly u moci. Jak National Party, tak Labour Party často nedodržovaly své volební programy a po získání moci prováděly reformy, které voliči nepodporovali. Labour Party po vyhraných volbách v roce 1984 např. pokračovala v reformách předchozí vlády National Party, které sama před tím kritizovala. ⁹³ Vláda Labour např. pokračovala deregulací a privatizací, což vedlo ke vzniku NewLabour Party. Po volbách 1990 vláda National Party schválila škrt v sociálním systému státu a dále privatizovala ekonomiku. Tyto vládní kroky zavedly příčinu pro vznik nových stranám jako New Zealand First a ACT, které kritizovaly vzrůstající vliv velkých firem na vládu. ⁹⁴ Ale nezdiskreditovaly se jen dvě hlavní strany. Dva poslanci Social Credit v roce 1983 hlasovali pro kontroverzní návrhy vládní National

⁹¹ MCROBIE, Alan: *New Zealand's First MMP Election*. Agenda, 4, 1997, č. 3, s. 333.

⁹² *Women in national parliaments: Situation as of 30 November 2010*. In: Inter-Parliamentary Union, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (18. 2.2011)

⁹³ CABADA, L. – ŽENÍŠEK, M.: c.d., s. 90.

⁹⁴ VOWLES, Jack: *New Zealand: The Consolidation of Reform?* In: GALLAGHER, Michael – MITCHELL, Paul (Eds.): *The Politics of Electoral Systems*. New York, Oxford University Press 2005, s. 297.

Party. Na základě toho jejich straně klesly volební preference. Ta pak nebyla schopná získat ztracenou podporu zpět.⁹⁵

Po vyhraných volbách v roce 1984 ustanovila vládní Labour Party Královskou komisi pro volební systém, která zkoumala možnosti změny volebního systému a možné alternativy na základě deseti kritérií. Volební systém by měl zajišťovat spravedlnost dělby moci mezi politickými stranami, kde počet získaných křesel by měl odpovídat zisku hlasů. Efektivního zastoupení menšin a skupin se speciálními zájmy by mělo být docíleno tak, že parlament nebude pouze odrážet rozložení politických sil v zemi, ale bude reflektovat i sociální charakteristiky voličů jako je pohlaví, věk, etnický původ či socioekonomická třída. Samostatný bod byl věnován reprezentaci Maorů a jejich zájmů, které mají být v parlamentu spravedlivě a efektivně zastoupeny. Nový volební systém měl vést k politické integraci, kde budou nejen reflektovány zájmy různých skupin, ale tyto skupiny se budou navzájem respektovat a brát v úvahu dobro společnosti jako celku. Poslanci by měli efektivně zastupovat své voliče. Volební systém by tak přispíval k úzkým vazbám mezi voličem a poslancem. Královská komise chtěla také docílit efektivní volební účasti a vzniku efektivní vlády, která bude plnit nejen svůj program, ale také přispívat ke stabilitě a kontinuitě jak uvnitř jednotlivých vlád, tak mezi vládami. Cílem změny volební reformy byl také efektivní parlament, jenž bude účinně vykonávat své funkce. Politické strany mají hrát podle komise zásadní roli v moderních demokraciích a dostatečně plnit své funkce, jako formulovat a artikulovat zájmy svých voličů. Posledním kritériem byla legitimita nového volebního systému, který budou respektovat i ty skupiny společnosti, jež preferují jinou alternativu.⁹⁶

⁹⁵ VOWLES, J.: *Introducing Proportional Representation: The New Zealand Experience*. S. 682.

⁹⁶ *Report of the Royal Commission on the Electoral System. Towards Better Democracy*. The Royal Commission on the Electoral System, Prosinec 1986, s. 11-12.

Komise podle těchto kritérií porovnávala současný volební systém s ostatními variantami, a to jak s většinovými volební systémy s jednomandátovými i vícemandátovými volebními obvody, tak s různými druhy proporčních systémů. I když většinový volební systém splňoval několik stanovených kritérií, komise spatřovala velký problém v nespravedlivém zastoupení velkých i malých stran, v podrepräsentaci Maorů, i dalších skupin společnosti.⁹⁷ Po představení dalších volebních systémů se komise zabývala bližším zkoumáním třech alternativ, které by nejvíce splňovaly stanovená kritéria. Kromě MMP to byl také systém jednoho přenosného hlasu (Single Transferable Vote, STV) a volební systém, jenž vycházel ze systému doplňkového hlasování (Supplementary Member SM). Komise nakonec doporučila MMP jako nejlepší variantu, neboť tento volební systém by podle ní vedl ke zvýšení volební účasti, zvýšil by také repräsentaci Maorů a dalších minoritních skupin společnosti. Zároveň by vedl ke spravedlivějšímu zastoupení hlavních politických stran, vzniku efektivního parlamentu a měl by potřebnou legitimitu.⁹⁸

Komise ve svém návrhu volebního systému doporučila zrušit speciální volební obvody pro maorskou menšinu, neboť se domnívala, že proporční volební systém sám o sobě zajistí spravedlivou repräsentaci této menšiny tím, že politické strany budou na přední místa kandidátních listin umísťovat maorské kandidáty, čímž si zajistí hlasy této menšiny.⁹⁹ Dále navrhovala stanovení 4 % uzavírací klauzule, či zvýšení počtu volených poslanců na 120, přičemž poměr mezi jednomandátovými obvody a počtem křesel v proporční části by byl

<http://www.elections.org.nz/study/researchers/royal-commission-report-1986.html>
(18. 2. 2011)

⁹⁷ *Report of the Royal Commission on the Electoral System. Towards Better Democracy*, s. 28.

⁹⁸ *Report of the Royal Commission on the Electoral System. Towards Better Democracy*, s. 63.

⁹⁹ DENEMARK, D.: c.d., s. 80.

stejný. Změnu volebního systému podle komise měli voliči schválit v referendu.¹⁰⁰

Krátce po vydání zprávy komise byla vytvořena Koalice pro volební reformu (Electoral Reform Coalition, ERC) slučující příznivce MMP napříč politickými stranami a byla založena na nepolitické bázi.¹⁰¹ Návrh byl ale pro hlavní dvě politické strany radikální a podporovalo jej jen několik poslanců Labour Party. National Party sice odmítala zavedení MMP, ale využila možnost kritizovat vládu za to, že není schopna na zprávu adekvátně reagovat. Obě strany v předvolební kampani nakonec přislíbily konání referenda o změně volebního systému, přestože ani jedna z nich změnu volebního systému nechtěla. Po volbách 1990 se dostala vláda National Party pod silným tlakem veřejnosti kvůli nedodržení předvolebních slibů, což navíc prohloubilo nedůvěru Novozélandčanů v politiku a zároveň se zvyšovala podpora reformy volebního systému.¹⁰² Vláda National Party odstoupila od svého závazku vypsát závazné referendum a rozhodla se vypsát referenda dvě, první nezávazné a druhé závazné.¹⁰³

3.2 Zavedení MMP

První nezávazné referendum se konalo 19. září 1992 a voličům v něm byly položeny dvě otázky. V první otázce voliči rozhodovali, zda chtějí ponechat stávající volební systém, či si ho přejí změnit. Změnu žádalo 84,7 % voličů. Druhá část jim nabídla čtyři varianty, které by stávající volební systém mohly nahradit. Mezi nabízenými variantami byly kromě MMP také STV, SM a preferenční hlasování (Preferential Voting system, PV). Voliči se jednoznačně vyslovili pro zavedení MMP,

¹⁰⁰ *Report of the Royal Commission on the Electoral System. Towards Better Democracy*, s. 63-65.

¹⁰¹ VOWLES, J.: *New Zealand: The Consolidation of Reform?*, s. 297.

¹⁰² *From FPP to MMP*. In: *Elections New Zealand*.

<http://www.elections.org.nz/voting/mmp/history-mmp.html> (19. 2 2011)

¹⁰³ MCROBIE, A.: c.d., s. 330.

který získalo celkem 70,5 % hlasů při volební účasti 55,2 %. V druhém referendu, jež se konalo 6. listopadu 1993 společně s volbami do parlamentu, voliči rozhodovali pouze mezi FPTP a MMP, kdy 53,9 % hlasujících se vyslovilo pro MMP. Účast v druhém referendu přesáhla 85 %.¹⁰⁴ Na základě těchto dvou referend došlo ke schválení nového volebního zákona, jenž pro volby do Sněmovny reprezentantů zavedl MMP.

Stejně jako v případě německého volebního systému má novozélandský volič dva hlasy. Oproti německému hlasovacímu lístku jsou nalevo jako první uvedeny strany, jež se celonárodně uchází o přízeň voličů (party vote) a napravo jsou uvedena jména kandidátů, kteří v daném jednomandátovém obvodu kandidují (electorate vote). Voličům tak je naznačeno, který hlas je pro rozdělení hlasů důležitější. Navíc je na každém hlasovacím lístku i vysvětlení, jež také vyzdvihuje, že hlas pro stranu určuje celkový podíl křesel strany.¹⁰⁵ Poměr jednotlivých částí se průběžně mění na základě sčítání lidu, které probíhá každých 5 let. K překreslování volebních obvodů dochází, pokud se průměr obyvatel připadajících na jeden obvod změní o 5 %.¹⁰⁶ V roce 1996 volilo v 65 jednomandátových volebních obvodech. Pět těchto obvodů bylo přiděleno Maorům a na úrovni kandidátských listin bylo rozdělováno 55 křesel. V roce 1997 došlo ke snížení list vote na 53 a zvýšení počtu electorate vote na 67, z nichž šest bylo maorských. Před volbami 2005 došlo k dalším změnám v počtu volebních obvodů, kdy se opět zvýšil počet electorate vote na 69 (sedm pro maorskou menšinu).¹⁰⁷ Při posledních volbách v roce 2008 byl již poměr electorate vote a list vote 70:50. Nedošlo avšak ke zvýšení počtu maorských

¹⁰⁴ *Referenda*. In: Elections New Zealand.

<http://www.elections.org.nz/elections/referendum/referendums.html> (19. 2 2011)

¹⁰⁵ Vzor hlasovacího lístku je k nahlídnutí v přílohách.

¹⁰⁶ Průměrný počet obyvatel se ale liší jak v rámci obvodů přidělených pro Maory, tak pro Severní a Jižní ostrov. *Electoral Compendiums*. Electoral Commission, s. 22, http://www.elections.org.nz/files/Electoral_Compendium_3rd_ed_2002.pdf (19. 2 2011)

¹⁰⁷ CABADA, L. – ŽENÍŠEK, M.: c.d., s. 93-94.

volebních obvodů.¹⁰⁸ Maoři si mohou vybrat, zda budou hlasovat ve všeobecných jednomandátových volebních obvodech, či v maorských. Počet maorských obvodů závisí na počtu Maorů registrovaných na maorských volebních seznamech pro tyto obvody.¹⁰⁹ Konečný návrh zákona tak nebral v potaz doporučení Královské komise, která doporučovala speciální obvody pro maorskou menšinu zrušit.

Velikost parlamentu byla po zavedení MMP zvětšena na 120 poslanců z 99, což bylo také předmětem diskusí, protože ne všichni s vyšším počtem poslanců souhlasili. I po jeho zvětšení má Nový Zéland malý parlament vzhledem k počtu obyvatel ve srovnání s jinými zeměmi, jež mají přibližně stejný počet obyvatel.¹¹⁰ Arend Lijphart považuje velikost zákonodárského sboru za jeden z prvků, který ovlivňuje proporcionalitu volebních výsledků. Velikost parlamentu by měla odpovídat třetí odmocnině počtu obyvatel země,¹¹¹ což by znamenalo, že Sněmovna reprezentantů by měla mít kolem 158 členů.

Kandidát se může účastnit volby na obou úrovních.¹¹² Pokud získá mandát v nominální úrovni je automaticky vyškrtnut z kandidátské listiny. Členové politických stran mají podle volebního zákona právo se podílet buď přímo, nebo prostřednictvím zástupců na výběru kandidátů do voleb.¹¹³ Avšak zákon neuvádí další specifiká,

¹⁰⁸ VOWLES, Jack: *The 2008 General Election in New Zealand*. Electoral Studies, 28, 2009, č. 3, s. 507.

¹⁰⁹ LEVINE, Stephen a kol.: *An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand*. In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?* London 2003, s. 301.

¹¹⁰ MULGAN, Richard: *Politics in New Zealand*. Auckland University Press 2004, s. 103.

¹¹¹ LIJPHART, A.: *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. New Haven, Yale University Press 1999, s. 154.

¹¹² Ve volbách kroku 2008 této možnosti využilo celkem 443 z celkového počtu 682 kandidátů, což představuje 63,5 %. *New Zealand Electoral Facts & Stats 2008*. Electoral Commission, s. 10, http://www.elections.org.nz/files/Stat_contents.pdf (20. 2. 2011)

¹¹³ Oddíl 71 *Electoral Act 1993*,

<http://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0087/latest/viewpdf.aspx> (20. 2. 2011)

a tak si vnitřní mechanismy určují samy strany. Selektce kandidátů pro electorate vote se u stran řídí mechanismy, které používaly u většinového volebního systému. Dochází zde často ke střetu zájmu regionálních organizací a celostátním vedení strany. Např. v Labour má v konečném výběru kandidáta větší váhu rozhodnutí celostátního výboru strany, kdežto u National Party mají hlavní slovo ve výběru kandidáta lokální organizace. U malých stran záleží na počtu členské základny v jednotlivých obvodech a také na tom, jestli se v obvodu nachází vhodný kandidát. Pro tyto strany je zásadní výběr kandidátů pro celostátní kandidátní listinu, neboť jejich kandidáti mají v electorate vote často malé šance získat mandát v souboji s kandidáty z Labour Party či National Party. Strany se při výběru kandidátů pro list vote snaží zajistit rovnováhu mezi jednotlivými složkami obyvatel podle etnické, genderové či regionální příslušnosti. Nominace často začínají na úrovni místních organizací a vybraní kandidáti jsou následně posuzováni na regionálních sjezdech. O konečné podobě kandidátní listiny rozhoduje celostátní výbor strany. U jednotlivých politických stran se přesný postup výběru kandidátů, stejně jako v případě jednomandátových obvodů, liší.¹¹⁴

Rozdělování mandátů stranám probíhá stejně jako v případě Německa. Po sečtení hlasů na základě list vote jsou pomocí dělitele Saint-Laguë rozděleny mandáty. Ne vždy se avšak rozděluje celých 120 mandátů. Od celkového počtu rozdělovaných mandátů jsou odečteny mandáty získané na základě electorate vote těch kandidátů, jež buď kandidovali jako nezávislí, nebo jejich strana pro list vote nesestavila kandidátku. V takovém případě dochází k rozdělování menšího počtu mandátů. Strana, která se chce podílet na rozdělování mandátů, musí buď na úrovni kandidátských listin překročit práh 5 % obdržených hlasů¹¹⁵, či na nominální úrovni získat alespoň jeden

¹¹⁴ MULGAN, R.: c.d., s. 256-259.

¹¹⁵ V tomto případě opět nebylo bráno v potaz doporučení Královské komise, že by uzavírací klauzule měla být stanovena na 4 % hlasů list vote.

mandát. Opět jako v případě německého volebního systému může dojít k situaci, že strana získá na základě electorate vote více mandátů než jí přísluší na základě hlasů získaných pro danou stranu na úrovni kandidátských listin. I zde jsou extra mandáty straně ponechány a dochází k dočasnému zvětšení Sněmovny reprezentantů.¹¹⁶ K této situaci poměrně dlouhou dobu nedošlo. První extra mandát se objevil až při čtvrtých volbách v roce 2005.¹¹⁷ V posledních volbách v roce 2008 vznikly dva extra mandáty.¹¹⁸

3.3 Důsledky změny volebního systému na Novém Zélandu

Změna volebního systému byla úspěšná z několika hledisek, zároveň se ale objevilo několik nepředpokládaných důsledků. Pozitivním důsledkem změny volebního systému je zvýšení reprezentace menšin, zejména Maorů a žen. Zavedení proporčního volebního systému postupně vedlo k zajištění spravedlivé reprezentace maorské menšiny. Po posledních volbách se počet poslanců, kteří se hlásí k maorské menšině, zvýšil na 18, což představuje asi 14,8 % poslanců.¹¹⁹ Zastoupení žen také vzrostlo. V současné době jsou členkami parlamentu celkem 41 žen (33,6 % z celkového počtu poslanců).¹²⁰ Z pohledu zprávy Královské komise volební reforma splnila dva ze svých cílů.

¹¹⁶ VOWLES, J.: *New Zealand: The Consolidation of Reform?* S. 297-300.

¹¹⁷ *General elections 1996-2005 - seats won by party*. In: Elections New Zealand. <http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/general-elections-1996-2005-seats-won-by-party.html> (19. 2. 2011)

¹¹⁸ *2008 Election Official Results*. In: Elections New Zealand. <http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/2008-election-official-results.html> (19. 2. 2011)

¹¹⁹ Maori tvoří asi 15 % novozélandské společnosti, takže mají v současné době ideální zastoupení ve Sněmovně reprezentantů. *Māori population estimates*. In: Statistics New Zealand.

http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/population/estimates_and_projections/maori-population-estimates.aspx (20. 2. 2011)

¹²⁰ *New Zealand Electoral Facts & Stats 2008*, s. 11.

Další snahou volební reformy bylo zvýšení volební účasti. Ta sice při prvních volbách vzrostla, ale kvůli nespokojenosti s vládou, která po těchto volbách vznikla, v následujících dvou volbách opět klesla. Nárůst nastal ve volbách 2005, kdy účast vzrostla o 4,4 % na 76,1 %. Ale jedná se o nižší účast než v 70. a 80. letech, kdy se pohybovala nad 80 %.¹²¹ Při posledních volbách 2008 došlo opět k poklesu volební účasti na 74,7 %, což je druhá nejnižší volební účast od roku 1914.¹²² Nenaplnilo se tak očekávání Královské komise, která předpokládala po zavedení proporčního volebního systému nárůst volební účasti.

Jak je možné vypožorovat z tabulky č. 2, změna volebního systému přispěla k výraznému zvýšení proporcionality volebních výsledků. Proporcionalitu ale snižuje uzavírací klauzule, zejména její nastavení pro jednomandátové volební obvody. Při několika volbách došlo k situaci, kdy strana, která na základě list vote velmi nízké procento hlasů, se dostala do parlamentu, protože v jednom obvodu získala mandát na základě electorale vote. Naopak strana, která jen poměrně těsně nepřesáhla 5% uzavírací klauzuli a ani nezískala mandát z jednomandátového obvodu, se do parlamentu nedostala. K této situaci došlo i při posledních volbách v roce 2008, kdy Jim Anderton's Progressive získala jeden mandát na základě electorale vote, přičemž v listinné části získala jen 0,91 % hlasů. Naopak New Zealand First nezískala ani mandát v jednomandátových volebních obvodech a proto, že získala na základě kandidátských listin 4,07 % hlasů, se nezúčastnila přerozdělování mandátů.¹²³ To mělo také za následek

¹²¹ VOWLES, Jack – BANDUCCI, Susan A. – KARP, Jeffrey A.: *Forecasting and Evaluating the Consequences of Electoral Change in New Zealand*. Acta Politica, 41, 2006, s. 273.

¹²² VOWLES, J.: *The 2008 General Election in New Zealand*. S. 509.

¹²³ K podobné situaci došlo již při prvních volbách po změně volebního systému, kdy se do parlamentu nedostala strana Christian Coalition, která měla celostátně poměrně velkou podporu 4,3 % hlasů, ale nezískala ani jeden mandát z electorale vote. *2008 Election Official Results*. In: Elections New Zealand.

vyšší index exkluze v posledních volbách. Pokud by ale tvůrci nového volebního zákona vzali v úvahu doporučení Královské komise a stanovili 4% uzavírací klauzuli, New Zealand First by se do parlamentu dostala a proporcionalita výsledků by vzrostla, exkluze by naopak byla nižší.

Tabulka č. 2: Index proporcionality, index fragmentace a index exkluze ve volbách do Sněmovny reprezentantů Nového Zélandu 1990-2008

Rok voleb	D	F	I_{ex}
1990	21,3	0,43433	11,9
1993	26,2	0,53759	3,7
1996	7,2	0,86889	7,6
1999	6	0,71021	6
2002	5	0,73433	5
2005	3	0,66389	1,3
2008	7,3	0,64080	6,5

Zdroj: www.electionresults.govt.nz, výpočet autorka

Díky poměrně vysoké míře proporcionality MMP složení parlamentu více odpovídá rozložení politických sil v zemi. V důsledku toho také vzrostl počet stran v parlamentu. Na základě voleb 1996 získalo parlamentní zastoupení celkem šest stran, po volbách 2005 se parlament skládal dokonce z představitelů osmi politických subjektů.¹²⁴ V současné době zde má zastoupení celkem sedm různých politických stran.¹²⁵ Již před zavedením MMP se zvyšovala fragmentace stranického systému, jež vzrostla zavedením MMP, postupně dochází

<http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/2008-election-official-results.html>
(20. 2. 2011)

¹²⁴ VOWLES, J. – BANDUCCI, S. A. – KARP, J. A.:c.d., s. 273.

¹²⁵ *2008 Election Official Results*. In: *Elections New Zealand*.

<http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/2008-election-official-results.html>
(20. 2. 2011)

k jejímu snižování. Malé politické strany se tak staly „jazýčkem na vahách“ při sestavování vlád, které ale s sebou přineslo řadu nečekaných a kontroverzních situací.

První nastala hned po prvních volbách konaných podle nových pravidel, kdy ani National Party ani Labour Party nebyly schopny sestavit vládu bez pomoci New Zealand First. Většina předpokládala, že New Zealand First sestaví vládu s Labour Party. Strana vedla téměř dvouměsíční jednání s oběma velkými stranami, až nakonec sestavila vládu s National Party, která disponovala křehkou většinou jednoho hlasu. Vláda nevydržela celé funkční období a po rozkolu uvnitř New Zealand First se rozpadla. National Party se ale podařilo zůstat u vlády díky podpoře několika poslanců až do voleb v listopadu 1999, kdy zvítězila Labour Party.¹²⁶

Druhé koaliční vládě se podařilo snížit nespokojenost s novým systémem a navrátit mu částečně legitimitu. Labour Party a Alliance vzali v potaz přání voličů, aby politické strany již před volbami daly najevo, s kým chtějí sestavit vládu, jak tomu je v Německu. V předvolební kampani tyto strany vystupovaly jako budoucí koaliční partneři a po volbách společně vytvořily menšinou vládu, jež ovšem opět nevydržela celé volební období kvůli odchodu části poslanců Alliance, kteří založili Progressive Coalition.¹²⁷ Další dvoje volby nepřinesly žádné překvapení, kdy Labour podle předpokladů sestavila menšinovou vládu společně s Jim Anderton's Progressive Coalition za podpory United Future a od voleb roku 2005 i za podpory New Zealand First.¹²⁸ Po posledních volbách 2008 existovalo několik možných variant sestavení jak většinové středopravé vlády National Party a ACT, tak menšinové vlády Labour Party s Grenn Party a jedním poslancem za

¹²⁶ KARP, J. A. – BOWLER, S.: *Coalition government and satisfaction with democracy: An analysis of New Zealand's reaction to proportional representation*. S. 61-62.

¹²⁷ VOWLES, J.: *New Zealand: The Consolidation of Reform?* S. 308-309.

¹²⁸ VOWLES, J.: *Comparing Electoral Systems Over Time: An Appraisal After New Zealand's Fourth Election Under MMP*. S. 19.

Jim Anderton's Progressive Coalition. National Party se nakonec rozhodla pro jednobarevnou menšinovou vládu, kterou ve vyslovení důvěry podpořily strany ACT, United Future a Māori Party.¹²⁹

Kromě problémů se sestavováním vládních koalic se objevilo po volební reformě v polickém systému několik dalších nepředvídaných důsledků, které snižují oblibu volebního systému. Jedním z nich je vyšší míra „přeběhlictví“. To se sice objevilo už po posledních volbách podle FPTP, ale po zavedení nového volebního systému tento trend pokračoval. Vláda Labour Party a Alliance chtěla tomuto fenoménu předejít schválením zákona o volební integritě (Electoral Integrity Act). Ten se ukázal jako neúčinný, když několik členů Alliance v čele s lídrem ohlásili odchod ze strany, ale oficiálně zůstali členy parlamentního klubu Alliance.¹³⁰ V roce 2005 byl tento zákon novelizován, aby předešel i těmto situacím. Tento zákon má poslancům ztížit odchod z poslaneckého klubu strany, za kterou byli zvoleni. Tím má být zajištěna integrita a proporcionalita sněmovny, kdy proporcionalita zastoupení stran v parlamentu má vycházet z voleb. Pokud poslanec přestane být členem strany, za kterou byl zvolen, a pokud by jeho odchodem bylo narušeno rozložení politických sil ve sněmovně, jež má odpovídat volebním výsledkům, poslanec ztrácí svůj mandát. Tento zákon se nevztahuje na poslance, kteří byli zvoleni jako nezávislý.¹³¹ Další problém představuje nízká uzavírací klauzule na základě electorale vote, o níž již byla řeč, a která způsobuje, že stranický systém je více fragmentovaný. Umožňuje také stranám s poměrně nízkou celostátní podporou hrát rozhodující roli při sestavování koalic.¹³² Posledním nepředpokládaným důsledkem nového volebního systému je velký

¹²⁹ VOWLES, J.: *The 2008 General Election in New Zealan.* S. 509.

¹³⁰ VOWLES, J. – BANDUCCI, S. A. – KARP, J. A.:c.d., s. 280.

¹³¹ *Electoral (Integrity) Amendment Bill.* In: New Zealand Parliament, <http://www.parliament.nz/NR/rdonlyres/59402257-C3DF-4808-AE2A-D4D148686741/18716/1312ElectoralIntegrity1.pdf> (20. 2. 2011)

¹³² VOWLES, J. – BANDUCCI, S. A. – KARP, J. A.:c.d., s. 280.

poměr nových poslanců po každých volbách, kteří představují vždy přibližně jednu čtvrtinu parlamentu.¹³³

Stejně jako v Německu se i při volbách na Novém Zélandu setkáváme se splittingem. U prvních třech voleb více než 35 % voličů využilo možnosti rozdělit své dva hlasy. Např. v roce 2002 se jednalo o 39,3 % voličů. V posledních dvou volbách poklesl splitting asi o deset procentních bodů, na 28,7 % v roce 2005 a 29,6 % v roce 2008.¹³⁴ Vzhledem k velkému množství politických stran, které se dostávají do parlamentu, a jež tvoří vládu nebo jí podporují, se nedá mluvit o strategickém hlasování, neboť volič si nemůže být jistý, které strany sestaví vládní koalici.¹³⁵

I po změně volebního systému jsou politici na Novém Zélandu stále nepopulární. Tato skutečnost se odráží ve snaze voličů snížit počet poslanců. V listopadu 1999 došlo dokonce k vyhlášení nezávazného referenda vyvolaného občany na snížení počtu poslanců zpět na 99, kdy 81,5 % voličů se vyslovilo pro snížení.¹³⁶ Vláda ale výsledky tohoto referenda ignorovala. Většina lidí sice podporuje zachování proporčního volebního systému, ale nemusí se výhradě jednat o MMP. Při jeho zachování by paradoxně uvítali snížení počtu mandátů rozdělovaných na základě kandidátských listin. MMP zůstává populární zejména pro malé strany. Labour Party zůstává ohledně MMP stejně rozdělená jako při jeho zavádění a National Party se snaží prosadit zpět většinový systém.¹³⁷ Ve své předvolební kampani roku 2008 slíbila National Party v případě vítězství ve volbách vyhlásit referendum o změně volebního

¹³³ VOWLES, J.: *New Zealand: The Consolidation of Reform?* S. 307-308.

¹³⁴ *New Zealand Electoral Facts and Stats 2008*, s. 6.

¹³⁵ LEVINE, Stephen a kol.: c.d., s. 310-311.

¹³⁶ *Referenda*. In: *Elections New Zealand*.

<http://www.elections.org.nz/elections/referendum/referendums.html> (20. 2. 2011)

¹³⁷ VOWLES, J. – BANDUCCI, S. A. – KARP, J. A.: c.d., s. 282-283.

systemu.¹³⁸ To také nakonec dodržela. Stejně jako v případě první reformy se bude jednat o dvě referenda.

První referendum se uskuteční společně s volbami do Sněmovny reprezentantů v listopadu letošního roku (2011). Voličům budou opět položeny dvě otázky: zda si přejí změnu volebního systému a jaký volební systém by měl MMP v případě změny nahradit. Stejně jako v referendu roku 1992 jsou voličům nabízeny STV, SM a PV a jako poslední možnost je návrat k FPTP. Nejednalo by se ale návrat k úplně stejnému systému, poněvadž ve všech variantách, tedy i FPTP, se počítá se zachováním velikosti Sněmovny reprezentantů o 120 křeslech.¹³⁹ Vláda tak nepočítá se snížením počtu poslanců, jak si přejí voliči. Pokud se většina voličů vysloví pro změnu volebního systému, společně s dalšími parlamentními volbami v roce 2014 se bude konat druhé již závazné referendum, kde se budou voliči rozhodovat mezi MMP a nejvíce preferovanou alternativou z prvního referenda.¹⁴⁰

Ačkoliv změna volebního systému na Novém Zélandu vedla k naplnění některých cílů jako vyšší míra proporcionality nebo efektivní reprezentace Maorů a jiných menšin, selhala v jiných oblastech. Systém nezískal zpět ztracenou legitimitu a nebylo docíleno vyšší volební účasti, jak předpokládala Královská komise. Navíc s sebou přinesla další problematické otázky, které snižují oblibu volebního systému. V letošním referendu se ukáže, zda je nespokojenost s MMP je vyšší než dřívější nespokojenost s FPTP, se ukáže v letošním referendu.

¹³⁸ VOWLES, J.: *The 2008 General Election in New Zealand*. S. 510.

¹³⁹ Krátké shrnutí jednotlivých variant je přístupné na stránkách novozélandské volební komise. *2011 Referendum on the voting system*. In: Elections New Zealand <http://www.elections.org.nz/elections/2011-referendum-on-the-voting-system.html> (20. 2. 2011)

¹⁴⁰ *MMP referendum to be held with 2011 election*. In: New Zealand Herald. 20. října 2009.

http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=10604317 (20. 2. 2011)

4 Volební systém ČR

Pro volby do Bundestagu v Německu a do Sněmovny reprezentantů na Novém Zélandu se používá, jak již bylo několikrát zmíněno, smíšeně personalizovaný proporční systém, který se řadí mezi proporční volební systémy. Pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR je využíván také proporční volební systém, ale jedná se o tzv. listinný poměrný volební systém. Ty tvoří velkou skupiny volebních systémů, jejichž další klasifikace je poměrně složitá, neboť v podstatě každý systém tvoří samostatnou kategorii a pro jejich odlišení se používá celá řada proměnných. Mezi ty hlavní patří podle Tomáše Lebedy velikost volebních obvodů, volební formule používaná pro převedení hlasů na mandáty, uzavírací klauzule a počet a charakter skrutinií.¹⁴¹ Další proměnnou, jež bude v souvislosti s českým volebním systémem sledována, je charakter kandidátních listin, který sice neovlivní volební výsledky, ale může mít vliv na personální složení zastupitelského sboru.¹⁴² Následující kapitola se věnuje českému volebnímu systému, který se používá od 90. let 20. století pro volby do Poslanecké sněmovny. První podkapitola se zabývá vývojem volebního systému a návrhy na jeho reformu, jež se v průběhu let objevily. Druhá podkapitola pak analyzuje dopady volebního systému, jak na stranický systém, tak i na stabilitu vlád a provede srovnání jednotlivých indikátorů s předchozími dvěma zmíněnými volebními systémy.

4.1 Vývoj volebního systému od pádu komunismu po současnost

Volební systém pro volby do Poslanecké sněmovny vychází z volebních zákonů přijatých pro první svobodné volby v Československu po pádu komunistického režimu v červnu 1990. Přijetím zákonů

¹⁴¹ LEBEDA, Tomáš: *Hlavní proměnné proporčních volebních systémů*. Sociologický časopis, 37, 2001, č. 4, s. 427.

¹⁴² CHYTÍLEK, Roman a kol.: *Volební systémy*. Praha, Portál 2009, s. 209-211.

47/1990 Sb. o volbách do Federálního shromáždění a 54/1990 Sb. o volbách do České národní rady došlo k návratu k poměrnému volebnímu systému, který se používal za dob první republiky a byl použit i pro první volby do Národního shromáždění v roce 1948.¹⁴³

Z hlediska hlavních proměnných byly oba tyto zákony velmi podobné, a proto budou popsány současně. Volební obvody tvořily území krajů z roku 1960, kdy Česká republika byla dělena na osm krajů a Slovensko na čtyři.¹⁴⁴ Sčítání hlasů probíhalo ve dvou skrutiniích. Do prvního postoupily politické strany, které na území alespoň jedné republiky získaly 5 % hlasů. Na úrovni krajů došlo k přerozdělení mandátů na základě krajského volebního čísla, jež bylo vypočítané pomocí Hagenbach-Bischoffovy kvóty. Kandidátní listiny byly vázane a podávane na území jednotlivých volebních obvodů. V rámci jednotlivých stran získali mandát kandidáti podle jejich pořadí na kandidátní listině. Volič měl možnost udělit čtyři preferenční hlasy, čímž mohl změnit pořadí kandidátů. Aby se kandidát dostal na první místo, muselo možnosti udělit preferenční hlas využít alespoň 10 % voličů dané strany a daný kandidát musel získat nadpoloviční většinu těchto hlasů.

Hagenbach-Bischoffova kvóta ale nerozdělí všechny mandáty a tak nerozdělené mandáty musely být přerozděleny ve druhém skrutiniu, jež probíhalo stejně jako první, tedy za použití Hagenbach-Bischoffovy kvóty ale v rámci jednoho obvodu, kterým byla celá republika. V případě, že ani tak nedošlo k rozdělení všech mandátů, byly zbylé mandáty přikázány stranám s nejvyšším zbytkem. Pro druhé skrutinium byly sestavovány nové kandidátní listiny z neúspěšných kandidátů z prvního skrutinia.¹⁴⁵ V roce 1992 došlo k úpravě obou

¹⁴³ SYLLOVÁ, Jindřiška a kol.: *Parlament České republiky*. Praha, Linde, 2008, s. 92-93.

¹⁴⁴ CHYTÍLEK, R. a kol.: c.d., s. 293.

¹⁴⁵ § 42-44 zákona 47/1990 Sb. o volbách do Federálního shromáždění.

zákonů, na základě kterých se měnily podmínky pro vstup do prvního skrutinia pro koalice dvou a více stran. V případě voleb do Federálního shromáždění musely koalice dvou a tří stran překročit hranice 7 % a koalice, jež se skládaly nejméně ze čtyř stran, musely získat alespoň 10 % hlasů. Novela zákona také stanovila, že pro posun kandidáta na první místo na kandidátní listině jsou potřeba pouze 3 % z celkového počtu preferenčních hlasů pro politickou stranu v daném obvodu.¹⁴⁶ Pro volby do České národní rady došlo ke změnám ve stejných oblastech, kdy byla stanovena hranice 7 % pro koalici dvou stran, 9 % pro koalici tří stran a pro koalici čtyř a více stran 11 % hlasů. Zároveň tento zákon snížil počet preferenčních hlasů, které jsou potřebné pro přesunutí se na první místo kandidátské listině, na 15 %.¹⁴⁷

Před rozdělením federace došlo v prosinci 1992 k přijetí Ústavy České republiky. Ta mimo jiné v článku 18 stanovuje, že volby do Poslanecké sněmovny se mají konat podle zásady poměrného zastoupení. V článku 16 navíc určuje, že Poslanecká sněmovna má mít 200 poslanců, jejichž volební období je čtyřleté.¹⁴⁸ Po vzniku samostatné České republiky trvalo poměrně dlouhou dobu, než byl přijat nový zákon pro volby do Parlamentu ČR. Hlavní diskuze v souvislosti s volebním zákonem se ovšem vedly ohledně výběru druhu většinového volebního systému pro volby do horní komory Parlamentu, Senátu.¹⁴⁹ V roce 1995 došlo ke schválení nového volebního zákona, jenž obsahoval pravidla pro volby do obou komor Parlamentu. V případě voleb do Poslanecké sněmovny volební zákon kopíroval zákon o volbách do České národní rady. Jedinou významnější změnou byl počet získaných preferenčních hlasů, jenž byl potřebný pro získání

¹⁴⁶ Zákon 59/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 47/1990 Sb., o volbách do Federálního shromáždění.

¹⁴⁷ Zákon 94/1992 Sb. České národní rady, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 54/1990 Sb., o volbách do České národní rady.

¹⁴⁸ Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992.

¹⁴⁹ ŠEDO, Jakub: *Reforma volebního systému v ČR – 20 let diskusí*. European Electoral Studies, 4, 2009, č. 2, s. 145.

přednostního mandátu v rámci politické strany, a který byl stanovený na 10 %.¹⁵⁰

Podle tohoto volebního zákona se konaly volby v letech 1996 a 1998. Systém produkoval velmi proporční výsledky, ale zároveň po obou volbách nastal problém se sestavením většinových vlád, ať už koaličních či jednobarevných, zejména kvůli přítomnosti antisystémových stran ve sněmovně (KSČM, a do roku 1998 SPR-RSČ). Po volbách v roce 1998 vznikla menšinová jednobarevná vláda ČSSD, jež získala důvěru díky uzavření „smlouvy o vytvoření stabilního politického prostředí“ s největší pravicovou stranou ODS.¹⁵¹ Tato smlouva, známá jako opoziční smlouva, mimo jiné obsahovala pasáž, která obě strany zavazovala k předložení volebního reformy do roka od podepsání smlouvy.¹⁵² Volební zákon měl být upraven tak, aby posílil zisky velkých politických stran, ale představy obou hlavních aktérů se velmi lišily. Např. předseda ODS Václav Klaus požadoval zavedení FTPT a premiér Miloš Zeman zase navrhoval vznik 81 dvoumandátových volebních obvodů, což by mělo za následek snížení počtu poslanců na 162. Pro přijetí obou návrhů by ale bylo nutné přijmout i změnu Ústavy. To by ovšem nebyl problém, neboť opoziční smlouva také počítala s dalšími ústavními změnami. ČSSD kvůli snižujícím se volebním preferencím v průběhu roku 1999 upustila od zavedení většinového systému. ODS začala požadovat, aby byly provedeny alespoň takové změny stávajícího volebního systému, jež by výrazně posílily jeho většintvorné prvky.

¹⁵⁰ § 50 zákona 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

¹⁵¹ Poslanci ODS při hlasování o důvěře vlády opustili jednací sál, díky čemuž tato vláda získala svůj mandát. Smlouva ani nezavazovala ODS k hlasování ve prospěch vládních návrhů. ODS se dále zavázala nevyvolávat hlasování o nedůvěře vlády, a pokud by jej vyvolala jiná nevládní strana, tak se tohoto hlasování poslanci ODS neměli účastnit.

¹⁵² NOVÁK, Miroslav: *Typy vlád a jejich utváření: ČR v komparativní perspektivě*. In: NOVÁK, Miroslav - LEBEDA, Tomáš (Eds.): *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova, Aleš Čeněk 2004, s. 331.

Původní termín pro předložení volební reformy nebyl dodržen i kvůli vnitřním rozporům o podobě změny uvnitř ČSSD. Umírněnější návrh, jenž podporovala např. místopředsedkyně Petra Buzková, počítal se zavedením 14 volebních obvodů, jejichž hranice měly kopírovat hranice nově vznikajících krajů. Radikálnější návrh prosazoval zavedení až 36 volebních obvodů a pro přepočítávání hlasů na mandáty měl být zaveden d'Hondtův dělitel. Za tento návrh se postavil i premiér Miloš Zeman a v červnu 1999 jej ústřední výkonný výbor strany ve svém usnesení schválil. Návrh se nejvíc přibližoval návrhu ODS, jež chtěla rozdělit republiku přibližně na 35 volebních obvodů, snížit počet poslanců a pro přepočet hlasů použít dělitele Imperialy, který zvýhodňuje velké strany.¹⁵³

ODS začala vyvíjet na ČSSD nátlak kvůli schválení nové podoby volebního zákona a hrozila dokonce vypovězením opoziční smlouvy. ODS navíc nepodpořila návrh státního rozpočtu pro rok 2000 a navrhovala vytvoření supervelké vládní koalice, jež by se kromě ODS a ČSSD účastnily i další demokratické strany sněmovny. Vzniklou krizi ukončil podpis dalších dohod mezi ODS a ČSSD v lednu 2000, kdy dohoda č. 2 obsahovala základní prvky budoucího volebního systému, jenž měl vést ke vzniku většinových vlád, které by byly složené maximálně ze dvou politických stran.¹⁵⁴ Konečná podoba zákona, jež byla kompromisním řešením návrhů obou stran, byla schválena 23. června 2000 Senátem. Zákon počítal se vznikem 35 volebních obvodů, při čemž minimální velikost volebního obvodu byla stanovena na čtyři mandáty. Došlo ke snížení počtu preferenčních hlasů na dva a byla zrušena podmínka o minimálním počtu voličů, kteří musejí využít preferenčního hlasování, aby kandidát při zisku 10 % hlasů pro danou

¹⁵³ KLÍMA, Michal: *Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství*. Praha, Radix 2001, s. 109-111.

¹⁵⁴ DUŠEK, Tomáš: *K diskusi politiků o volební reformě: od 1998 do rozhodnutí Ústavního soudu*. In: NOVÁK, Miroslav – LEBEDA, Tomáš (Eds.): *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova, Aleš Čeněk 2004, s. 367.

stranu se mohl dostat na přední místo kandidátky. Pro přidělování mandátů byl nově zaveden modifikovaný d'Hondtův dělitel (1,42; 2; 3; ...).¹⁵⁵ Skrutinium mělo být jen jedno a mohly se jej stále účastnit strany, které překonaly 5% uzavírací klauzuli. Byla ovšem zpřísněna klauzule pro koalice stran. Dvoučlenná koalice musela obdržet 10 % hlasů, tříčlenná 15 % a čtyř a vícečlenná koalice 20 %.¹⁵⁶

Proti novému volebnímu zákonu se ohradil prezident Václav Havel, jenž jej vetoval. Kritizoval většinu hlavní proměnných nového systému, ale také se ohradil proti způsobu přijetí zákona, neboť byl přijat jako novela stávajícího zákona. Podle prezidenta měl být schválen jako ústavní zákon, u kterého je potřeba 3/5 většinou v obou komorách. Poslanci ČSSD a ODS bez problémů jeho veto přehlasovali. Prezident nakonec podal proti zákonu ústavní stížnost, ve které požadoval zrušení 35 volebních obvodů, neboť jejich zavedení by vedlo k zvýšení přirozeného prahu, jenž je potřebný pro vstup do parlamentu a tím by došlo k přiblížení se k většinovému volebnímu systému. Napadl také modifikovaného d'Hondtova dělitele, který by vedl k přílišnému zvýhodnění velkých stran. Prezident navíc argumentoval, že takto navržený zákon porušuje ústavní princip rovnosti volebního práva a volnou soutěž politických stran, jež měla být ohrožena zavedením nových podmínek pro koalice pro vstup do skrutinia. Velké strany by ztratily zájem uzavírat koalice s menšími stranami kvůli obavám, že by se do skrutinia nedostaly. Rovnost volebního práva mohla být narušena v případě, kdy by byla v malém volebním obvodu nízká volební účast a podle Hareovi kvóty, která určovala počet mandátů rozdělovaných v kraji, by mělo dojít k rozdělení menšímu počtu mandátů než jsou čtyři, ale kvůli stanovení minimální velikosti volebního obvodu by se zde

¹⁵⁵Zákon 204/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

¹⁵⁶Změna uzavírací klauzule byla jasně namířena proti Čtyřkoalici, která by podle novely zákona musela získat 20 % hlasů, aby se vůbec dostala do skrutinia. KLÍMA, M.: *Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství*. S. 119.

rozdělovaly čtyři mandáty. Došlo by tak k porušení principu rovné váhy hlasu.¹⁵⁷

Ústavní soud ve svém usnesení z ledna 2001 dal prezidentovi za pravdu a zrušil ustanovení o 35 volebních obvodech, o minimální velikosti volebního obvodu a způsob převedení hlasů na mandáty podle modifikovaného d'Hondta, jež podle něj jako celek vedly k porušení ústavy, jelikož by nebylo docíleno poměrnému zastoupení podle článku 18. Ústavní soud ale nezrušil vyšší klauzuli pro koalice. Zachováno zůstalo také snížení počtu preferenčních hlasů.¹⁵⁸ Ústavní soud zrušil podstatnou část zákona a bylo nutné rychle přijmout nový volební zákon, podle kterého se měly konat volby na jaře roku 2002. Politické strany musely rychle dojít ke kompromisu a schválit nový volební zákon.

Necelý půl rok před volbami došlo 29. ledna 2002 ke schválení novely volebního zákona, která vycházela z návrhu ČSSD, jež podporovala P. Buzková, a který s určitými změnami platí dodnes. Volební obvody nově tvoří hranice 14 samosprávných krajů, na jejichž území dochází k přerozdělení mandátů na základě d'Hondtova dělitele. Zůstalo zachované ustanovení o výši uzavírací klauzule, kterou musí strany a koalice překročit pro účast ve skrutiniu, a jež nebylo zrušeno rozhodnutím ústavního soudu. Také počet dvou preferenčních hlasů byl zachován, ale byla posílena jejich váha, neboť nově kandidátovi stačilo 7 % preferenčních hlasů, aby se posunul na přední místo na kandidátní listině.¹⁵⁹ K poslední významnější novele volebního zákona došlo roku 2006, kdy byl navýšen počet preferenčních hlasů ze dvou na čtyři

¹⁵⁷ DUŠEK, T: c.d., s. 371-373.

¹⁵⁸ PECHÁČEK, Štěpán – NĚMEC, Jan: *Změna volebního systému do Poslanecké sněmovny*. Politologická revue, 8, 2008, č. 1, s. 12-13.

¹⁵⁹ CHYTÍLEK, R. a kol.: c.d., s. 310.

a zároveň byla snížena hranice preferenčních hlasů, kterou musí kandidát překonat pro přednostní získání mandátu na 5 %.¹⁶⁰

Volby v roce 2006 skončily patem, kdy vládní koalice ODS, SZ a KDU-ČSL disponovala v Poslanecké sněmovně přesnou polovinou křesel a nakonec získala důvěru díky dvěma „přeběhlíkům“ z ČSSD. Tato situace vyvolala nové diskuse o nutnosti volební reformy, kdy proti sobě stály velké strany, jež chtěly opět zvýšit počet volebních obvodů, a strany malé, které požadovaly vyšší míru proporcionality. Koaliční smlouva mezi ODS, SZ a KDU-ČSL nakonec obsahovala závazek k volební reformě, která by měla vést k vyšší míře proporcionality díky návratu k Hagenbach-Bischoffově kvótě, a jež by zároveň vítězi voleb zaručovala získání určitého množství mandátů navíc jako bonus. ODS tak nechtěla, aby se její zisky zvýšily na úkor malých stran, se kterými v konečném důsledku bude tvořit koalici, čímž by poškodila i sebe, ale aby se vzrostl rozdíl mandátů mezi první a druhou největší stranou.¹⁶¹

Na základě koaliční smlouvy z června roku 2008 Ministerstvo spravedlnosti předložilo šest variant¹⁶² na změnu volebního zákona, které se inspirovaly volebními systémy jiných evropských států, jako např. Polsko, Itálie, Nizozemska, či Řecko, či volebním systémem do skotského parlamentu. Poslední varianta byla varianta tzv. tvrdého bonusu, jenž počítal s devíti až 15 mandáty pro vítěze.¹⁶³ KDU-ČSL navíc chtěla přijít s vlastním návrhem, který by vycházel z německého volebního systému.¹⁶⁴ Vláda se nakonec rozhodovala mezi skotskou,

¹⁶⁰ *Zákon 480/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.*

¹⁶¹ ŠEDO, J.: *Reforma volebního systému v ČR – 20 let diskusí.* S. 148.

¹⁶² Některé varianty obsahovaly dvě subvarianty, takže celkem bylo přeloženo devět variant.

¹⁶³ *Návrh variant upravujících volební systém pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky.* Ministerstvo spravedlnosti, 2008, s. 6-8, www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/ma_rack7hpc76ix.doc (1. 3. 2011)

¹⁶⁴ *Návrh změn českého volebního systému se inspiroval v Itálii či Polsku.* iDnes, 7. srpna 2008, <http://zpravy.idnes.cz/zmena-volebniho-systemu-ma-devet-variant->

holandskou a řeckou variantou, kdy zvítězila posledně jmenovaná.¹⁶⁵ Tato varianta počítala s osmi volebními obvody kopírujícími území regionů na úrovni NUTS II, kde by byly mandáty rozdělovány podle Hagenbach-Bischoffovy kvóty. Kandidátní listiny by se ale podávaly ve stávajících krajích, kdy výsledek v regionu by byl získán součtem všech hlasů v daných krajích. Nerozdělené mandáty by ve druhém skrutiniu připadly vítězné straně. Jedině tato varianta se přesně řídila koaliční smlouvou, zatímco další dvě varianty počítaly s jinými metodami pro převod hlasů na mandáty.¹⁶⁶ Měsíc po schválení této varianty, však byla vládě vyslovena nedůvěra, a tím došlo k odložení reformy. Volby 2010 se tak řídily podle stejných pravidel jako v případě voleb 2002 a 2006, kdy jediné změny představovaly již zmíněné zvýšení počtu preferenčních hlasů a úprava pravidel pro získání přednostního mandátu.

4.2 Hodnocení účinků českého volebního systému

Výsledky, jež český volební systém produkuje, mají velký vliv na sestavování vlád. Do voleb roku 2010 byla vláda ODS, KDS, ODA a KDU-ČSL z let 1992-1996 jedinou vládou, která se opírala o stabilní většinu hlasů v Poslanecké sněmovně, ale zároveň vznikla ještě na základě voleb do České národní rady ČSFR. Další dvě vlády vzešlé z voleb podle původního volebního systému byly menšinové. První byla menšinová koalice ODS, ODA a KDU-ČSL, jež měla v Poslanecké sněmovně podporu 99 poslanců. Tato vláda získala důvěru díky dohodě s druhou největší stranou ČSSD, jejíž poslanci se hlasování o důvěře neúčastnili. Většinovou koalici nebylo možné sestavit, neboť by buď

vyhrady-maji-lidovci-i-zeleni-1m9-/domaci.asp?c=A080807_111707_domaci_jba (1. 3. 2011)

¹⁶⁵ *Vláda chce zamezit patům po volbách: Schválila změnu volebního systému.* iHNed.cz, 9. února 2009, <http://domaci.ihned.cz/c1-34068120-vlada-chce-zamezit-patum-po-volbach-schvalila-zmenu-volebniho-systemu> (1. 3. 2011)

¹⁶⁶ BRACHTL, Václav: *Srovnání proporcionality navrhovaných úprav volebního systému do dolní komory českého parlamentu.* European Electoral Studies, 4, č. 1, s. 59-60.

musela obsahovat jednu z antisystémových stran (KČSM či SPR-RSČ), nebo by se jednalo o velkou koalici ODS a ČSSD, která kvůli vzájemné rivalitě nepřipadala v úvahu. Koncem roku 1997 došlo v ODS k vnitrostranické krizi, jež nakonec zapříčinila pád vlády. Do předčasných voleb v květnu 1998 vedla zemi podúřednická vláda Josefa Tošovského. Po těchto volbách vládla opět menšinová, však jednobarevná vláda. ČSSD mohla vládnout na základě zmíněné opoziční smlouvy s ODS.¹⁶⁷ V dosavadní historii České republiky se jedná o jedinou vládu, která zůstala u moci celé volební období.¹⁶⁸

Výsledky voleb podle původního volebního zákona nevedly k sestavení vlád, které by se opíraly o většinu ve sněmovně. Nicméně ani nový volební zákon nepřispěl ke zlepšení situace. Po volbách 2002 se sice podařilo ČSSD spolu s Koalicí KDU-ČSL, US-DEU sestavit většinovou vládu, která se ale opírala o nejkřehčí možnou většinu 101 hlasů. Tyto strany zůstaly u moci celé funkční období, ale třikrát došlo ke změně vlády. První vládu sestavil Vladimír Špidla, který se po prohraných volbách do Evropského parlamentu v červenci 2004 vzdal postu předsedy ČSSD a také podal demisi. Druhá vláda Stanislava Grosse byla donucena k resignaci kvůli aféře premiéra a nahradila ji vláda Jiřího Paroubka, která vládla do konce funkčního období.¹⁶⁹

Ve volbách 2002 se volební systém z pohledu výsledků zachoval vcelku neutrálně ke všem stranám, jež se dostaly do skrutinia, i když disproporcionalita celkových výsledků byla nejvyšší za dobu existence ČR (tabulka č. 3). V roce 2006 byl index proporcionality sice nejnižší, ale současně došlo k podprezentování SZ. Ta doplatila na to, že její voliči jsou velmi rozptýlení a že uzavírací klauzuli překročila jen

¹⁶⁷ NOVÁK, Miroslav: *Typy vlád a jejich utváření: ČR v komparativní perspektivě*. S. 327-331.

¹⁶⁸ Není zde zahrnuta první vláda Václava Klause z let 1992-1996, která vznikla ještě v době ČSFR.

¹⁶⁹ FOLTÝN, Tomáš – HAVLÍK, Vlastimil: *Teorie a praxe sestavování vlády v České Republice*. In: ČALOUK, Dalibor a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno, CDK 2006, s. 189-190.

těsně,¹⁷⁰ což v kombinaci s přirozeným prahem vedlo k jejímu odrepresentování (viz níže). Malý zisk mandátů strany měl navíc dopad na komplikované sestavování vlády. Vítězná ODS podle předpokladu přizvala k jednání KDU-ČSL a SZ. Přesto koalice disponovala přesnou polovinou hlasů ve sněmovně a nebyla schopna získat potřebnou podporu pro vyslovení důvěry. Předseda ODS se nakonec rozhodl sestavit jednobarevnou vládu, která se pokusila získat důvěru ostatních demokratických stran. Pro tuto vládu hlasovalo pouze 96 poslanců z řad ODS, SZ a většina poslanců KDU-ČSL. Vláda tak důvěru nezískala. Více než půl roku po volbách nakonec získala důvěru koaliční vláda ODS, KDU-ČSL a SZ, na základě toho, že se dva poslanci ČSSD hlasování neúčastnili.¹⁷¹ Ani tato vláda nevydržela celé funkční období, jelikož jí byla v březnu 2009 vyslovena nedůvěra. Od června 2009 do května 2010 vedla zemi úřednická vláda Jana Fischera.¹⁷² Ve srovnání s předchozími případy bylo vyjednávání o vládě po posledních parlamentních volbách 2010 bezproblémové. Koalice ODS, TOP09 a VV **disponuje** v Poslanecké sněmovně většinou 118 hlasů a bez komplikací získala důvěru v srpnu 2010.¹⁷³

¹⁷⁰ CHYTÍLEK, R. a kol.: c.d., s. 310.

¹⁷¹ *Důvěru sněmovny zatím nezískala pouze první Topolánková vláda.*

ČeskéNoviny.cz, 9. srpna 2010 <http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/duveru-snemovny-zatim-neziskala-pouze-prvni-topolankova-vlada/512962?rss> (10. 3. 2011)

¹⁷² Více o pádu vlády a sestavování úřednické vlády BALÍK, Stanislav: *Neuskutečněné předčasné volby 2009*. In: BALÍK, Stanislav a kol.: *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno, CDK 2010, s. 39-68.

¹⁷³ *Nečasova vláda získala důvěru*. In: Vláda ČR, 10. srpna 2010, <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/necasova-vlada-ziskala-duveru-74998/> (10. 3. 2011)

Tabulka č. 3: Index proporcionality, index fragmentace a index exkluze ve volbách do Poslanecké sněmovny ČR 1996-2010

Rok voleb	D	F	I_{ex}
1996	11,2	0,75885	11,16
1998	11,3	0,73045	11,32
2002	12,5	0,72735/0,73725*	12,55
2006	10	0,67705	5,98
2010	18,8	0,77805	18,74

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

* První hodnota udává výsledný index fragmentace, pokud Koalice KDU-ČSL, US-DEU je brána jako jeden subjekt, pro výpočet druhé hodnoty byly KDU-ČSL a US-DEU chápány jako samostatné subjekty.

Až v roce 2006 se plně projevila změna volebního zákona z roku 2002 a její důsledky. Poprvé ve volebním systému hrál zásadní roli přirozený práh, jenž ovlivňuje hlavně zastoupení malých stran. Jedná se o nejnižší procento hlasů, které musí strana ve volebním obvodu získat, aby dosáhla alespoň na jeden mandát. Velikost přirozeného prahu ovlivňují další proměnné, zejména velikost volebního obvodu, kdy čím menší je volební obvod, tím vyšší je přirozený práh a naopak. V původním volebním systému se jeho důsledky neprojevovaly, neboť přirozený práh byl nižší než uzavírací klausule. Strana, jež překročila uzavírací klauzuli, měla jistotu, že v každém obvodu získá mandát a ve většině případů bylo její zastoupení velmi poměrné.¹⁷⁴ V roce 2006 ovšem přirozený práh ovlivnil zisky zejména SZ, jež dosáhla na mandáty pouze v největších krajích, ve kterých se velikost volebního obvodu pohybuje v rozmezí 23 až 25 mandátů a kde je tak nízký přirozený práh. Jedná se o volební obvody Praha, Středočeský, Jihomoravský a Moravskoslezský, kde SZ neměla problém získat mandát. Ve zbývajících obvodech se rozděluje někdy až o polovinu méně

¹⁷⁴ LEBEDA, T.: *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. S. 133-134.

mandátů (10-14) a přirozený práh je zde 5,5 % až 9 %. SZ získala mandát pouze v největším z těchto obvodů, Ústeckém. Nejvyšší přirozený práh je pak v Libereckém a Karlovarském obvodu, kde se rozděluje pouze osm, respektive pět mandátů, a pohybuje se v rozmezí 8-11 % respektive 11-16%. SZ tak získala pouze šest mandátů, což je polovina, jež by jí náležela při čistě proporčním volebním systému, a byla tak podprezentována.¹⁷⁵ Ve volbách 2010 přirozený práh nehrál opět roli neboť všechny strany, které se dostali do skrutinia, získaly více než 10 % mandátů.

Stejně jako v Německu hraje i v českém prostředí důležitou roli uzavírací klauzule. Ta dokázala v Německu zabránit zejména pravicovým extrémním stranám vstup do Bundestagu. Při vytváření volebního systému se čeští zákonodárci Německem nechali inspirovat a zavedli stejně vysokou klauzuli (5 %). Ta nakonec měla stejný důsledek a limitovala extrémní pravici. Po volbách 2006 se zdálo, že voliči při rozhodování komu dají svůj hlas, vzali klauzuli v úvahu, protože procento propadlých hlasů bylo velmi nízké a zdálo se, že voliči malých stran, jež neměly šanci klauzuli překročit, hlasovali strategicky.¹⁷⁶ Ve volbách 2010 se tento trend ale nepotvrdil, jelikož šanci překročit klauzuli podle předvolebních průzkumů mělo více stran. Situaci zamíchaly zejména dvě nově vzniklé strany TOP 09 a VV, které obě podle odhadů klauzuli překročit měly.¹⁷⁷ Tyto strany přispěly ke ztrátě hlasů dvou doposud parlamentních stran, KDU-ČSL a SZ. Preference KDU-ČSL se podle předvolebních odhadů pohybovaly na hraně volitelnosti a SZ na základě těchto odhadů neměla získat ani

¹⁷⁵ LEBEDA, Tomáš: *Electoral Systems and Voting Behaviour: The Case of the House of Deputies' Elections in the Czech Republic*. Contemporary European Studies, 2, 2007, č. 2, s. 37-39.

¹⁷⁶ FOLTÝN, Tomáš: *Parlamentní volby 2006 v kontextu parlamentních voleb okolních zemí*. In: ČALOUK, Dalibor a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno, CDK 2006, s. 172-176.

¹⁷⁷ *Levice by nyní získala ve sněmovně většinu 103 hlasů*. CT24.cz, 17. května 2010, <http://www.ct24.cz/parlamentni-volby/volebni-pruzkumy/90192-levice-by-nyni-ziskala-ve-snemovne-vetsinu-103-hlasu/> (11. 3. 2011)

5 % potřebných pro vstup do skrutinia. Nakonec se ani jedna z těchto stran do sněmovny nedostala.¹⁷⁸ Po volbách došlo ke změně stranické struktury, v níž hlavní dva póly sice stále představují ODS a ČSSD, ale došlo ke změně jednoho z vedlejších pólů. Mezi vedlejší póly se stále řadí KSČM, ale patřila zde dlouhou dobu KDU-ČSL, jež se poprvé v historii ČR po volbách 2010 nedostala do Poslanecké sněmovny.¹⁷⁹ Je ale otázkou zda se jedná jen o krátkodobou změnu, nebo zda jedna z nově vzniklých stran TOP 09 a VV lidovce natrvalo nahradí, či se SZ podaří navrátit zpět do parlamentu.

Pokud se zaměříme na srovnání jednotlivých indexů České Republiky, Německa a Nového Zéland, je patrné, že index **exkluze** je v České republice nejvyšší a při každých volbách propadne více jak 10 % platných hlasů. Výjimku představuje pouze rok 2006 (tabulka č. 4). Index **fragmentace** (tabulka č. 5) je pak v českém případě nevyrovnaný, což může souviset s ještě stále měnící se strukturou stranického systému, zejména jeho vedlejších pólů. Index **proporcionality** je ve srovnání s indexy pro Německo a Nový Zéland nižší a je tak patrné, že český volební systém produkuje více **disproporční** výsledky (tabulka č. 6). Nejvyšší **disproporcionalitu** pak vykazuje rok 2010, kdy je také nejvyšší procento propadlých hlasů. Pokud bychom se zaměřily na **proporcionalitu** zastoupení stran v Poslanecké sněmovně, do roku 2006 byly všechny strany mírně **nadprezetovány** kvůli vysokému procentu propadlých hlasů ve volbách. Změna volebního systému v roce 2002 vedla k malému **zvýhodnění** velkých stran, ale v roce 2006 způsobila mírnou **podprezentaci** KDU-ČSL a velkou **podprezentaci** SZ. V posledních

¹⁷⁸ *Zeleným ubyly dvě třetiny voličů, velkým stranám polovina*. Novinky.cz, 30. května 2010, <http://www.novinky.cz/domaci/201732-zelenym-ubyly-dve-tretiny-volicu-velkym-stranam-polovina.html> (11. 3. 2011)

¹⁷⁹ CABADA, Ladislav – ŠANC, David: *Český stranický systém ve 20. století*. Dobrá Voda u Pelhřimova, Aleš Čeněk 2005, s. 150.

volbách se situace vrátila zpět k dřívějšímu trendu a všechny strany jsou nadreprezentovány.¹⁸⁰

Tabulka č. 4: Index exkluze v ČR, Německu a Nového Zélandu v pěti posledních volbách

ČR	SRN	NZ
11,16	3,6	7,6
11,32	6	6
12,55	3	5
5,98	4	1,3
18,74	6	6,5

Tabulka č. 5: Index fragmentace v ČR, Německu a Nového Zélandu v pěti posledních volbách

ČR	SRN	NZ
0,75885	0,709876	0,868888
0,73045	0,697547	0,710205
0,72735/0,73725	0,703946	0,734327
0,67705	0,753048	0,663891
0,77805	0,792982	0,640796

Tabulka č. 6: Index proporcionality v ČR, Německu a Nového Zélandu v pěti posledních volbách

ČR	SRN	NZ
11,2	3,6	7,2
11,3	6	6
12,5	6,7	5
10	4	3
18,8	6	7,3

Výsledky, které produkuje český volební systém, hrají důležitou roli v sestavování českých vlád. Do roku 2010 byly vlády buď menšinové, nebo se opíraly jen o nepatrnou většinu, což mělo dopad

¹⁸⁰ Výpočet indexu deformace pro strany ve volbách 2010 (i dalších indexů pro volby 1996-2010) jsou k nalezení v přílohách.

na jejich stabilitu. Změna volebního systému v roce 2002, zejména změna počtu a velikosti volebních obvodů, má za následek podreprzentaci malých stran, zejména těch, jež překročily jen těsně uzavírací klauzuli, a které kvůli vysokému přirozenému prahu v malých volebních obvodech nemají šanci v těchto obvodech dosáhnout na mandáty. Tento problém se sice vyskytl zatím jen jednou, ale při případném oslabení nových stran TOP 09 a VV či opětovnému návratu KDU-ČSL a SZ do Poslanecké sněmovny, se může opakovat.

5 Aplikace modelů MMP na ČR

Analytická část práce ověřuje platnost hypotézy, zda *by zavedení MMP pro volby do Poslanecké sněmovny zvýšilo míru proporcionality volebních výsledků, ale zároveň vedlo ke vzniku vlády, která by se opírala o stabilní/silnou většinu v Poslanecké sněmovně*. Zaměří se také na zodpovězení otázek, zda by zavedení MMP změnilo zastoupení regionů v Poslanecké sněmovně a zda by přispělo ke snížení propadlých hlasů. K potvrzení hypotézy jsou použity matematické modely, jež přepočítávají výsledky voleb do Poslanecké sněmovny 2010 za použití smíšeně personalizovaného proporčního systému. Použití modelů s sebou přináší řadu problematických bodů. Nejdříve je nutné podotknout, že se spíše jedná o odhad volebních výsledků, ne jejich přesný výpočet, protože čím víc se modelový volební systém liší od reálného volebního systému, tím je pak výsledek abstraktnější. Nemůžeme přesně říct, zda by voliči a také strany při změně volebního systému jednali stejně jako u současného volebního systému či ne.¹⁸¹ Tím spíš pokud se jedná o volební systém, v němž volič disponuje dvěma hlasy. Další problematické body, které souvisí s modelovými výpočty na základě MMP, jsou popisovány na následujících stránkách.

Modely budou měnit několik základních proměnných stávajícího volebního systému, např. počet a velikost volebních obvodů, volební formulí, počet a charakter skrutinií. Úpravou projde i uzavírací klausule, kde bude přidána další podmínka pro vstup do skrutinia. Z proměnných, které jsou většinou u autorů pokládány za vedlejší, dojde u poloviny modelů ke změně velikosti voleného zákonodárního sboru, tedy Poslanecké sněmovny, a bude změněn i charakter kandidátských listin. Všechny tyto změny budou vycházet z nastavení MMP používaných v Německu a na Novém Zélandu.

¹⁸¹ ŠEDO, Jakub: *Možnosti volebního inženýrství v ČR v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2010*. In: BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010*. Brno, CDK 2010, s. 246-247.

Část proměnných bude společná pro všech osm modelů. Jedná se o volební formuli, kdy bude stejně jako v Německu použit volební dělitel Sainte-Laguë/Schepers, aby byl minimalizován případný výskyt principu negativní váhy hlasu. Také proto, že stejně jako Harova kvóta, ze které je dovozena kvóta Hare-Niemeyer, má tento dělitel neutrální účinky, tedy nezvýhodňuje žádnou skupinu stran a vykazuje vysokou míru proporcionality.¹⁸² Druhou společnou proměnnou bude uzavírací klauzule, kde bude zachována 5% uzavírací klauzule na úrovni kandidátských listin, jež bude počítána celostátně a zároveň přidána uzavírací klauzule na nominální úrovni, která bude stanovena ve výši dvou mandátů.

Modely by se mohly i v tomto případě inspirovat Německem a uzavírací klauzule by mohla být stanovena na tři přímé mandáty. V německém případě se rozděluje 299 přímých mandátů, což je mnohem více, než v případě zde vytvořených modelů (viz níže). Naopak stanovení podmínky zisku pouze jednoho přímého mandátu pro vstup do skrutinia, by mohl mít stejné účinky jako v případě Nového Zélandu, tedy že se do skrutinia dostane strana, jež sice získala jeden přímý mandát, ale celostátně obdržela velmi nízké procento hlasů, např. i pod hranicí 1%. Oproti tomu strana, která jen těsně nedosáhla na 5% uzavírací klauzule, by nepostoupila do skrutinia, protože nezískala ani jeden přímý mandát. Tento jev by mohl zvýšit disproporcionalitu volebních výsledků a také index exkluze. Oproti stávajícímu českému volebnímu systému nebude stanovena aditivní volební klauzule pro volební koalice, neboť se ve volbách 2010 žádné předvolební koalice nevyskytovaly. Při případném reálném využití tohoto volebního systému by samozřejmě otázka předvolebních koalic musela být řešena a jejich zákazem, jak je tomu v Německu, či nastavením klauzule pro koalice, jak je tomu v ČR.

¹⁸²LEBEDA, Tomáš: *Hlavní proměnné proporčních volebních systémů*. Sociologický časopis, 37, 2001, č. 4, s. 432.

Další společnou proměnnou pro všechny modely je počet jednomandátových volebních obvodů. Logicky se nabízí možnost využití hranic okresů, ale kvůli jejich různé velikosti (ve smyslu počtu voličů), se jeví jako nevhodné. Pokud by přece jen měly být okresy využity, muselo by dojít k jejich spojování či naopak rozdělování, aby došlo ke vzniku takových volebních obvodů, které budou mít přibližně stejnou velikost. Takové obvody ale již v českém prostředí existují a jsou jimi volební obvody používané pro volby do Senátu. Ty také budou pro výpočet využity a to v podobě, ve které byly při prvních volbách do Senátu v roce 1996. Před každými senátními volbami, dochází k jejich změně právě kvůli zachování jejich přibližně stejné velikosti. Na nominální úrovni tedy bude rozdělováno 81 mandátů v jednomandátových volebních obvodech, které jsou totožné s volebními obvody pro volby do Senátu. Navíc tyto obvody budou vždy součástí území volebního obvodu pro kandidátské listiny, jak je tomu v Německu. Z principu tohoto volebního systému a na základě toho, že pro jednomandátové volební obvody jsou zvoleny senátní volební obvody, bude zajištěno, že každá oblast republiky bude mít v Poslanecké sněmovně minimálně jednoho zástupce, jenž by prosazoval její zájmy v dolní komoře Parlamentu.

Poslední dvě proměnné, které budou pro všechny modely společné, jsou charakter kandidátských listin, jež budou přísně vázané, stejně jako u ostatních MMP, a charakter a počet skrutinií. Ty budou dvě, kdy v prvním dojde k rozdělení mandátů na nominální úrovni a v druhém skrutiniu bude na celostátní úrovni zjištěna na základě volebního dělitele počet mandátů, které přísluší stranám, jež se dostaly do skrutinia. Následně bude vypočítáno, kolik má strana získat mandátů v jednotlivých obvodech na úrovni kandidátských listin. Od těchto mandátů budou odečteny přímé mandáty získané stranou, čímž bude zjištěn počet mandátů vzešlých z kandidátských listin. Ještě je potřeba se zmínit o případných převislých mandátech. Ty budou v případě jejich

výskytu stranám ponechány a dojde tak ke zvětšení velikosti Poslanecké sněmovny.

Zbývají dvě proměnné, které nebudou společné pro všechny modely. Jedná se o celkový počet rozdělovaných mandátů, tedy velikost voleného orgánu, a dále počet a velikost volebních obvodů. Z hlediska velikosti Poslanecké sněmovny mohou být modely rozděleny do dvou skupin. U první skupiny nedojde ke změně velikosti Poslanecké sněmovny, tedy bude rozdělováno 200 křesel. To znamená, že v poměrné části bude rozdělováno 119 mandátů a bude větší než nominální (119:81). Volič v případě těchto modelů by personalizoval 40,5 % Poslanecké sněmovny. U druhé skupiny, která bude vycházet z německého volebního systému, bude poměr obou úrovní stejný. Na nominální i úrovni kandidátských listin bude rozdělováno 81 mandátů a tedy celková velikost Poslanecké sněmovny se oproti současnému stavu sníží na 162 křesel. Volič by tak rozhodoval přímo o polovině poslanců.

Podle velikosti volebních obvodů mohou být modely rozděleny do čtyř podskupin, ve kterých jsou vždy dva modely, jež mají stejný počet volebních obvodů, ale liší se celkovou velikostí Poslanecké sněmovny. V prvním případě se jedná o modely, kde celá republika tvoří jeden volební obvod na úrovni kandidátských listin, jak je tomu na Novém Zélandu. Vymezení dalších podskupin je složitější. V případě dalších dvou modelů bude na úrovni kandidátských listin republika rozdělena na dva volební obvody, které vycházejí z historických zemí Čech a Moravy (do níž řadíme i Slezsko), a které se snaží v rámci možností kopírovat hranici těchto zemí podle zákona 125/1927 Sb. o organizaci politické správy.¹⁸³ Současně je potřeba dodržet ustanovení, že volební obvody nominální úrovně budou vždy spadat do

¹⁸³ Tento zákon zaváděl nové správní členění ČSR na čtyři země: Českou, Moravskoslezskou, Slovenskou a Podkarpatoruská. BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy. Díl 4, Svobodný stát a okupace*. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost 2004, s. 20.

jednoho volebního obvodu poměrné části. Proto jsou jednomandátové obvody, nacházející se na rozhraní těchto historických zemí přiřazeny do toho volebního obvodu v poměrné části, na jehož území se rozprostírá větší část jednomandátového obvodu.¹⁸⁴ Podrobná mapa zařazení jednotlivých volebních obvodů do Českého či Moravskoslezského obvodu na úrovni kandidátských listin, je uvedena v příloze (mapa č. 1).

Podobný problém vyvstal i pro zbylé dvě dvojice modelů, které mají osm, respektive 14 volebních obvodů v poměrné části. Ty vycházejí z rozdělení republiky na nomenklaturu územních statistických jednotek (NUTS). Modely s osmi volebními obvody vycházejí z tzv. regionů soudržnosti (NUTS II) a modely s 14 volebními obvody jsou odvozeny od území krajů (NUTS III). Mapy těchto modelů (viz příloha mapy č. 2 a 3) však přesně neodpovídají skutečným mapám těchto jednotek, neboť jejich území bylo upraveno pro potřeby výpočtu a to proto, aby jeden jednomandátový obvod spadal právě pod jeden kraj, respektive jeden region soudržnosti. Některé jednomandátové volební obvody totiž spojují okresy, jež se nachází v různých krajích, a bylo potřeba rozhodnout, do kterého z volebních obvodů budou spadat. Rozhodující je název daného obvodu. Např. pokud se obvod Cheb skládá z okresů Cheb a Tachov, byl obvod podle svého názvu přiřazen do obvodu Severozápad v rámci NUTS II, respektive do karlovarského volebního obvodu podle NUTS III. Tabulka č. 7 shrnuje podobu všech osmi modelů podle výše popsaných proměnných. Výsledky voleb do Poslanecké sněmovny z roku 2010 byly pro potřeby práce přepočítány tak, aby byly známé výsledky voleb v rámci jednotlivých senátorských volebních obvodů. V této souvislosti by autorka práce opět ráda poděkovala panu magistrovi Danielu Čermákovi, který tento přepočet provedl.

¹⁸⁴ Jedná se o obvody Žďár nad Sázavou, Svitavy a Ústí nad Orlicí. První jmenovaný je přiřazen k Moravskoslezskému volebnímu obvodu, zbylé dva pak do obvodu Českého.

Tabulka č. 7: Modely volebního systému

Skupina modelů	1	2
Uzavírací klausule	5 % hlasů celostátně nebo 3 přímé mandáty	
Volební formule	Sainte-Laguë/Schepers	
Charakter kandidátních listin	přísně vázané	
Velikost Poslanecké sněmovny	162	200
Nominální úroveň	81	81
Poměrná část	81	119
Podskupiny modelů	Počet volebních obvodů	
Model A	1	
Model B	2	
Model C	8	
Model D	14	

Nejvíce problematickým bodem celé práce jsou přímé mandáty, respektive na základě čeho jsou tyto mandáty stranám přidělovány. Jsou přidělovány podobně jako v prvních dvou volbách v Německu (1949, 1953), kdy volič disponoval pouze jedním hlasem. Rozdíl spočívá v tom, že německý volič v těchto volbách dával hlas kandidátovi na nominální úrovni, který byl zároveň brát jako hlas pro danou stranu, ale zde bude uplatněn opačný systém. Přímý mandát získá v daném obvodu ta strana, jež zde obdržela největší počet hlasů na základě kandidátských listin. Mandát tak nebude přímo personalizován, tedy nepůjde přesně určit, jaký kandidát by jej získal. Nicméně to není chápáno jako problém, protože nelze odhadnout, jaké kandidáty by strany v daném obvodu nominovaly při skutečné změně volebního systému na MMP. Z principu přidělování přímých mandátů také vyplývá, že se neobjeví *splitting*. To není bráno jako problém, poněvadž nelze určit, kolik voličů by při prvních volbách možnosti *splittingu* využilo, anebo snad dokonce hlasovalo strategicky. Navíc ani v Německu se po zavedení druhého hlasu, *splitting* nevyskytoval příliš často. Při prvních volbách 1953, ve kterých voliči disponovali druhým hlasem, *splitting* použilo asi

10 % voličů a ve volbách 1961 dokonce pouze 4,4 % voličů.¹⁸⁵ Míra splittingu při případném zavedení v ČR by byla závislá na tom, do jaké míry by byla úspěšná kampaň, jež by vysvětlovala nový volební systém, a jak by voliči systémům rozuměli.

Tabulka č. 8: Počet přímých mandátů jednotlivých stran pro volby 2010

Strana	Počet přímých mandátů
ODS	17
ČSSD	53
TOP 09	11
KSČM	0
VV	0
Celkem	81

Tabulka č. 8. udává celkový počet přímých mandátů, jež stany získaly. ČSSD získala většinu přímých mandátů, přestože celorepublikově byl rozdíl počtu hlasů mezi ČSSD a druhou nejsilnější stranou ODS pouze necelé dva procentní body. ČSSD získala 22,08 % hlasů a ODS 20,22 %. Při bližší analýze zisku stran v jednotlivých jednomandátových obvodech (příloha 7) je patrné, že ČSSD získala velké množství přímých mandátů kvůli vyrovnanějším výsledkům v obvodech. Např. v 75 z 81 obvodů získala ČSSD 10 000 a více hlasů, kdežto ODS pouze v 63 obvodech. Naopak ČSSD získala oproti ODS pouze v jediném obvodu více než 20 000 hlasů, kdežto ODS ve třech obvodech. Průměrný zisk hlasů na obvod je v případě ČSSD vyšší oproti ODS. ČSSD získala v průměru 14 225,8 hlasů na obvod, kdežto ODS získala v průměru o více jak 1 000 hlasů méně, 13 010,1 hlasů. Navíc jelikož se jedná pouze o teoretické výpočty nelze odhadnout, zda by ČSSD i při reálném zavedení MMP získávala tolik přímých mandátů. Hlavní roli by hrály osobnosti kandidátů v obvodu a lze předpokládat, že by počet přímých

¹⁸⁵ SCHOEN, Harald: *Split-ticket voting in German Federal elections, 1953–90: an example of sophisticated balloting?* Electoral Studies 18, 1999, s. 474.

mandátů, které by ČSSD získala, klesl. Důležité je také to, že kromě současných parlamentních stran by žádná jiná strana na základě tohoto výpočtu nezískala přímé mandáty a nedostala se do skrutinia. Tím by nedošlo ke snížení procenta propadlých hlasů, což předpokládala jedna z dílčích otázek práce.

Tabulka č. 9: Modelový výpočet počtu mandátů přidělených stranám ve volbách do Poslanecké sněmovny 2010 při použití MMP

Model	Zisky mandátů stran celkem					Počet mandátů celkem	Převísle mandáty
	ODS	ČSSD	KSČM	TOP09	VV		
1A	40	53	23	33	22	171	9
1B	40	53	23	33	22	171	9
1C	41	60	23	35	22	181	19
1D	41	62	23	35	22	183	21
2A	50	54	28	41	27	200	0
2B	50	59	28	41	27	205	5
2C	50	64	28	42	27	211	11
2D	50	63	28	42	27	210	10
Reálné výsledky	53	56	26	41	24	200	0

Zdroj: volby.cz, přepočet počtu hlasů Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet počtu mandátů autorka

Při pohledu na tabulku č. 9, jež předkládá zisky stran v jednotlivých modelech, je patrné, že zisk velkého množství přímých mandátů ČSSD se promítá do počtu převíslejších mandátů. V modelech 1A, 1B a 2B všechny vzniklé převísle mandáty přísluší právě ČSSD. V modelech 1C a 1D kromě ČSSD získá jeden převíslejší mandát ODS a dva převísle mandáty přísluší TOP 09. V případě modelů 2C a 2D převísle mandáty obdrží ČSSD a TOP 09. Oproti skutečnému stavu by došlo k přerozdělení mandátů mezi stranami. To souvisí s rozdílným způsobem přidělováním mandátů stranám a také s odlišným volebním dělitelem. Rozdíl poté spočívá v celkovém počtu křesel, kdy by podle

ideální proporce modelů 2 malé strany získaly mandáty na úkor stran velkých.

Ani přes velký zisk převislých mandátů ze strany ČSSD by neměla být ohrožena současná vládní koalice ODS, TOP 09 a VV, která by si ve všech osmi případech udržela většinu v Poslanecké sněmovně (tabulka č. 10). V případě všech modelů 2 by koalice měla pohodlnou většinu více jak deseti hlasů, stejně tak v případě modelů 1A a 1B. Většinu osmi, respektive šesti mandátů, by měla koalice v případě modelů 1C a 1D. A to souvisí s velkým počtem převislých mandátů ve prospěch ČSSD, což by koalici mohlo za určitých okolností oslabit. Zavedení MMP by tak ani v jednom případě neznamenal změnu koaliční vlády, která by si zachovala až na modely 1C a 1D poměrně silnou většinu v Poslanecké sněmovně. I v případě modelů 1C a 1D by dané většiny měly být dostačující pro to, aby vláda mohla vládnout celé funkční období a přežít případná hlasování o nedůvěře vlády. Vše avšak záleží jednotě koalice, kterou tyto modelové výpočty neovlivní.

Tabulka č. 10: Součet počtu mandátů koaličních stran

	Součet počtu mandátů ODS, TOP 09 a VV	většina
Model 1A	95	13
Model 1B	95	10
Model 1C	98	8
Model 1D	98	6
Model 2A	118	18
Model 2B	118	15
Model 2C	119	13
Model 2D	119	13

Výpočet autorka

Přesto, že se celkové výsledky modelů, až na modely 1A a 1B liší, v ziscích pro jednotlivé strany a v celkovém počtu křesel, jež by Poslanecká sněmovna měla, indexy proporcionality a fragmentace by se oproti skutečnému stavu téměř nelišily (tabulka č. 11). V případě indexu proporcionality nedojde ke změně, protože se nesníží index exkluze,

který má na míru proporcionality v tomto případě velký vliv (viz níže). Fragmentace také zůstane na přibližně stejných hodnotách, neboť v Poslanecké sněmovně by usedli poslanci stejných stran, jak v současnosti a jako je patrné z výpočtů, ani velké množství převislých mandátů ČSSD míru fragmentace neovlivní. Tyto výpočty vyvrací část hypotézy, která tvrdí, že zavedení MMP pro volby do Poslanecké sněmovny ČR by vedlo ke zvýšení míry proporcionality volebních výsledků.

Tabulka č. 11: Indexy proporcionality a fragmentace modelový výpočtů¹⁸⁶

Model	D	F
1A	18,85	0,778
1B	18,85	0,778
1C	18,79	0,771
1D	18,8	0,768
2A	18,8	0,785
2B	18,9	0,781
2C	18,8	0,778
2D	18,8	0,779
2010	18,8	0,778

Výpočet autorka

Rozdíly jsou pozorovatelné pouze v případě indexů deformace jednotlivých stran (tabulka č. 12). Stejně jako v případě reálných výsledků voleb 2010 jsou všechny strany ve všech osmi případech mírně nadreprezentovány. Výjimku tvoří pouze ČSSD v souvislosti s převislými mandáty. S vyšším počtem převislých mandátů ve prospěch ČSSD dochází k nárůstu nadreprezentace ČSSD a mírně se snižuje nadreprezentace ostatních stran.

¹⁸⁶ Podrobné tabulky s výpočty indexů pro jednotlivé modely jsou k nahlédnutí v přílohách.

Tabulka č. 12: Indexy deformace modelů ve srovnání se skutečnými indexy deformace pro jednotlivé strany

Strana	1A	1B	1C	1D	2A	2B	2C	2D	Reálné výsledky
ČSSD	1,4	1,4	1,5	1,54	1,22	1,3	1,37	1,36	1,27
ODS	1,16	1,16	1,12	1,11	1,24	1,21	1,17	1,18	1,31
TOP09	1,16	1,16	1,16	1,14	1,23	1,23	1,19	1,20	1,23
VV	1,19	1,19	1,12	1,10	1,24	1,21	1,18	1,19	1,10
KSČM	1,2	1,2	1,13	1,12	1,24	1,22	1,18	1,18	1,15

Výpočet autorka

Jak vyplývá z předchozího rozboru výsledků, zavedení MMP pro volby do Poslanecké sněmovny by nevedlo ke zvýšení míry proporcionality volebních výsledků. Všechny počítané modely by ale stále vedly k zachování stabilní většiny koaličních stran ve sněmovně, i když v některých případech koalice disponovala většinou méně než deseti hlasy. To je dáno zejména velkým počtem přímých mandátů, které získá jediná strana a to ČSSD. Právě způsob přidělování přímých mandátů vyvolává otázku, zda by modelové výpočty nedopadly jinak, pokud by byla pro přidělení přímých mandátů použita jiná metoda.

Pro přidělení přímých mandátů lze využít i preferenčních hlasů, jež volič při českých volbách může přidělovat jednotlivým kandidátům na jím zvolené kandidátní listině. Tento princip se více blíží skutečnému přidělování hlasů na nominální úrovni, protože v obou případech volič vybírá kandidáta jmenovitě. Modely budou přepočítány tak, že přímý mandát získá ten kandidát ze všech kandidátních listin stran, který získal celkově největší počet preferenčních hlasů s přihlédnutím na trvalé bydliště kandidáta, aby bylo možné určit, v jakém jednomandátovém obvodu mandát přesně získá. Tato metoda je ale více problematická než původní. Za prvé ne každý volič využívá možnosti udělit preferenční hlas nebo naopak využije všechny své preferenční hlasy, kterých je více než jeden. Např. ve volbách 2010 nejvíce preferenčních hlasů používali voliči KDU-ČSL (25 % voličů) a SZ (23,9 %). Naopak nejméně preferenčních hlasů využívali voliči VV

(14,2 %) a KSČM (15,2 %). Rozdíly existují i v rámci stran v různých volebních obvodech.¹⁸⁷ Tato metoda je proto mnohem abstraktnější než původní. Za druhé voliči své preferenční hlasy rozměňují uvnitř strany a nedávají jej pouze jednomu kandidátovi strany, jako tomu je v MMP. Proto také nebudou vítězové přímých mandátů personalizováni, ale bude uvedena pouze strana, za kterou kandidoval.

Další problém představují města Praha, Brno a Ostrava, které tvoří více volebních obvodů. U kandidátů nalezneme pouze obec, v níž bydlí bez bližších údajů, proto nemůžeme určit přesně, ve kterém např. z deseti pražských obvodů by byl zvolen. Mandát tedy získá deset kandidátů s nejvyšším počtem preferenčních hlasů s trvalým bydlištěm v Praze. Na základě analýzy preferenčních hlasů odevzdaných pro jednotlivé kandidáty v celé ČR by ČSSD získala 25 přímých mandátů, ODS 32, TOP 09 13 mandátů, KSČM a KDU-ČSL čtyři mandáty a VV tři přímé mandáty (tabulka č. 13).

Tabulka č. 13: Přímé mandáty stran na základě preferenčních hlasů

Strana	Počet přímých mandátů
ODS	32
ČSSD	25
TOP 09	13
KDU-ČSL	4
KSČM	4
VV	3
Celkem	81

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

Výhodou tohoto způsobu přidělování přímých mandátů je, že každá strana získá alespoň jeden přímý mandát a navíc se do skrutinia dostane i KDU-ČSL, která sice získala 4,39 % hlasů, ale obdržela čtyři přímé mandáty, čímž splnila jednu z podmínek uzavírací klauzule a je zahrnuta do přerozdělování mandátů. Dojde tím

¹⁸⁷ KNEBLOVÁ, E.: c.d, s. 161-162.

ke snížení propadlých hlasů. Výpočty budou provedeny pouze na čtyřech modelech. Ty budou vycházet z modelů 1A, 2A, 1D a 2D, tedy na modelech, v nichž republika tvoří jeden volební obvod na úrovni kandidátských listin a ve kterých je na úrovni kandidátských listin 14 volebních obvodů, jež vycházejí z NUTS III. Pro větší přehlednost budou tyto modely přejmenovány na modely 3A, 3D, 4A a 4D, kdy v modelech 3 bude rozdělováno celkem 162 mandátů a 200 křesel v modelech 4. Ostatní proměnné zůstávají stejné (81 jednomandátových obvodů, dělitel Sainte-Laguë/Schepers, uzavírací klausule).

Jak je patné z tabulky č. 14 druhé modelové výpočty vykazují mnohem méně převislých mandátů, jež se objevují pouze v modelech D, kde je 14 volebních obvodů na úrovni kandidátských listin. Při srovnání skutečných výpočtů s modely 4 lze pozorovat, že KDU-ČSL získá své mandáty na úkor tří prvních stran, které získaly nejvíc hlasů. Navíc i VV by získala oproti reálným výsledkům o dva mandáty více.

Tabulka č. 14 : Modelový výpočet počtu mandátů přidělených stranám ve volbách do Poslanecké sněmovny 2010 při použití MMP

Model	Zisky mandátů stran celkem						Mandáty celkem	Převislé mandáty
	ODS	ČSSD	KSČM	TOP 09	VV	KDU-ČSL		
3A	38	42	21	32	21	8	162	0
3D	42	43	21	32	21	11	170	8
4A	47	52	26	39	26	10	200	0
4D	48	52	26	39	26	12	203	3
Skutečné výsledky	53	56	26	41	24	0	200	0

Výpočet autorka

Přítomnost KDU-ČSL ve sněmovně by ale neohrožovala většinu současné koaliční vlády v Poslanecké sněmovně (tabulka č. 15). Ve všech čtyřech případech by současná koalice disponovala většinou minimálně šesti mandátů. Důležité je také, že koalice společně s KDU-ČSL

disponuje ve všech případech ústavní většinou a případné změny ústavy by se obešly bez souhlasu vítězné ČSSD.

Tabulka č. 15: Součet počtu mandátů koaličních stran

Součet počtu mandátů ODS, TOP 09 a VV		Většina
Model 3A	91	6
Model 3D	95	10
Model 4A	113	11
Model 4D	112	12

Výpočet autorka

Na základě výpočtu indexů proporcionality a fragmentace je patrné, že dojde ke snížení disproporcionality o 4,4. Hlavní důvodem je vstup KDU-ČSL do skrutinia, neboť se disproporcionalita sníží o stejnou hodnotu, jakou představuje procentuální zisk strany (4,39 %). Z toho plyne, že jak v případě všech dvanácti modelových výpočtů, tak v případě skutečných výsledků, je hlavním důvodem vysoké míry disproporcionality právě vysoké procento propadlých hlasů. U indexů fragmentace modelů dojde k mírnému zvýšení. To je způsobeno přítomností KDU-ČSL. Je ale zajímavé, že ve srovnání s rokem 1996, kdy v Poslanecké sněmovně bylo také šest subjektů ($F=0,75885$), je v případě všech modelů fragmentace vyšší. Důvodem jsou rozdíly v počtu mandátů,¹⁸⁸ kdy u modelových výpočtů je menší rozdíl mezi největšíma dvěma stranami (ČSSD, ODS) a ostatními stranami, které až na KDU-ČSL získaly více než 20 mandátů, což zvyšuje fragmentaci.

¹⁸⁸ V roce 1996 získala ČSSD 59 mandátů, ODS 62, ODA 11, KDU-ČSL 16, SPR-RSČ 11, KSČM 20 mandátů. *Rozdělení mandátů stranám. Druhé skrutinium.* In: volby.cz, <http://volby.cz/pls/ps1996/u610> (3. 4. 2011)

Tabulka č. 16: Indexy proporcionality a fragmentace modelový výpočtů

Model	D	F
3A	14,4	0,802
3D	14,4	0,805
4A	14,4	0,805
4D	14,4	0,806
2010	18,8	0,778

Výpočet autorka

Indexy deformace stran, které jsou během současného volebního období v Poslanecké sněmovně, klesnou v modelových příkladech kvůli přítomnosti další strany. Všechny strany ale zůstávají mírně nadreprezentované. Největší rozptyl indexů deformace je možné pozorovat v případě KDU-ČSL a to stejně jako u prvních výpočtů v případě ČSSD souvisí s převalými mandáty.

Tabulka č. 17: Indexy deformace

Strana	3A	3D	4A	4D	2010
ČSSD	1,17	1,15	1,18	1,16	1,27
ODS	1,16	1,22	1,16	1,17	1,31
TOP09	1,18	1,13	1,17	1,15	1,23
VV	1,19	1,14	1,19	1,18	1,10
KSČM	1,15	1,10	1,15	1,14	1,15
KDU-ČSL	1,12	1,47	1,14	1,35	-

Výpočet autorka

Celkově tyto modely vykazují vyšší míru proporcionality než předchozích osm modelů a než je skutečný index proporcionality a to zejména kvůli tomu, že se díky zisku čtyř přímých mandátů na základě preferenčních hlasů dostala do skrutinia KDU-ČSL. Její přítomnost ve sněmovně tedy zvyšuje index fragmentace. Je pravděpodobné, že KDU-ČSL by ze zavedení MMP mohla v určitých oblastech těžit. Jednak proto, že její voliči tradičně nejvíce používají preferenční hlasy, čímž podporují významné kandidáty strany a jednak proto, že strana má stálou voličskou podporu v určitých volebních obvodech (Vysočina,

Jihomoravský kraj, Zlínský kraj). V některých jednomandátových obvodech (Hodonín, Uherské Hradiště, Zlín) by tak mohla mít i reálnou možnost získat přímý mandát a z důvodu tradičně nadprůměrné podpory strany v oblasti.¹⁸⁹ KDU-ČSL by se tak přetvořila na regionální subjekt, který by se dal přirovnat k německé CSU, jež sice stabilně překračuje uzavírací klausuli 5 %, ale většinu svých mandátů získává na nominální úrovni.

5.1 Shrnutí výsledků modelů

Modelové výpočty výsledků voleb do Poslanecké sněmovny 2010 by nepřinesly žádné výraznější změny. V případě první skupiny osmi modelů, které přidělují přímé mandáty té straně, jež v daném jednomandátovém obvodu získala nejvíce hlasů. Dojde sice k odlišnému přerozdělení mandátů mezi stranami a navíc se téměř ve všech modelech objeví převislé mandáty, ale to by v konečném důsledku nemělo vliv na indexy, které dané výsledky vykazují. Index proporcionality, je u všech modelů stejný jako index proporcionality na základě skutečných výsledků, zejména kvůli tomu, že by se do skrutinia nedostala žádná jiná strana oproti skutečným výsledkům. Ani u indexu fragmentace nedojde k podstatným změnám. Ty můžeme pozorovat jen u indexu deformace, jehož rozdílené hodnoty ve všech osmi případech souvisí s převislými mandáty. Velkou většinu by jich získala ČSSD (53), následovala by pak ODS (17) a TOP 09 (11). Velký rozdíl mezi počtem přímých mandátů mezi ČSSD a ODS pak souvisí s vyrovnanějšími zisky hlasů ČSSD v jednomandátových volebních obvodech. Zisk velkého množství přímých mandátů ČSSD by ale neměl vliv na současnou vládní koalici. Ta by si ve všech případech udržela většinu v Poslanecké sněmovně. Velký počet přímých mandátů ČSSD by měl pouze vliv na celkový počet poslanců ve sněmovně, kde by se vyskytovalo poměrně velké množství převislých mandátů.

¹⁸⁹ PINK, Michal: *Volební geografie*. In: BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010*. Brno, CDK 2010, s. 225.

Naopak v případě modelů, které přidělují přímé mandáty na základě preferenčních hlasů, by nejvíce mandátů získala ODS (32), následována ČSSD (25), TOP 09 (13). Pomocí této metody by přímé mandáty získaly i ostatní, dnes parlamentní strany, KSČM (4) a VV (3). Navíc by se do skrutinia dostala i KDU-ČSL proto, že by ve čtyřech volebních obvodech získala přímý mandát. Přítomnost této strany ovlivní jak celkové rozdělení mandátů stranám, tak výpočty indexů. KDU-ČSL by získala mandáty na úkor ODS, ČSSD a TOP 09. Při srovnání skutečných výsledků a modelů 4 by i VV získaly o dva mandáty víc. Celkové výsledky také vykazují méně převislých mandátů. Přítomnost KDU-ČSL ve sněmovně by neohrozila současnou vládní koalici, naopak by jí mohla být v určitých situacích prospěšná. A to zejména v případě, že by koalice chtěla schválit ústavní zákon, neboť ve spojení s KDU-ČSL by na to měla dostatek hlasů na základě všech modelů a nemusela by o ústavních změnách jednat s ČSSD.

Jak bylo zmíněno přítomnost KDU-ČSL by ovlivnila i výsledné indexy. V případě indexu proporcionality by ve všech případech došlo ke zvýšení míry proporcionality o 4,4, což odpovídá procentuálnímu zisku hlasů KDU-ČSL. Samozřejmě by došlo ke zvýšení indexu fragmentace oproti reálnému stavu, poněvadž by v Poslanecké sněmovně bylo šest stran místo pěti. Všechny strany by zároveň zůstaly mírně nadreprezentovány, kdy by se index deformace lišil podle celkového počtu převislých mandátů.

V případě modelů 1 a 2 není zcela potvrzena hypotéza, že *zavedení MMP pro volby do Poslanecké sněmovny by zvýšilo míru proporcionality volebních výsledků, ale zároveň vedlo ke vzniku vlády, která by se opírala o stabilní/silnou většinu v Poslanecké sněmovně.* U modelů 3 a 4 k potvrzení hypotézy dojde, i když snížení disproportionality není příliš významné a navíc souvisí s metodou přidělování přímých mandátů, která je velmi diskutabilní.

Závěr

Práce se zabývala možností zavedení smíšeně personalizovaného poměrného volebního systému pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR. Hlavním cílem práce bylo dokázat, že zavedení MMP by vedlo ke zvýšení míry proporcionality volebních výsledků, ale zároveň by vedlo ke vzniku vlády, která by se opírala o stabilní/silnou většinu v Poslanecké sněmovně. Další výzkumné otázky se věnovaly teritoriálnímu zastoupení v Poslanecké sněmovně a personalizací volených poslanců. Poslední výzkumná otázka se zabývala propadlými hlasy a tomu zda by zavedení MMP přispělo k jejich snížení.

O zařazení MMP do typologie volebních systémů se mezi odborníky vede diskuse. Jedna část jej řadí mezi smíšené volební systémy, jelikož obsahuje nominální úroveň a úroveň kandidátských listin, kde volič disponuje dvěma hlasy. Tito autoři ale přehlížejí fakt, že přerozdělování hlasů probíhá podle čistě poměrného principu a že nominální složka slouží pouze pro personalizaci voleného orgánu. Autoři se ale shodují na tom, že tento systém produkuje velmi proporční výsledky. Dále je taky kladně hodnocen za to, že umožňuje voličům rozhodovat přímo o části voleného orgánu a že zajišťuje všem oblastem daného státu alespoň minimální zastoupení, protože každá oblast státu bude mít minimálně jednoho poslance.

První zemí, která MMP začala používat, je Německo. V Německu byl MMP zaveden po druhé světové válce na základě kompromisu mezi politickými stranami, jež až na CDU/CSU chtěly zavést poměrný volební systém, ale při tom nechtěly, aby se opakovala situace z dob Výmarského Německa, kdy poměrný volební systém vedl k velké fragmentaci stranického systému. Strany se inspirovaly volebními systémy některých spolkových zemí, které MMP používaly pro volby do zemských sněmů. Volbu nového volebního systému posvětili vojenští guvernéri, jež stáli v čele jednotlivých spolkových zemí. MMP se v Německu používá dodnes, kdy v minulosti došlo k několika

novelizacím. Mezi nejdůležitější patří zavedení druhého hlasu v roce 1953. Dále byl průběžně upravován celkový počet poslanců a dvakrát došlo ke změně volební formule pro přepočítávání hlasů na mandáty. Původní d'Hondtův dělitel byl v 80. letech nahrazen Hare-Niemeyerou kvótou a od roku 2009 se používá dělitel Sainte-Laguë/Schepers.

MMP v Německu vedl ke stabilizaci stranického systému, kdy z původních 11 stran, které se při prvních volbách dostaly do Bundestagu, časem zůstaly až do začátku 80. let pouze CDU/CSU, SPD a FDP. V roce 1983 se po Bundestagu dostali Zelení a po sjednocení Německa postkomunistické PDS (dnes Die Linke). V souvislosti s německým volebním systémem se často hovoří o důsledku uzavírací klausule, který si němečtí voliči uvědomují a přizpůsobují mu své hlasování zejména proto, aby nepromarnili své hlasy. Diskuse se vedou ale o tom, zda němečtí voliči volebnímu systému celkově rozumí, hlavně kvůli složitému přepočítávání hlasů na mandáty a taky kvůli splittingu. Při splittingu volič hlasuje pro dvě různé strany a může tak činit ze strategických důvodů, aby podpořil strany, které společně vytvoří po volbách koalici. S tím ale nesouhlasí Maurice Duverger, jež tvrdí, že voliči rozdělují své hlasy nezávisle na sobě jako by se jednalo o dva samostatné volební systémy.

Nově diskutovaným tématem německého volebního systému je tzv. princip negativní váhy hlasu. Ten způsobuje, že lepší volební výsledek určité strany může samotné straně uškodit a při přerozdělování mandátů získá méně křesel, anebo naopak strana může získat přes svůj horší volební výsledek více mandátů. Tento princip způsobovala mimo jiné Hare-Niemeyerova kvóta, ale mohou k němu vést i převislé mandáty. Německý ústavní soud prohlásil negativní váhu hlasu za protiústavní a do června 2011 musí dojít k dalším změnám volebního zákona, aby byl tento princip z německého volebního systému odstraněn. I přes tento jev je německý volební systém kladně hodnocen,

nejen proto, že přispěl ke zmíněné stabilizaci stranického systému, ale také pro své velmi proporční výsledky.

Na Novém Zélandu byl téměř celé 20. století používán většinový volební systém, ale kvůli nespokojenosti občanů s vládními politikami dvou nejsilnějších stran, National Party a Labour Party, došlo k volební reformě. Královská komise pro volební systém na základě deseti kritérií doporučila změnit volební systém na MMP, který byl v následných referendech v letech 1992 a 1993 občany schválen jako nový volební systém. Nový volební systém splnil několik očekávání, např. zvýšil v parlamentu reprezentaci menšin a dosahuje proporčních volebních výsledků.

Na druhou stranu se objevilo několik nových problémů. Poměrný volební systém s sebou přinesl nutnost sestavování koaličních vlád, jež bylo téměř po každých volbách problematické kvůli velkému množství stran v parlamentu. K fragmentaci stranického systému přispívá na Novém Zélandu i uzavírací klauzule, zejména její nastavení pro nominální úroveň. V ní stačí, aby strana získala jediný mandát, a může se podílet na přerozdělování hlasů, přestože nepřekročila 5% uzavírací klauzuli. Nový volební systém nedokázal zastavit pokles volební účasti, čímž nebylo naplněno další z očekávání královské komise. Jedním z hlavních cílů volební reformy bylo navrátit občanům důvěru v politiku a politiky, ale k tomu taktéž nedošlo. Lidé jsou stále stejně nespokojeni a např. v roce 1999 vyvolali referendum o snížení počtu poslanců, jehož výsledek vláda nerespektovala. V letech 2011 a 2014 proběhnou dvě nová závazná referenda o změně volebního systému a je tak otázkou zda přes některé nedostatky dojde k zachování MMP pro volby do Sněmovny reprezentantů či jej nahradí jiný volební systém.

Pro volby do Poslanecké sněmovny ČR se od pádu komunistického režimu používá listinný poměrný systém. Po vzniku samostatné České republiky došlo k převzetí volebního systému,

který byl použit pro volby do Federálního shromáždění a České národní rady a jenž byl používán pro volby v letech 1996 a 1998. Po volbách roku 1998 začala vládní ČSSD a největší opoziční strana ODS pracovat na změně volebního systému, jež vyústil ve schválení zákona 204/2000 Sb., proti kterému se ohradil prezident republiky Václav Havel a po přehlasování jeho veta podal ústavní stížnost. Ústavní soud dal prezidentovi za pravdu a zrušil velkou část ustanovení volebního zákona. Muselo dojít ke schválení úplně nového volebního zákona, podle kterého se konaly volby v roce 2002 a také 2006. Výsledky voleb 2006 vedly k patu a vláda, jež vznikla až půl roku po volbách, se dohodla na potřebě reformy volebního systému. Tato reforma nebyla z důvodu pádu vlády v březnu 2009 dokončena a pro volby do Poslanecké sněmovny se stále používá novelizovaný zákon 247/1995 Sb.

Český volební systém oproti MMP vykazuje více disproporční volební výsledky než německý či novozélandský volební systém a až na volby 2002 a 2010 nevedl ke vzniku většinových vládních koalic. Navíc vládní koalice, která vznikla po volbách 2002, se opírala o většinu jediného hlasu. Vláda ODS, SZ a KDU-ČSL, jež vládla v letech 2006-2009, sice získala nakonec většinu ve sněmovně díky dvěma opozičním poslancům, kteří se hlasování o důvěře neúčastnili. Dalším problémem českého volebního systému je vysoké procento propadlých hlasů, které až na volby 2006 přesahuje 10 % všech hlasů. Z toho vyplývá, že český volič si na rozdíl od německého voliče neuvědomuje důsledky uzavírací klauzule. Český volební systém navíc znevýhodňuje malé strany, jež překročí pouze těsně uzavírací klauzuli. Ty mají v malých volebních obvodech kvůli vysokému přirozenému prahu problém získat mandát, jak se ve volbách 2006 ukázalo v případě SZ.

Pro modelovou aplikaci MMP pro volby do Poslanecké sněmovny bylo vytvořeno 12 modelů, které v hlavních proměnných vycházely z německého a novozélandského volebního systému. Uzavírací klauzule byla stanovena na 5 % na úrovni kandidátských listin a do skrutinia se

dostaly také strany, které obdržely minimálně dva mandáty na nominální úrovni. Pro přepočítávání hlasů na mandáty byl použit dělitel Sainte-Laguë/Schepers, aby bylo zabráněno principu negativní váhy hlasu. Modely se dále liší v celkovém počtu volených zástupců, počtu mandátů určených pro úroveň kandidátských listin a v počtu a velikosti volebních obvodů.

V prvních osmi modelech jsou přímé mandáty přidělovány straně, která v jednom z 81 jednomandátových obvodů získala nejvíce hlasů. V těchto modelech dojde oproti skutečným výsledkům voleb k odlišenému přerozdělení mandátů mezi stranami a objeví se také převislé mandáty, ale nedojde ke změně v proporcionalitě výsledků, což vyvrací hypotézu práce. Také v případě ostatních indexů (fragmentace, deformace a exkluze) nejsou pozorovány výraznější změny. To je důležité zejména v případě indexu exkluze, neboť by se žádná jiná strana kromě těch, které v současné době mají v Poslanecké sněmovně své zástupce, nedostala do skrutinia, a tak by nedošlo ke snížení počtu propadlých hlasů. Všechny strany by zůstaly nadreprezentované, při čemž se míra nadreprezentace ČSSD zvyšuje s počtem převislých mandátů této strany. Téměř všechny modely vykazují vysoký počet převislých mandátů zejména ve prospěch ČSSD. To je dáno metodou jejich přidělování a tím, že ČSSD má oproti ostatním stranám v jednomandátových obvodech vyrovnanější výsledky. Navíc kromě tří největších stran, ČSSD, ODS a TOP 09, by žádná jiná strana přímé mandáty neobdržela. Vláda současné koalice by větším počtem mandátů ze strany ČSSD ohrožena nebyla, neboť by si ve všech případech udržela většinu v Poslanecké sněmovně.

U dalších čtyř modelů, které přidělují přímé mandáty stranám podle zisku preferenčních hlasů, alespoň jeden přímý mandát získají všechny parlamentní strany a navíc by se do skrutinia dostala i KDU-ČSL díky tomu, že by ve čtyřech volebních obvodech získala přímý mandát. To ovlivňuje i výsledné indexy. Dojde shodně ke snížení

disproporcionality a také se sníží index exkluze o 4,4, což odpovídá procentuálnímu zisku hlasů KDU-ČSL. U indexu fragmentace dojde k jeho navýšení kvůli přítomnosti další strany v Poslanecké sněmovně a všechny strany zůstanou stále mírně nadreprezentované. Ani přítomnost KDU-ČSL ve sněmovně by neměla vliv na současnou vládní koalici. Naopak by jí mohla být ku prospěchu, neboť koalice s KDU-ČSL by disponovala ústavní většinou a nemusela by tak pro změny ústavy potřebovat podporu ČSSD. U těchto modelů k potvrzení hypotézy dojde, i když snížení disproporcionality není příliš významné. Vyšší míra proporcionality souvisí s tím, že přerozdělení mandátů účastní i KDU-ČSL, jež se dostala do skrutinia díky přímým mandátům, jejichž metoda přidělování je velmi diskutabilní. Výsledky všech modelových výpočtů jsou abstraktní zejména kvůli existenci druhého hlasu, jelikož v těchto výpočtech nelze odhadnout, jak by se při zavedení MMP chovali voliči.

Přestože by podle modelových výpočtů zavedení MMP nevedlo k výraznějšímu snížení míry disproporcionality, přineslo by vyšší míru personalizace volených zástupců. Voliči by přímo rozhodovali o 40 % či polovině poslanců. V současném volebním systému se volič může rozhodnout, zda preferenční hlas udělí či ne a velká část českých voličů preferenční hlasy nevyužívá. V případě MMP je nutné, aby volič na nominální úrovni zvolil jednoho kandidáta, aby jeho hlas byl platný. Personalizace by mohla vést ke zvýšení zájmů voličů o kandidáty, kteří v daném obvodu kandidují, a celkově o volební program strany, za niž kandidují a politiku obecně.

Zavedení by také vedlo k zajištění alespoň minimálního teritoriálního zastoupení všech oblastí, kdy by minimálně jeden poslanec zastupoval svůj region a zvýšila by se tak závislost poslanců na voličích, jak je tomu v případě Německa a Nového Zélandu. Poslanci by se ve větší míře snažili získat přízeň voličů zastupováním zájmů regionu, za který byli zvoleni. Větší odpovědnost poslanců vůči voličům by

zároveň neměla vliv na vztah poslanců a jejich strany. Těm by více vyhovovaly přísně vázané kandidátní listiny, jelikož voliči by nemohli změnit pořadí kandidátů na kandidátních listinách. Určení pořadí kandidátů by tedy bylo úplně režii politických stran. Ty to prvky MMP jsou viděny jako největší přínos, který by zavedení MMP České republice přineslo.

Prameny a literatura

Prameny

2008 Election Official Results. In: Elections New Zealand.
<http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/2008-election-official-results.html> (19. 2. 2011)

2011 Referendum on the voting system. In: Elections New Zealand
<http://www.elections.org.nz/elections/2011-referendum-on-the-voting-system.html> (20. 2. 2011)

Bundeswahlgesetz.

http://www.bundestag.de/dokumente/rechtsgrundlagen/bwahlg_pdf.pdf (4. 2. 2011)

Bundeswahlleiter.de, <http://www.bundeswahlleiter.de/> (3. 4. 2011)

Důvěru sněmovny zatím nezískala pouze první Topolánková vláda.
ČeskéNoviny.cz , 9. srpna 2010
<http://www.ceskenoviny.cz/domov/zpravy/duveru-snemovny-zatim-neziskala-pouze-prvni-topolankova-vlada/512962?rss> (10. 3. 2011)

Electoral (Integrity) Amendment Bill. In: New Zealand Parliament,
<http://www.parliament.nz/NR/rdonlyres/59402257-C3DF-4808-AE2A-D4D148686741/18716/1312ElectoralIntegrity1.pdf> (20. 2. 2011)

Electoral Act 1993,

<http://www.legislation.govt.nz/act/public/1993/0087/latest/viewpdf.aspx> (20. 2. 2011)

Electoral Compendiums. Electoral Commission, s. 22,
http://www.elections.org.nz/files/Electoral_Compndium_3rd_ed_2002.pdf (19. 2 2011)

Entscheidungen, In: Das Bundesverfassungsgericht,

http://www.bundesverfassungsgericht.de/entscheidungen/cs20080703_2bvc000107.html (8. 2. 2011)

Ergebnisse der Bundestagswahlen 1949 bis 2009. In: Der Bundeswahlleiter,

http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/ (7. 2. 2011)

From FPP to MMP. In: Elections New Zealand.

<http://www.elections.org.nz/voting/mmp/history-mmp.html> (19. 2. 2011)

General elections 1890-1993 - seats won by party. In: Elections New Zealand <http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/fpp-seats-won.html> (18. 2.2011)

General elections 1996-2005 - seats won by party. In: Elections New Zealand. <http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/general-elections-1996-2005-seats-won-by-party.html> (19. 2. 2011)

Geschichte der Überhangmandate im Deutschen Bundestag. In: Wahlen, Wahlrecht und Wahlsysteme, <http://www.wahlrecht.de/ueberhang/ueberhist.html> (8. 2. 2011)

Levice by nyní získala ve sněmovně většinu 103 hlasů. CT24.cz, 17. května 2010, <http://www.ct24.cz/parlamentni-volby/volebni-pruzkumy/90192-levice-by-nyni-ziskala-ve-snemovne-vetsinu-103-hlasu/> (11. 3. 2011)

Malé domů za šedesát miliard. Porcování medvěda se zřejmě vrátí. In: Ihned.cz, 16. března 2010, <http://domaci.ihned.cz/c1-41406170-male-domu-za-sedesat-miliard-porcovani-medveda-se-zrejme-vrati> (2. 4. 2011)

Māori population estimates. In: Statistics New Zealand. http://www.stats.govt.nz/browse_for_stats/population/estimates_and_projections/maori-population-estimates.aspx (20. 2. 2011)

MMP referendum to be held with 2011 election. In: New Zealand Herald, 20. října 2009. http://www.nzherald.co.nz/nz/news/article.cfm?c_id=1&objectid=10604317 (20. 2. 2011)

Návrh variant upravujících volební systém pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky. Ministerstvo spravedlnosti, 2008, s. 6-8, www.vlada.cz/assets/media-centrum/aktualne/ma_rack7hpc76ix.doc (1. 3. 2011)

Návrh změn českého volebního systému se inspiroval v Itálii či Polsku. iDnes, 7. srpna 2008, http://zpravy.idnes.cz/zmena-volebniho-systemu-ma-devet-variant-vyhrady-maji-lidovci-i-zeleni-1m9-/domaci.asp?c=A080807_111707_domaci_jba (1. 3. 2011)

Nečasova vláda získala důvěru. In: Vláda ČR, 10. srpna 2010, <http://www.vlada.cz/cz/media-centrum/aktualne/necasova-vlada-ziskala-duveru-74998/> (10. 3. 2011)

Negatives Stimmgewicht. In: Wahlen, Wahlrecht und Wahlsysteme, <http://www.wahlrecht.de/systemfehler/index.html> (8. 2. 2011)

New Zealand Electoral Facts & Stats 2008. Electoral Commission, s. 18, http://www.elections.org.nz/files/Stat_contents.pdf (20. 2. 2011)

Referenda. In: Elections New Zealand. <http://www.elections.org.nz/elections/referendum/referendums.html> (19. 2. 2011)

Report of the Royal Commission on the Electoral System. Towards Better Democracy. The Royal Commission on the Electoral System, Prosinec 1986, s. 302, <http://www.elections.org.nz/study/researchers/royal-commission-report-1986.html> (18. 2. 2011)

Überhangmandat und negatives Stimmgewicht. In: Wahlen, Wahlrecht und Wahlsysteme, <http://www.wahlrecht.de/ueberhang/ueberhangmandat.html> (8. 2. 2011)

Ústava České republiky ze dne 16. prosince 1992.

Verfahren nach Sainte Laguë/Schepers. In: Deutscher Bundestag. http://www.bundestag.de/bundestag/ausschuesse17/azur/azur_4.html (4. 2. 2011)

Vláda chce zamezit patům po volbách: Schwálila změnu volebního systému. iHNed.cz, 9. února 2009, <http://domaci.ihned.cz/c1-34068120-vlada-chce-zamezit-patum-po-volbach-schvalila-zmenu-volebniho-systemu> (1. 3. 2011)

Volebním serveru ČSÚ, <http://volby.cz/> (3. 4. 2011)

Wahl zum 1. Deutschen Bundestag am 14. August 1949. In: Der Bundeswahlleiter, http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1949.html (7. 2. 2001)

Wahl zum 3. Deutschen Bundestag am 15. September 1957. In: Der Bundeswahlleiter, http://www.bundeswahlleiter.de/de/bundestagswahlen/fruehere_bundestagswahlen/btw1957.html (7. 2. 2011)

Women in national parliaments: Situation as of 30 November 2010. In: Inter-Parliamentary Union, <http://www.ipu.org/wmn-e/classif.htm> (18. 2. 2011)

Zákon 204/2000 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon 47/1990 Sb. o volbách do Federálního shromáždění.

Zákon 480/2006 Sb., kterým se mění zákon č. 247/1995 Sb., o volbách do Parlamentu České republiky a o změně a doplnění některých dalších zákonů.

Zákon 59/1992 Sb., kterým se mění a doplňuje zákon č. 47/1990 Sb., o volbách do Federálního shromáždění.

Zákon 94/1992 Sb. České národní rady, kterým se mění a doplňuje zákon České národní rady č. 54/1990 Sb., o volbách do České národní rady.

Zeleným ubyly dvě třetiny voličů, velkým stranám polovina.
Novinky.cz, 30. května 2010, <http://www.novinky.cz/domaci/201732-zelenym-ubyly-dve-tretiny-volicu-velkym-stranam-polovina.html> (11. 3. 2011)

Literatura

BALÍK, Stanislav: *Neuskutečněné předčasné volby 2009*. In: BALÍK, Stanislav a kol.: *Volby do Poslanecké sněmovny v roce 2010*. Brno, CDK 2010, s. 39-68.

BARTOŠ, Josef – TRAPL, Miloš: *Dějiny Moravy. Díl 4, Svobodný stát a okupace*. Brno, Muzejní a vlastivědná společnost 2004, 287 s.

BAWN, Kathleen: *The Logic of Institutional Preferences: German Electoral Law as a Social Choice Outcome*. *American Journal of Political Science*, 37, 1993, č. 4, s. 965–989. (<http://www.jstor.org/>)

BEHNKE, Joachim: *Überhangmandate bei der Bundestagswahl 2009 – das ewige Menetekel*. *Politische Vierteljahresschrift* 51, 2010, č. 3, s. 531–552.

BEYME, Klaus von: *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland. Eine Einführung*. Wiesbaden, Verlag für Socialwissenschaften 2010, 477 s.

BRACHTL, Václav: *Srovnání proporcionality navrhovaných úprav volebního systému do dolní komory českého parlamentu*. *European Electoral Studies*, 4, č. 1, s. 56-65.

CABADA, Ladislav – ŠANC, David: *Český stranický systém ve 20. století*. Dobrá Voda u Pelhřimova, Aleš Čeněk 2005, 223 s.

CABADA, Ladislav – ŽENÍŠEK, Marek: *Smíšené volební systémy*. Dobrá Voda, Aleš Čeněk 2003, 156 s.

DENEMARK, David: *Choosing MMP in New Zealand: Explaining the 1993 Electoral Reform*. In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?* London 2003, s. 70-95.

DUŠEK, Tomáš: *K diskusi politiků o volební reformě: od 1998 do rozhodnutí Ústavního soudu*. In: NOVÁK, Miroslav – LEBEDA, Tomáš

(Eds.): *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání*. Dobrá Voda u Pelhřimova, Aleš Čeněk 2004, s. 365-285.

ECKHARD, Jesse: *Wahlrecht zwischen Kontinuität und Reform: eine Analyse der Wahlsystemdiskussion und der Wahlrechtsänderungen in der Bundesrepublik Deutschland 1949 – 1983*. Düsseldorf, Droste 1985, 440 s.

FERRARA, Federico – HERRON, Erik S.: *Going It Alone? Strategic Entry under Mixed Electoral Rules*. *American Journal of Political Science*, 49, 2005, č. 1., s. 16–31. (<http://www.jstor.org/>)

FOLTÝN, Tomáš – HAVLÍK, Vlastimil: *Teorie a praxe sestavování vlády v České Republice*. In: ČALOUK, Dalibor a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno, CDK 2006, s. 188-202.

FOLTÝN, Tomáš: *Parlamentní volby 2006 v kontextu parlamentních voleb okolních zemí*. In: ČALOUK, Dalibor a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny v roce 2006*. Brno, CDK 2006, s. 171-187.

GREEN, Simon – HOUGH, Dan – MISKIMMON, Alister – TIMMINS, Graham: *The Politics of the New Germany*. Routledge, New York 2008, 208 s.

GSCHWEND, Thomas: *Ticket-splitting and strategic voting under mixed electoral rules. Evidence from Germany*. In: *European Journal of Political Research* 46, 2007, č. 1, s. 1-23.

HAVLÍK, Vlastimil – ŠEDO, Jakub – ČALOUK, Dalibor: *Systémy poměrného zastoupení*. In: CHYTILEK, Roman - ŠEDO, Jakub (Eds.): *Volební systémy*. Brno, Mezinárodní politologický ústav 2004, s. 104-141.

CHYTÍLEK, Roman a kol.: *Volební systémy*. Praha, Portál 2009, s.

JASCHENSKY, Wolfgang: *Negatives Stimmgewicht. Paradoxie des Wahlrechts*. In: [Sueddeutsche.de](http://www.sueddeutsche.de),

<http://www.sueddeutsche.de/politik/negatives-stimmgewicht-paradoxie-des-wahlrechts-1.184412> (8. 2. 2011)

KARP, Jeffery A. – BOWLER, Shaun: *Coalition government and satisfaction with democracy: An analysis of New Zealand's reaction to proportional representation*. *European Journal of Political Research*, 40, 2001, č. 1, s. 57-79.

KARP, Jeffrey A. – BANDUCCI, Susan A.: *The Impact of PR on Turnout: Evidence from New Zealand*. *Australian Journal of Political Science*, 34, 1999, č. 3, 363-377 s.

KLÍMA, Michal: *Kvalita demokracie v České republice a volební inženýrství*. Praha, Radix 2001, 179 s.

KLÍMA, Michal: *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha, Radix, 2003, 273 s.

KLINGEMANN Hans-Dieter – WESSELS, Bernhard: *Political Consequences of Germany's Mixed-Member System: Personalization at the Grass Roots?* In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?* London 2003, s. 279-296.

KLOKOČKA, Vladimír: *Politická reprezentace a volby v demokratických systémech*. Praha, Aleko 1991, 220 s.

KNEBLOVÁ, Eva: *Využívání preferenčních hlasů*. In: BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010*. Brno, CDK 2010, s. 159-184.

KORTE, Karl-Rudolf: *Wahlen in der Bundesrepublik Deutschland*. Bonn, Bundeszentrale für politische Bildung 2003, 144 s.

LEBEDA, Tomáš: *AMS není MMP. Poznámka ke kategorizaci dvou zdánlivě podobných systémů*. MLEJNEK, Josef (Ed.): *Smíšené volební*

systemy a většiotvorné modifikace systémů poměrných. Praha, Karolinum 2010, s. 15-26.

LEBEDA, Tomáš: *Electoral Systems and Voting Behaviour: The Case of the House of Deputies' Elections in the Czech Republic.* Contemporary European Studies, 2, 2007, č. 2, s. 25-48.

LEBEDA, Tomáš: *Hlavní proměnné proporčních volebních systémů.* Sociologický časopis, 37, 2001, č. 4, s. 425–448.

LEBEDA, Tomáš: *Teorie reálné kvóty, alternativní přístup k měření volební proporcionality.* Sociologický časopis, 42, 2006, č. 4, s. 657–681.

LEBEDA, Tomáš: *Volební systémy poměrného zastoupení. Mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence.* Praha, Karolinum 2008, 160 s.

LEVINE, Stephen a kol.: *An Initial Assessment of the Consequences of MMP in New Zealand.* In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?* London 2003, s. 297-322.

LIJPHART, A.: *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries.* New Haven, Yale University Press 1999, 351 s.

MCROBIE, Alan: *New Zealand's First MMP Election.* Agenda, 4, 1997, č. 3, s. 329-340.

MULGAN, Richard: *Politics in New Zealand.* Auckland University Press 2004, 344 s.

NOHLEN, Dieter: *Wahlrecht und Parteiensystem: zur Theorie und Empirie der Wahlsysteme.* Opladen & Farmington Hills 2009, 528 s.

NOHLEN, Dieter: *Wahlssysteme der Welt. Daten und Analysen.* München, Piper 1978, 449 s.

NOVÁK, Miroslav: *Typy vlád a jejich utváření: ČR v komparativní perspektivě.* In: NOVÁK, Miroslav - LEBEDA, Tomáš (Eds.): *Volební a stranické systémy. ČR v mezinárodním srovnání.* Dobrá Voda u Pelhřimova, Aleš Čeněk 2004, s. 311-346.

PECHÁČEK, Štěpán – NĚMEC, Jan: *Změna volebního systému do Poslanecké sněmovny.* Politologická revue, 8, 2008, č. 1, s. 9-27.

PINK, Michal: *Volební geografie.* In: BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010.* Brno, CDK 2010, s. 209-234.

RITTER, Bernard A. – NIEHUSS, Merith: *Wahlen in Deutschland 1946-1991.* München, C.H. Beck Verlag 1991, 296 s.

RUDZIO, Wolfgang: *Das politische System der Bundesrepublik Deutschland.* Wiesbaden, Verlag für Socialwissenschaften 2006, 527 s.

SAAFELD, Thomas: *Germany: Stability and Strategy in a Mixed-Member Proportional System.* In: GALLAGHER, Michael – MITCHELL, Paul: *The Politics of Electoral Systems.* New York, Oxford University Press 2005, s. 209–229.

SARTORI, Giovanni: *Srovnávací ústavní inženýrství: zkoumání struktur, podnětů a výsledků.* Praha, SLON 2001, 238 s.

SCHMIDT, Manfred G.: *Das Politische System Deutschlands.* München, Verlag C.H.Beck 2007, 552 s.

SCHOEN, Harald: *Split-ticket voting in German Federal elections, 1953–90: an example of sophisticated balloting?* Electoral Studies 18, 1999, s. 473-496.

STRAHALOVÁ, Šárka: *Německý volební systém a jeho ne/schopnost předcházet patům.* In: MLEJNEK, Josef (Ed.): *Smíšené volební*

systemy a většiotvorné modifikace systémů poměrných. Praha, Karolinum 2010, s. 27-39.

STRATMANN, Thomas – BRAUR, Martin: *Plurality Rule, Proportional Representation, and the German Bundestag: How Incentives to Pork-Barrel Differ Across Electoral Systems.* American Journal of Political Science, 46, 2002, č. 3, s. 506-514.

SYLLOVÁ, Jindřiška a kol.: *Parlament České republiky.* Praha, Linde, 2008, 477 s.

ŠEDO, Jakub: *Možnosti volebního inženýrství v ČR v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny 2010.* In: BALÍK, Stanislav a kol. (Eds.): *Volby do poslanecké sněmovny 2010.* Brno, CDK 2010, s. 235-262.

ŠEDO, Jakub: *Reforma volebního systému v ČR – 20 let diskusí.* European Electoral Studies, 4, 2009, č. 2, s. 142-153.

VOWLES, Jack – BANDUCCI, Susan A. – KARP, Jeffrey A.: *Forecasting and Evaluating the Consequences of Electoral Change in New Zealand.* Acta Politica, 41, 2006, s. 267-284.

VOWLES, Jack: *Introducing Proportional Representation: The New Zealand Experience.* Parliamentary Affairs, 53, 2000, č. 4, s. 680-696.

VOWLES, Jack: *New Zealand: The Consolidation of Reform?* In: GALLAGHER, Michael – MITCHELL, Paul (Eds.): *The Politics of Electoral Systems.* New York, Oxford University Press 2005, s. 296-312.

VOWLES, Jack: *The 2008 General Election in New Zealand.* Electoral Studies, 28, 2009, č. 3, s. 507-510.

VRING, Thomas von der: *Reform oder Manipulation? Zur Diskussion eines neuen Wahlrechts.* Frankfurt am Main, Europäische Verlagsanstalt 1968, 311 s.

WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S.: *Mixed-Member Electoral Systems: A Definition and Typology*. In: WATTENBERG, Martin P. – SHUGART, Matthew S. (Eds.): *Mixed Electoral systems: The Best of Both Worlds?* London 2003, s. 9-24.

ŽENÍŠEK, Marek: *Model volebního systému pro ČR*. In: DANČÁK, Břetislav – HLOUŠEK, Vít (Eds.): *Parlamentní volby 2006 a česká politika*. Brno 2006, s. 193-202.

Přílohy

Seznam příloh

Příloha 1: Vzor hlasovacích lístku pro volby v Německu a na Novém Zélandu

Příloha 2: Indexy proporcionality, fragmentace a exkluze pro jednotlivé volby do Bundestagu od roku 1994

Příloha 3: Indexy proporcionality, fragmentace a exkluze pro jednotlivé volby do Sněmovny reprezentantů Nového Zélandu od roku 1990

Příloha 4: Indexy proporcionality, fragmentace a exkluze pro jednotlivé volby do Poslanecké sněmovny ČR od roku 1996

Příloha 5: Mapy volebních obvodů modelů

Příloha 6: Zisky stran v jednomandátových obvodech

Příloha 7: Přehled přímých mandátů získaných stranami v jednotlivých obvodech v modelech 1 a 2

Příloha 8: Přehled přímých mandátů získaných stranami v jednotlivých obvodech v modelech 3 a 4

Příloha 9: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech na úrovni kandidátských listin modelů B, C a D

Příloha 10: Indexy proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze jednotlivých modelů

Příloha 1: Vzor hlasovacích lístku pro volby v Německu a na Novém Zélandu

Německo

Anlage 26
(zu § 28 Abs. 3 und § 45 Abs. 1 BWO)

Stimmzettelmuster

- Mindestens DIN A 4 -

Stimmzettel

für die Wahl zum Deutschen Bundestag im Wahlkreis 63 Bonn

am

Sie haben 2 Stimmen

hier 1 Stimme

für die Wahl

eines/einer Wahlkreis-
abgeordneten

Erststimme

1	Kelber, Ulrich <small>Diplomatiker Bonn-Gesek Neustadt 37</small>	SPD	<small>Sozialdemokratische Partei Deutschlands</small>	☐
2	Hauser, Norbert <small>Rechtsanwalt Bonn-Bad Godesberg Schloß 26</small>	CDU	<small>Christlich Demokratische Union Deutschlands</small>	☐
3	Dr. Westerwelle, Guido <small>Rechtsanwalt Bonn Hauptstraße 85</small>	F.D.P.	<small>Freie Demokratische Partei</small>	☐
4	Manemann, Coelta <small>Dipl. Pädagogin Bonn Humboldtstraße 2</small>	GRÜNE	<small>BÜNDNIS 90/ DIE GRÜNEN</small>	☐
				☐
				☐
				☐
8	Müchler, Frank <small>Buchhändler Dornsdorf Ohligswegstraße 45</small>	BüSo	<small>Bürgerrechts- bewegung Solidarität</small>	☐

hier 1 Stimme

für die Wahl

einer Landesliste (Partei)
- maßgebende Stimme für die Verteilung der
Sitze insgesamt auf die einzelnen Parteien -

Zweitstimme

☐	SPD	<small>Sozialdemokratische Partei Deutschlands Franz Müntefering, Armin Reuter, Rudolf Dreier, Wolfgang Clement, Ingrid Mehner, Bodo Rahmsdorf</small>	1
☐	CDU	<small>Christlich Demokratische Union Deutschlands Dr. Norbert Blum, Klaus Fichtel, Ingrid Knäuper, Dr. Norbert Lammert, Dr. Ingrid Mehner</small>	2
☐	F.D.P.	<small>Freie Demokratische Partei Dr. Guido Westerwelle, Jürgen W. Möllemann, Ulrike Flach, Paul Friedrich, Dr. Werner H. Höfer</small>	3
☐	GRÜNE	<small>BÜNDNIS 90 / DIE GRÜNEN Kerstin Müller, Ludger Volmer, Christa Nickels, Dr. Reinhard Loske, Svenja Pöschel</small>	4
☐	PDS	<small>Partei des Demokratischen Sozialismus Ulrich Jägle, Ursula Löwer, Knut Mölling, Ernst Dreyer, Ingrid Mehner</small>	5
☐	Deutsch- land	<small>Ab jetzt ... Bündnis für Deutschland Hans Zaborowski, Dr.-Ing. Helmut Fleck, Dietmar-Lotter Dandeker, Ricardo Pöschel, Uwe Krog</small>	6
☐	APPD	<small>Anarchistische Pogo - Partei Deutschlands Rainer Kaufmann, Matthias Berndt, Daniel-Lars Rod/Lukas Bittmann, Matthias Pöschel</small>	7
☐	BüSo	<small>Bürgerrechtsbewegung Solidarität Helge Zepp-LaRoche, Kerstin Witt, Andreas Schumacher, Hildegard Reyer-Kolbert, Walter vom Steig</small>	8

Zdroj: http://www.politikundunterricht.de/btwahl_02/sowirdgewaehlt.htm

Nový Zéland

ELECTORATE

1

No. on Roll
(To be inserted here only)

Page No. Line No.

Initials of
Issuing Officer

30001

YOU HAVE 2 VOTES

30001

PARTY VOTE

Explanation

This vote decides the share of seats which each of the parties listed below will have in Parliament. Vote by putting a tick in the circle immediately after the party you choose.

ELECTORATE VOTE

Explanation

This vote decides the candidate who will be elected Member of Parliament for the AORAKI ELECTORATE. Vote by putting a tick in the circle immediately before the candidate you choose.

Vote for only one party

	BUSINESS PARTY	☐
	UNION PARTY	☐
	SOCIAL DEMOCRAT PARTY	☐
	HERITAGE PARTY	☐
	WORKER'S LEAGUE	☐
	ENVIRONMENTAL PROTECTION PARTY	☐
	LIBERTY PARTY	☐
	FREE TRADE PARTY	☐
	FREEDOM PARTY	☐
	CHATHAM ISLANDS PARTY	☐
	KOTAHITANGA PARTY	☐
	NZ FABIEN PARTY	☐
	NZ SOCIALIST PARTY	☐
	TRANSUBSTANTIATION PARTY	☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐
		☐

Vote for only one candidate

☐	BROWN, John BUSINESS PARTY	
☐	EGGERS, Fiona UNION PARTY	
☐	HENKEL, Graeme SOCIAL DEMOCRAT PARTY	
☐	JOHNS, Wayne HERITAGE PARTY	
☐	LADD, Karen WORKER'S LEAGUE	
☐	McINNES, Nevia ENVIRONMENTAL PROTECTION PARTY	
☐	PERO, Jonathan LIBERTY PARTY	
☐	STARR, Ruth FREE TRADE PARTY	
☐	WEISS, Mike FREEDOM PARTY	

SAMPLE

Final Directions
 1. If you spoil this ballot paper, return it to the officer who issued it and apply for a new ballot paper.
 2. After voting, fold this ballot paper so that its contents cannot be seen and place it in the ballot box.
 3. You must not take this ballot paper out of the polling place.

Zdroj: <http://www.elections.org.nz/voting/votingsub/sample-ballot-paper.html>

Příloha 2: Indexy proporcionality, fragmentace a exkluze pro jednotlivé volby do Bundestagu od roku 1994

Tabulka č. 18: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Bundestagu 1994

Strana	1. hlas	v celkem	s %	v %	v-s
CDU	177	244	36,3	34,2	2,1
CSU	44	50	7,4	7,3	0,1
SPD	103	252	37,5	36,4	1,1
FDP	0	47	7,0	6,9	0,1
PDS	4	30	4,5	4,4	0,1
Die Grünen	0	49	7,3	7,3	0,0
Ostatní (I_{ex})	0	0	0	3,6	3,6
Celkem	328	672	100	100,0	7,1
Fragmentace	0,709876			Index	3,55

Zdroj: www.election.de/cgi-bin/tab.pl?datafile=btw94.txt, výpočet autorka

Tabulka č. 19: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Bundestagu 1998

Strana	1. hlas	v celkem	s %	v %	v-s
CDU	74	198	29,6	28,4	1,2
CSU	38	47	7,0	6,7	0,3
SPD	212	298	44,5	40,9	3,6
FDP	0	43	6,4	6,2	0,2
Die Linke	4	36	5,4	5,1	0,3
B90/Grünen	0	47	7,0	6,7	0,3
Ostatní (I_{ex})	0	0	0,0	6,0	6,0
Celkem	328	669	99,9	100,0	11,9
Fragmentace	0,697547			Index	6,0

Zdroj: <http://www.election.de/cgi-bin/tab.pl?datafile=btw98.txt>, výpočet autorka

Tabulka č. 20: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Bundestagu 2002

Strana	1. hlas	v celkem	s %	v %	v-s
CDU	82	190	31,5	29,5	2,0
CSU	43	58	9,6	9,0	0,6
SPD	171	251	41,6	38,5	3,1
FDP	0	47	7,8	7,4	0,4
Die Linke	2	2	0,3	4,0	3,7
Die Grünen	1	55	9,2	8,6	0,6
Ostatní (I _{ex})	0	0	0,0	3,0	3,0
Celkem	299	603	100,0	100,0	13,4
Fragmentace	0,703946			Index	6,7

Zdroj: www.election.de/cgi-bin/tab.pl?datafile=btwo2.txt, výpočet autorka

Tabulka č. 21: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Bundestagu 2005

Strana	1. hlas	v celkem	s %	v %	v-s
CDU	106	180	29,3	27,8	1,5
CSU	44	46	7,5	7,4	0,1
SPD	145	222	36,2	34,2	2,0
FDP	0	61	9,9	9,8	0,1
Die Linke	3	54	8,8	8,7	0,1
Die Grünen	1	51	8,3	8,1	0,2
Ostatní (I _{ex})	0	0	0,0	4,0	4,0
Celkem	299	614	100,0	100,0	8,0
Fragmentace	0,753048			Index	4

Zdroj: <http://www.election.de/cgi-bin/tab.pl?datafile=btwo5.txt>, výpočet autorka

Tabulka č. 22: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Bundestagu 2009

Strana	1. hlas	v celkem	s %	v %	 v-s
CDU	173	194	31,2	27,3	3,9
CSU	45	45	7,2	6,5	0,7
SPD	64	146	23,5	23,0	0,5
FDP	0	93	15,0	14,6	0,4
Die Linke	16	76	12,2	11,9	0,3
Die Grünen	1	68	10,9	10,7	0,2
Ostatní (I_{ex})	0	0	0	6,0	6,0
Celkem	299	622	100,0	100,0	12,0
Fragmentace	0,792982			Index	6

Zdroj: <http://www.election.de/cgi-bin/tab.pl?datafile=btw09.txt>, výpočet autorka

Příloha 3: Indexy proporcionality, fragmentace a exkluze pro jednotlivé volby do Sněmovny reprezentantů Nového Zélandu od roku 1990

Tabulka č. 23: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Sněmovny reprezentantů 1990

Strana	s	s %	v %	v-s
National	67	69,07	47,8	21,27
Labour	29	29,90	35,1	5,2
New Labour	1	1,03	5,2	4,17
Ostatní (I_{ex})	0	0	11,9	11,9
Celkem	97	100	100	42,54
Fragmentace	0,434326		Index	21,27

Zdroj: www.elections.org.nz/elections/resultsdata/fpp-seats-won.html,
výpočet autorka

Tabulka č. 24: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Sněmovny reprezentantů 1993

Strana	s	s %	v %	v-s
National	50	50,50	35,1	15,4
Labour	45	45,45	34,7	10,75
NZ First	2	2,02	8,4	6,38
Alliance	2	2,02	18,2	16,18
Ostatní (I_{ex})	0	0	3,7	3,7
Celkem	99	99,99	100,1	52,41
Fragmentace	0,537589		Index	26,2

Zdroj: www.elections.org.nz/elections/resultsdata/fpp-seats-won.html,
výpočet autorka

Tabulka č. 25: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Sněmovny reprezentantů 1996

Strana	s	s %	v %	v-s
National	44	36,7	33,8	2,87
Labour	37	30,8	28,2	2,63
NZ First	17	14,2	13,4	0,76
Alliance	13	10,8	10,1	0,73
ACT NZ	8	6,6	6,1	0,56
United	1	0,8	0,9	0,06
Ostatní (I_{ex})	0	0	7,6	7,6
Celkem	120	99,9	100,1	15,21
Fragmentace	0,868888		Index	7,6

Zdroj: www.elections.org.nz/elections/resultsdata/general-elections-1996-2005-seats-won-by-party.html, výpočet autorka

Tabulka č. 26: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Sněmovny reprezentantů 1999

Strana	s	s %	v %	v-s
Labour	49	40,8	38,7	2,13
National	39	32,5	30,5	2
Alliance	10	8,3	7,7	0,63
ACT NZ	9	7,5	7,0	0,5
Greens	7	5,8	5,2	0,63
NZ First	5	4,2	4,3	0,13
United	1	0,8	0,5	0,06
Ostatní (I_{ex})	0	0	6	6
Celkem	120	99,9	99,9	12,08
Fragmentace	0,710205		Index	6

Zdroj: www.elections.org.nz/elections/resultsdata/general-elections-1996-2005-seats-won-by-party.html, výpočet autorka

Tabulka č. 27: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Sněmovny reprezentantů 2002

Strana	s	s %	v %	v-s
Labour	52	43,3	41,3	2,03
National	27	22,5	20,9	1,6
NZ First	13	10,8	10,4	0,43
ACT NZ	9	7,5	7,1	0,4
Greens	9	7,5	7,0	0,5
United Future NZ	8	6,6	6,7	0,03
Progressive Coalition	2	1,7	1,7	0,03
Ostatní (I_{ex})	0	0	5	5
Celkem	120	99,9	100,1	10,02
Fragmentace	0,734327		Index	5

Zdroj: www.elections.org.nz/elections/resultsdata/general-elections-1996-2005-seats-won-by-party.html, výpočet autorka

Tabulka č. 28: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Sněmovny reprezentantů 2005

Strana	s	s %	v %	v-s
Labour	50	41,3	41,1	0,2
National	48	39,7	39,1	0,5
NZ First	7	5,8	5,72	0,8
Greens	6	5,0	5,3	0,3
Maori Party	4	3,3	2,12	1,18
United Future NZ	3	2,5	2,67	1,19
ACT NZ	2	1,7	1,51	0,19
Jim Anderton's Progressive	1	0,8	1,16	0,33
Ostatní (I_{ex})	0	0	1,32	1,32
Celkem	121	100,1	100	6,01
Fragmentace	0,663891		Index	3

Zdroj: www.elections.org.nz/elections/resultsdata/general-elections-1996-2005-seats-won-by-party.html, výpočet autorka

Tabulka č. 29: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Sněmovny reprezentantů 2008

Strana	s	s %	v %	 v-s
National Party	58	47,54	44,93	2,61
Labour Party	43	35,25	33,99	1,26
Green Party	9	7,38	6,72	0,66
ACT New Zealand	5	4,10	3,65	0,45
Māori Party	5	4,10	2,39	1,71
Jim Anderton's Progressive	1	0,82	0,91	0,9
United Future	1	0,82	0,87	0,5
Ostatní (I_{ex})	0	0	6,55	6,55
Celkem	122	100,01	100,01	14,64
Fragmentace	0,6407957		Index	7,3

Zdroj: <http://www.elections.org.nz/elections/resultsdata/2008-election-official-results.html>, výpočet autorka

Příloha 4: Indexy proporcionality, fragmentace a exkluze pro jednotlivé volby do Poslanecké sněmovny ČR od roku 1996

Tabulka č. 30: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Poslanecké sněmovny 1996

Strana	s	s %	v %	 v-s
ODS	68	34	29,62	4,38
ČSSD	61	30,5	26,44	4,06
KSČM	22	11	10,33	0,67
KDU-ČSL	18	9	8,08	0,92
ODA	13	6,5	6,36	0,14
SPR-RSČ	18	9	8,01	0,99
Ostatní	0	0	11,16	11,16
Celkem	200	100	100	22,32
Fragmentace	0,75885		Index	11,2

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

Tabulka č. 31: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Poslanecké sněmovny 1998

Strana	s	s %	v %	 v-s
ČSSD	74	37	32,31	4,69
ODS	63	31,5	27,74	3,76
KDU-ČSL	20	10	9	1
US	19	9,5	8,6	0,9
KSČM	24	12	11,03	0,97
Ostatní (I_{ex})	0	0	11,32	11,32
Celkem	200	100	100	22,64
Fragmentace	0,73045		Index	11,3

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

Tabulka č. 32: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Poslanecké sněmovny 2002

Strana	s	s %	v %	 v-s
ODS	58	29	24,47	4,53
ČSSD	70	35	30,2	4,8
KSČM	41	20,5	18,51	1,99
Koalice KDU-ČSL, US-DEU	31(22;9)	15,5	14,27	1,23
Ostatní (I_{ex})	0	0	12,55	12,55
Celkem	200	100	100	25,1
Fragmentace	0,72735/0,73725*		Index	12,5

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

* První hodnota udává výsledný index fragmentace, pokud Koalice KDU-ČSL, US-DEU je brána jako jeden subjekt, pro výpočet druhé hodnoty byly KDU-ČSL a US-DEU chápány jako samostatné subjekty

Tabulka č. 33: Index proporcionality, fragmentace a exkluze pro volby do Poslanecké sněmovny 2006

Strana	s	s %	v %	 v-s
ČSSD	74	37,00	32,32	4,68
ODS	81	40,50	35,38	5,12
KDU-ČSL	13	6,50	7,22	0,72
SZ	6	3,00	6,29	3,29
KSČM	26	13,00	12,81	0,19
Ostatní (I_{ex})	0	0,00	5,98	5,98
Celkem	200	100,00	100	19,98
Fragmentace	0,67705		Index	10

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

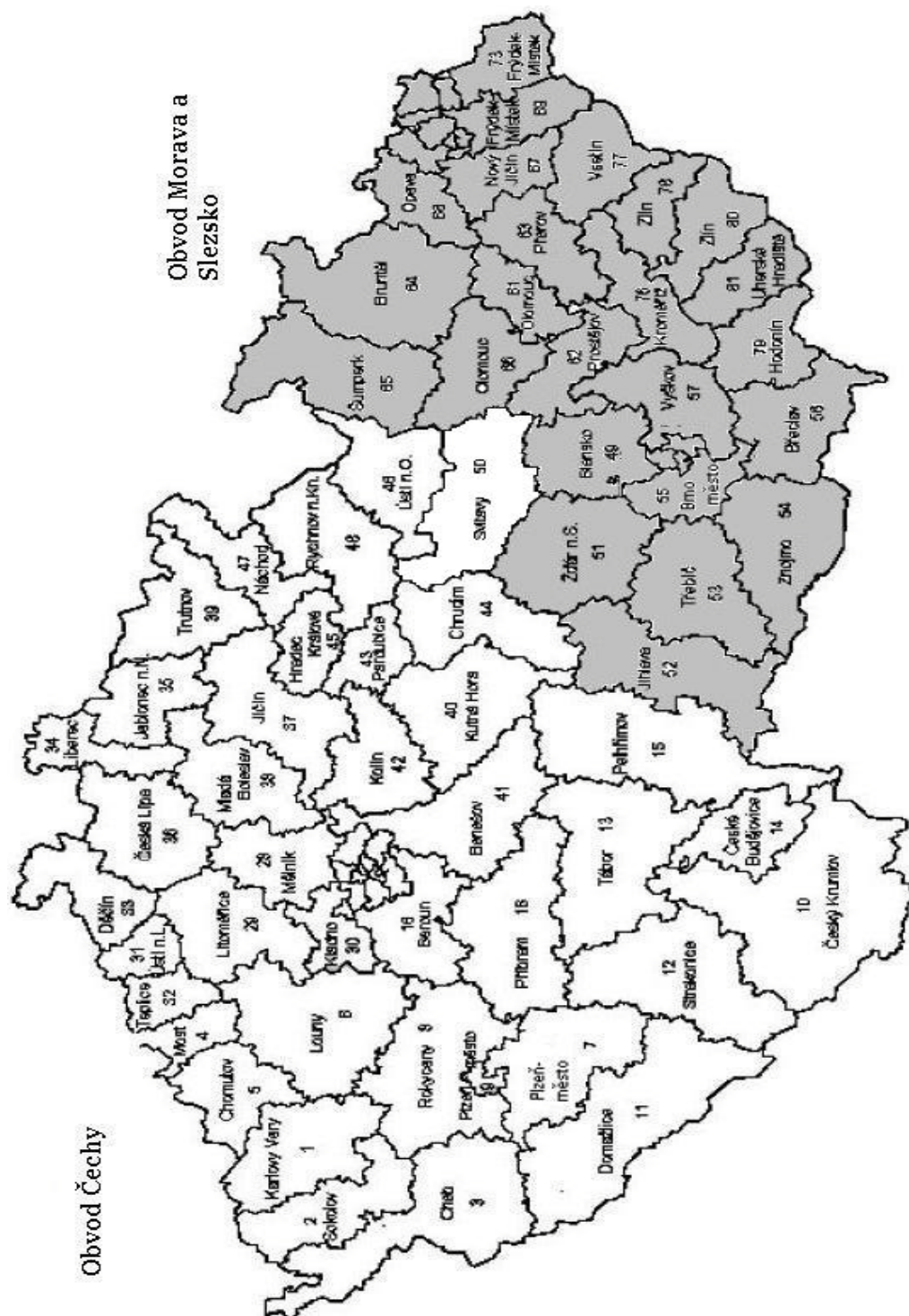
Tabulka č. 34: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze pro volby do Poslanecké sněmovny 2010

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	56	28	22,08	5,92	1,27
ODS	53	26,5	20,22	6,28	1,31
TOP09	41	20,5	16,7	3,8	1,23
VV	24	12	10,88	1,22	1,10
KSČM	26	13	11,27	1,73	1,15
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	200	100	99,89	37,69	
Fragmentace	0,77805		Index	18,8	

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

Příloha 5: Mapy volebních obvodů modelů

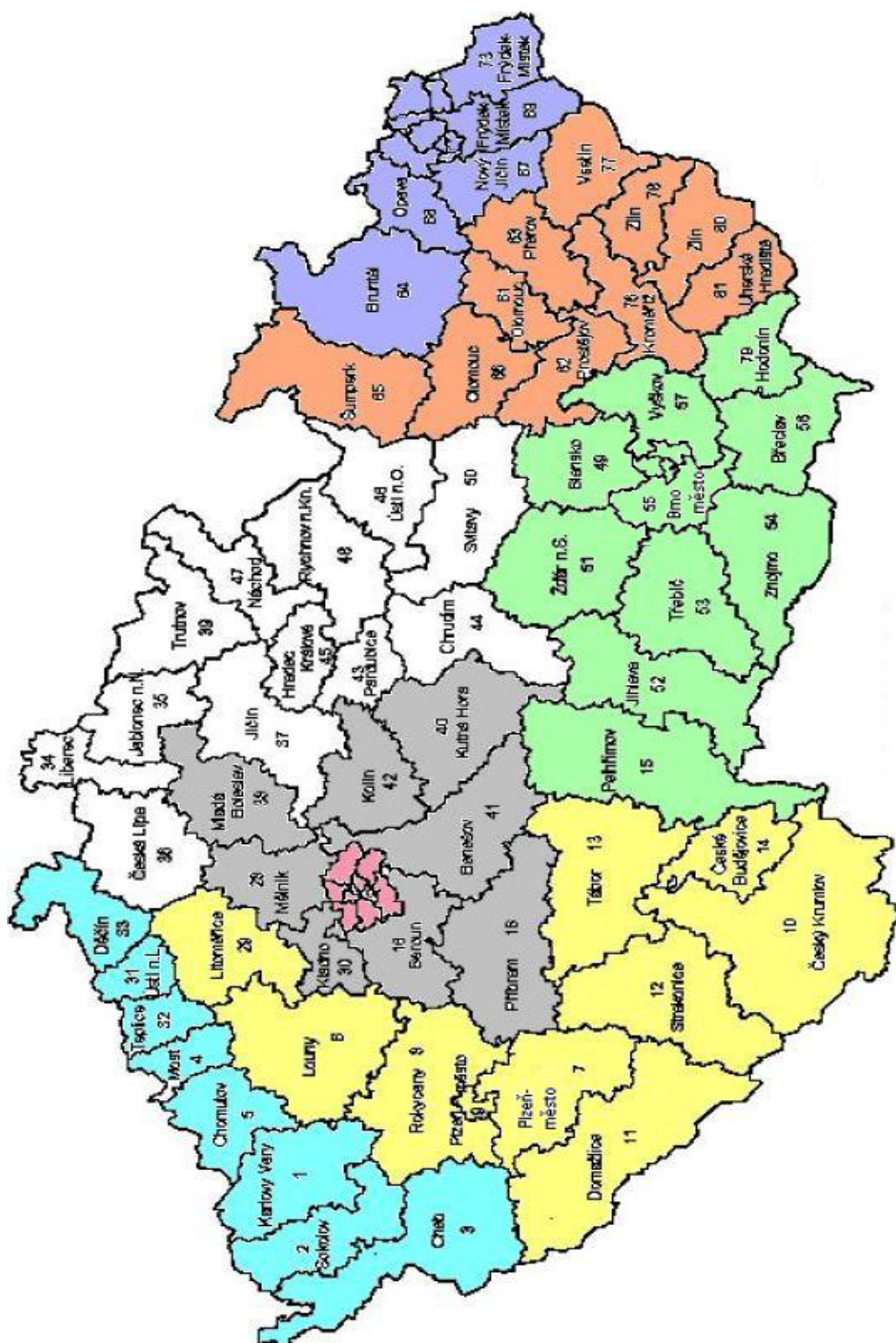
Mapa č. 1: volební obvody modelů 1B a 2B podle historických území

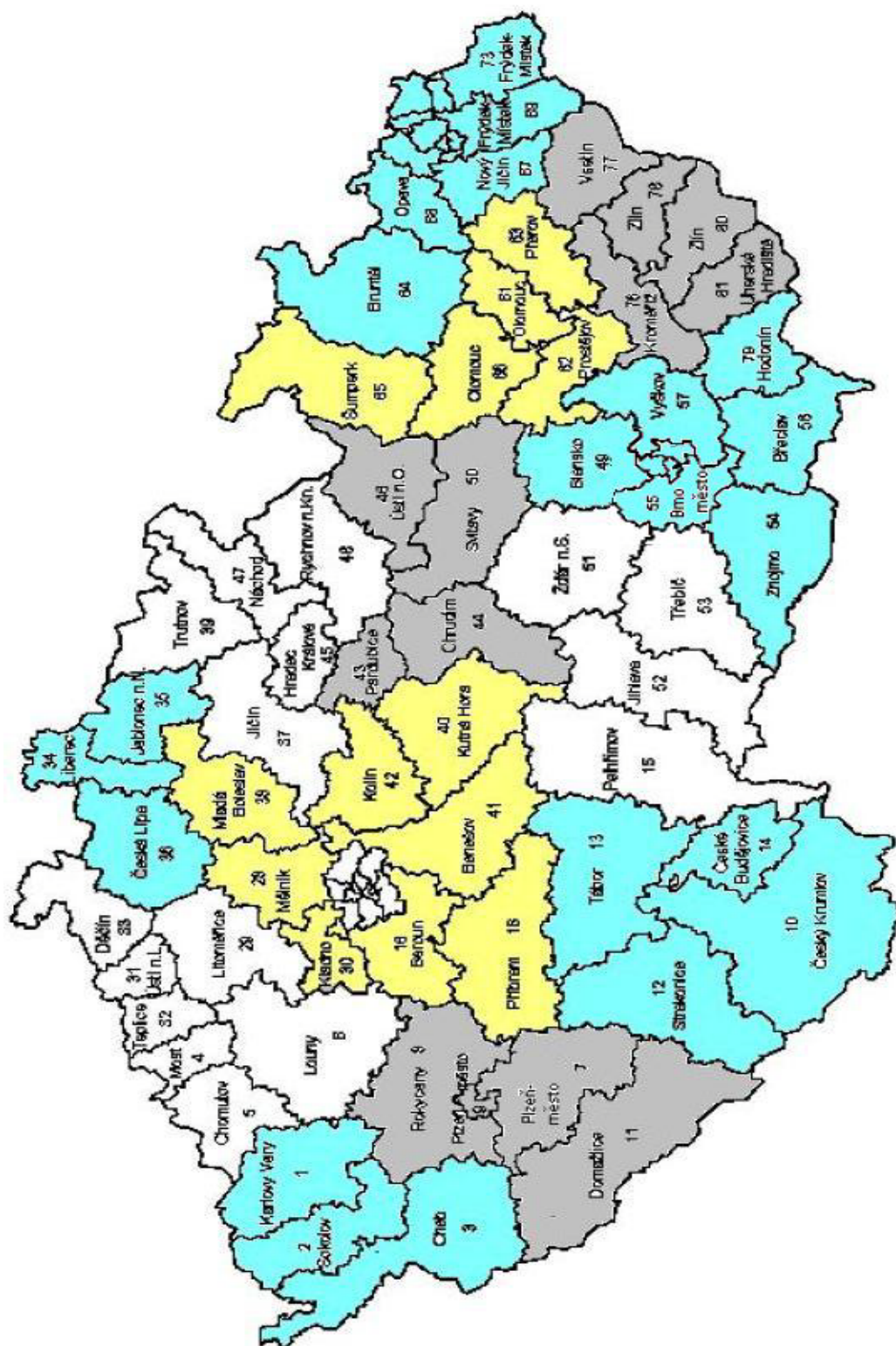
Zdroj: <http://www.czso.cz>, upraveno autorkou

Mapa č. 2: volební obvody modelů 1C a 2C vycházející z NUTS II

Zdroj: <http://www.czso.cz>, upraveno autorkou

Mapa č. 3: volební obvody modelů 1D a 2D vycházející z NUTS III

Zdroj: <http://www.czso.cz>, upraveno autorkou

Příloha 6: Seznam jednomandátových obvodů spadající pod jednotlivé volební obvody v modelech B, C a D

Modely B vycházející z historických zemí

Obvod na úrovni kandidátských listin	Obvody na nominální úrovni
Čechy (49)	Praha 12, Praha 11, Praha 4, Praha 5, Praha 10, Praha 8, Praha 9, Praha 6, Praha 2, Praha 1, Mělník, Mladá Boleslav, Kutná Hora, Benešov, Kolín, Příbram, Kladno, Beroun, Plzeň-jih, Rokycany, Plzeň-město, Český Krumlov, Domažlice, Strakonice, Tábor, České Budějovice, Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Most, Chomutov, Louny, Litoměřice, Ústí nad Labem, Teplice, Děčín, Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Jičín, Trutnov, Pardubice, Chrudim, Hradec Králové, Ústí nad Orlicí, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Svitavy, Pelhřimov
Morava a Slezsko (32)	Blansko, Žďár nad Sázavou, Jihlava, Třebíč, Znojmo, Břeclav, Vyškov, 4 obvody Brno-město, Hodonín, Uherské Hradiště, Kroměříž, Vsetín, 2 obvody Zlín, 2 obvody Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk, Nový Jičín, Opava, 2 obvody Frýdek-Místek, 3 obvody Ostrava-město, 2 obvody Karviná, Bruntál

Zdroj: Zákon 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu ČR ve znění v roce 2006, upraveno autorkou

Modely C vycházející z NUTS II

Obvod na úrovni kandidátských listin	Obvody na nominální úrovni
Praha	Praha 12, Praha 11, Praha 4, Praha 5, Praha 10, Praha 8, Praha 9, Praha 6, Praha 2, Praha 1
Střední Čechy	Mělník, Mladá Boleslav, Kutná Hora, Benešov, Kolín, Příbram, Kladno, Beroun
Jihozápad	Plzeň-jih, Rokycany, Plzeň-město, Český Krumlov, Domažlice, Strakonice, Tábor, České Budějovice
Severozápad	Karlovy Vary, Sokolov, Cheb, Most, Chomutov, Louny, Litoměřice, Ústí nad Labem, Teplice, Děčín
Severovýchod	Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa, Jičín, Trutnov, Pardubice, Chrudim, Hradec Králové, Ústí nad Orlicí, Náchod, Rychnov nad Kněžnou, Svitavy
Jihovýchod	Pelhřimov, Blansko, Žďár nad Sázavou, Jihlava, Třebíč, Znojmo, Břeclav, Vyškov, 4 obvody Brno-město, Hodonín
Střední Morava	Uherské Hradiště, Kroměříž, Vsetín, 2 obvody Zlín, 2 obvody Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk
Moravskoslezsko	Nový Jičín, Opava, 2 obvody Frýdek-Místek, 3 obvody Ostrava-město, 2 obvody Karviná, Bruntál

Zdroj: Zákon 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu ČR ve znění v roce 2006, upraveno autorkou

Model D vycházející z NUTS III

Obvod na úrovni kandidátských listin	Obvody na nominální úrovni
Ústecký	Chomutov, Louny, Litoměřice, Ústí nad Labem, Teplice, Děčín
Karlovarský	Karlovy Vary, Sokolov, Cheb
Liberecký	Liberec, Jablonec nad Nisou, Česká Lípa
Královéhradecký	Jičín, Trutnov, Hradec Králové, Náchod, Rychnov nad Kněžnou,
Pardubický	Pardubice, Chrudim, Ústí nad Orlicí, Svitavy
Praha	Praha 12, Praha 11, Praha 4, Praha 5, Praha 10, Praha 8, Praha 9, Praha 6, Praha 2, Praha 1
Středočeský	Mělník, Mladá Boleslav, Kutná Hora, Benešov, Kolín, Příbram, Kladno, Beroun
Plzeňský	Plzeň-jih, Rokycany, Plzeň-město, Domažlice
Jihočeský	Český Krumlov, Strakonice, Tábor, České Budějovice
Vysočina	Pelhřimov, Žďár nad Sázavou, Jihlava, Třebíč,
Jihomoravský	Blansko, Znojmo, Brno-venkov, Břeclav, Vyškov, 3 obvody Brno-město, Hodonín
Olomoucký	2 obvody Olomouc, Prostějov, Přerov, Šumperk
Zlínský	Uherské Hradiště, Kroměříž, Vsetín, 2 obvody Zlín
Moravskoslezský	Nový Jičín, Opava, 2 obvody Frýdek-Místek, 3 obvody Ostrava-město, 2 obvody Karviná, Bruntál

Zdroj: Zákon 247/1995 Sb. o volbách do Parlamentu ČR ve znění v roce 2006, upraveno autorkou

Příloha 6 : Zisky stran v jednomandátových obvodech

Obvod	VV	KSČM	ČSSD	TOP09	ODS	KDU-ČSL
Karlovy Vary	6101	5609	10941	10191	10006	882
Sokolov	5956	6389	11945	6863	8134	735
Cheb	5708	9254	12882	6866	8479	906
Most	6811	7131	12852	5100	7342	316
Chomutov	5560	7268	14292	6905	7896	436
Louny	6735	11161	16752	8359	12698	806
Plzeň-město A	6560	7966	14231	11422	13637	1742
Rokycany	7262	9650	15065	10624	14357	1202
Plzeň-město B	6070	5695	13840	13571	15333	1414
Český Krumlov	8611	8928	14196	12257	14794	2711
Domažlice	5681	8481	14383	9899	13589	2208
Strakonice	6853	8740	15082	11160	14467	2990
Tábor	7378	9343	14999	11575	14883	2338
České Budějovice	7925	7545	14105	14355	17010	2695
Pelhřimov	7535	9912	16869	10009	14060	3141
Beroun	9392	7864	14342	20407	23595	1360
Praha 12	5818	3854	7455	14695	13487	959
Příbram	6670	7670	14690	9107	13644	2370
Praha 11	8274	5194	11271	18473	17497	1305
Praha 4	6684	4305	11278	19079	17419	1584
Praha 5	9388	3898	9927	21538	18349	1596
Praha 10	5334	3990	9598	15425	14563	1275
Praha 8	5959	4693	9858	14772	13517	1262
Praha 9	8984	5427	12778	20226	20649	1495
Praha 6	5990	5288	10265	20967	18700	1991
Praha 2	5810	3351	9292	17214	14486	1354
Praha 1	3501	1647	4984	11451	9347	1016
Mělník	9267	7638	13469	13608	18650	1122
Litoměřice	7215	10141	15732	9639	14183	959
Kladno	7458	9011	14885	13002	17129	939
Ústí nad Labem	6419	6232	12445	8280	9882	377
Teplice	7107	6931	13631	7771	10140	758
Děčín	7051	7198	15039	7984	9955	850
Liberec	8818	6431	14079	15038	14447	1254
Jablonec nad Nisou	9128	6634	12207	14797	16072	1639
Česká Lípa	7659	7955	12689	8616	9858	593
Jičín	8443	7683	14621	12515	13390	1820
Mladá Boleslav	8734	7317	15390	12142	18566	1032
Trutnov	8303	6946	12755	10693	13587	1627
Kutná Hora	5379	8234	16185	7957	11368	2214

Benešov	8682	7248	15178	18416	21708	2499
Kolín	7484	8230	15594	11517	16944	1259
Pardubice	8653	7580	15283	12535	15235	2181
Chrudim	7566	9684	17302	10141	14421	4171
Hradec Králové	7660	7782	14597	17191	14660	1900
Ústí nad Orlicí	8280	6573	13957	11558	12652	5069
Náchod	8517	5884	12027	11869	13357	3898
Rychnov nad Kněžnou	8267	7620	13838	11106	13608	3424
Blansko	7676	9128	18228	8705	11749	6975
Svitavy	6931	8333	15419	7755	11114	5158
Žďár nad Sázavou	6475	7776	16785	8570	10819	7188
Jihlava	6808	8669	13807	10318	11567	4091
Třebíč	6009	9245	14415	8905	9085	4731
Znojmo	5534	9792	13205	6082	8063	3952
Brno-město A	7168	8155	15203	10567	12446	4846
Břeclav	5641	8041	13652	8678	11052	4765
Vyškov	7090	8068	17185	10110	11763	7076
Brno-město B	6246	4923	13203	11217	12277	3903
Brno-město C	4514	3932	11142	10958	11490	3349
Brno-město D	5999	5236	15335	14907	17267	4530
Olomouc A	8032	7365	15591	12176	13452	3487
Prostějov	6615	9064	16670	7476	10590	4168
Prerov	7358	8715	16010	7824	11299	4136
Bruntál	6413	9064	14890	4485	8370	1744
Šumperk	7833	8607	14930	8363	9856	2736
Olomouc B	8327	9228	16940	8225	10392	4107
Nový Jičín	9112	8291	16892	7355	14254	4506
Opava	8039	6503	16000	7812	12336	4452
Frýdek-Místek A	9236	8783	19238	7792	13334	4668
Ostrava-město A	5281	5763	12878	5273	9853	1502
Ostrava-město B	6338	6493	15350	5179	8878	1222
Ostrava-město C	6328	6695	17080	6617	11441	2645
Frýdek-Místek B	5683	4989	17218	5489	8831	4025
Karviná A	6206	8864	20398	4591	8256	1419
Karviná B	4454	7114	17579	2659	5049	1178
Kroměříž	6234	8310	14658	6516	10759	4978
Vsetín	7334	5711	13616	7466	16709	6229
Zlín A	7388	5153	14094	12816	15704	6727
Hodonín	6203	9052	15465	7565	10659	7546
Zlín B	5585	6852	15176	8655	11224	7441
Uherské Hradiště	4867	7251	14964	9219	12130	7554

Zdroj: volby.cz, autor: Mrg. Et Mrg. Daniel Čermák (Daniel.Cermak@soc.cas.cz)

**Příloha 7: Přehled přímých mandátů získaných stranami
v jednotlivých obvodech v modelech 1 a 2**

Obvod	Strana
č. 1 Karlovy Vary	ČSSD
č. 2 Sokolov	ČSSD
č. 3 Cheb	ČSSD
č. 4 Most	ČSSD
č. 5 Chomutov	ČSSD
č. 6 Louny	ČSSD
č. 7 Plzeň-město	ČSSD
č. 8 Rokycany	ČSSD
č. 9 Plzeň-město	ODS
č. 10 Český Krumlov	ČSSD
č. 11 Domažlice	ČSSD
č. 12 Strakonice	ČSSD
č. 13 Tábor	ODS
č. 14 České Budějovice	ODS
č. 15 Pelhřimov	ČSSD
č. 16 Beroun	ODS
č. 17 Praha 12	TOP 09
č. 18 Příbram	ČSSD
č. 19 Praha 11	TOP 09
č. 20 Praha 4	TOP 09
č. 21 Praha 5	TOP 09
č. 22 Praha 10	TOP 09
č. 23 Praha 8	TOP 09
č. 24 Praha 9	ODS
č. 25 Praha 6	TOP 09
č. 26 Praha 2	TOP 09
č. 27 Praha 1	TOP 09
č. 28 Mělník	ODS
č. 29 Litoměřice	ČSSD
č. 30 Kladno	ODS
č. 31 Ústí nad Labem	ČSSD
č. 32 Teplice	ČSSD
č. 33 Děčín	ČSSD
č. 34 Liberec	TOP 09
č. 35 Jablonec nad Nisou	ODS
č. 36 Česká Lípa	ČSSD
č. 37 Jičín	ČSSD
č. 38 Mladá Boleslav	ODS
č. 39 Trutnov	ODS
č. 40 Kutná Hora	ČSSD
č. 41 Benešov	ODS
č. 42 Kolín	ODS

č. 43 Pardubice	ČSSD
č. 44 Chrudim	ČSSD
č. 45 Hradec Králové	TOP 09
č. 46 Ústí nad Orlicí	ČSSD
č. 47 Náchod	ODS
č. 48 Rychnov nad Kněžnou	ČSSD
č. 49 Blansko	ČSSD
č. 50 Svitavy	ČSSD
č. 51 Žďár nad Sázavou	ČSSD
č. 52 Jihlava	ČSSD
č. 53 Třebíč	ČSSD
č. 54 Znojmo	ČSSD
č. 55 Brno-město	ČSSD
č. 56 Břeclav	ČSSD
č. 57 Vyškov	ČSSD
č. 58 Brno-město	ČSSD
č. 59 Brno-město	ODS
č. 60 Brno-město	ODS
č. 61 Olomouc	ČSSD
č. 62 Prostějov	ČSSD
č. 63 Přerov	ČSSD
č. 64 Bruntál	ČSSD
č. 65 Šumperk	ČSSD
č. 66 Olomouc	ČSSD
č. 67 Nový Jičín	ČSSD
č. 68 Opava	ČSSD
č. 69 Frýdek-Místek	ČSSD
č. 70 Ostrava-město	ČSSD
č. 71 Ostrava-město	ČSSD
č. 72 Ostrava-město	ČSSD
č. 73 Frýdek-Místek	ČSSD
č. 74 Karviná	ČSSD
č. 75 Karviná	ČSSD
č. 76 Kroměříž	ČSSD
č. 77 Vsetín	ODS
č. 78 Zlín	ODS
č. 79 Hodonín	ČSSD
č. 80 Zlín	ČSSD
č. 81 Uherské hradiště	ČSSD

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

**Příloha 8: Přehled přímých mandátů získaných stranami
v jednotlivých obvodech v modelech 3 a 4**

Obvod	Strana
č. 1 Karlovy Vary	TOP 09
č. 2 Sokolov	ČSSD
č. 3 Cheb	ČSSD
č. 4 Most	ČSSD
č. 5 Chomutov	ČSSD
č. 6 Louny	TOP 09
č. 7 Plzeň-město	ODS
č. 8 Rokycany	ODS
č. 9 Plzeň-město	ODS
č. 10 Český Krumlov	ODS
č. 11 Domažlice	ČSSD
č. 12 Strakonice	TOP09
č. 13 Tábor	TOP09
č. 14 České Budějovice	ODS
č. 15 Pelhřimov	ČSSD
č. 16 Beroun	ČSSD
č. 17 Praha 12	ČSSD
č. 18 Příbram	ODS
č. 19 Praha 11	VV
č. 20 Praha 4	ODS
č. 21 Praha 5	ODS
č. 22 Praha 10	ODS
č. 23 Praha 8	ODS
č. 24 Praha 9	ODS
č. 25 Praha 6	ODS
č. 26 Praha 2	ODS
č. 27 Praha 1	ODS
č. 28 Mělník	ODS
č. 29 Litoměřice	ODS
č. 30 Kladno	ODS
č. 31 Ústí nad Labem	ODS
č. 32 Teplice	ČSSD
č. 33 Děčín	ČSSD
č. 34 Liberec	TOP09
č. 35 Jablonec nad Nisou	ČSSD
č. 36 Česká Lípa	VV
č. 37 Jičín	TOP09
č. 38 Mladá Boleslav	ODS
č. 39 Trutnov	ODS
č. 40 Kutná Hora	ČSSD
č. 41 Benešov	ODS
č. 42 Kolín	ODS

č. 43 Pardubice	TOP09
č. 44 Chrudim	ODS
č. 45 Hradec Králové	TOP09
č. 46 Ústí nad Orlicí	TOP09
č. 47 Náchod	ODS
č. 48 Rychnov nad Kněžnou	KDU-ČSL
č. 49 Blansko	KSČM
č. 50 Svitavy	ODS
č. 51 Žďár nad Sázavou	ODS
č. 52 Jihlava	TOP09
č. 53 Třebíč	KSČM
č. 54 Znojmo	TOP09
č. 55 Brno-město	ČSSD
č. 56 Břeclav	KSČM
č. 57 Vyškov	ČSSD
č. 58 Brno-město	ČSSD
č. 59 Brno-město	ČSSD
č. 60 Brno-město	TOP09
č. 61 Olomouc	ČSSD
č. 62 Prostějov	ČSSD
č. 63 Přerov	ODS
č. 64 Bruntál	ČSSD
č. 65 Šumperk	ODS
č. 66 Olomouc	ČSSD
č. 67 Nový Jičín	KSČM
č. 68 Opava	ODS
č. 69 Frýdek-Místek	ČSSD
č. 70 Ostrava-město	ODS
č. 71 Ostrava-město	ČSSD
č. 72 Ostrava-město	VV
č. 73 Frýdek-Místek	ČSSD
č. 74 Karviná	ODS
č. 75 Karviná	ČSSD
č. 76 Kroměříž	KDU-ČSL
č. 77 Vsetín	KDU-ČSL
č. 78 Zlín	ODS
č. 79 Hodonín	ČSSD
č. 80 Zlín	KDU-ČSL
č. 81 Uherské hradiště	TOP09

Zdroj: volby.cz, výpočet autorka

Příloha 9: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech na úrovni kandidátských listin modelů B, C a D

Tabulka č. 35: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 1B

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převyslých mandátů)				
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV
Čechy	25	25	23	14	14
Morava	28 (9)	15	10	9	8
Mandáty strany celkem	53 (9)	40	33	23	22
Celkový počet křesel	171 (9)				

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 36: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 1C

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převyslých mandátů)				
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV
Praha	4	6	9 (2)	2	3
Střední Čechy	5	6 (1)	4	2	2
Jihozápad	5 (1)	4	4	3	2
Severozápad	10 (5)	4	3	3	2
Severovýchod	7	6	5	3	4
Jihovýchod	11 (4)	6	5	4	3
Střední Morava	8 (2)	5	3	3	3
Moravskoslezsko	10 (4)	4	2	3	3
Mandáty strany celkem	60 (16)	41 (1)	35 (2)	23	22
Celkový počet křesel	181 (19)				

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 37: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 1D

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převislých mandátů)				
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV
Ústecký	7 (3)	3	2	3	2
Karlovarský	3 (2)	1	1	1	1
Liberecký	2	2	1	1	1
Královéhradecký	3	3	2	1	2
Pardubický	4 (2)	2	2	1	1
Praha	4	6	9 (2)	2	3
Středočeský	5	6 (1)	4	3	2
Plzeňský	3 (1)	2	2	1	1
Jihočeský	2	2	2	1	1
Vysočina	4 (2)	2	1	1	1
Jihomoravský	7 (2)	4	3	2	2
Olomoucký	5 (2)	2	2	2	1
Zlínský	3	2	2	1	1
Moravskoslezský	10 (4)	4	2	3	3
Mandáty strany celkem	62 (18)	41 (1)	35 (2)	23	22
Celkový počet křesel	183 (21)				

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 38: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 2B

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převislých mandátů)				
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV
Čechy	31	32	29	17	17
Morava	28 (5)	18	12	11	10
Mandáty strany celkem	59 (5)	50	41	28	27
Celkový počet křesel	205 (5)				

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 39: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 2C

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převislých mandátů)				
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV
Praha	5	8	9 (1)	2	3
Střední Čechy	6	6	5	3	3
Jihozápad	6	5	4	3	3
Severozápad	10 (4)	4	4	4	3
Severovýchod	8	8	7	4	5
Jihovýchod	11 (3)	8	6	5	4
Střední Morava	8 (1)	6	4	4	3
Moravskoslezsko	10 (2)	5	3	3	3
Mandáty strany celkem	64 (10)	50	42 (1)	28	27
Celkový počet křesel	211 (11)				

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 40: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 2D

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převislých mandátů)				
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV
Ústecký	7 (2)	3	3	3	2
Karlovarský	3 (1)	1	1	1	1
Liberecký	2	2	2	1	1
Královéhradecký	3	3	3	2	2
Pardubický	4 (1)	3	2	1	2
Praha	4	7	9 (1)	2	3
Středočeský	5	7	5	3	3
Plzeňský	3	3	2	1	1
Jihočeský	3	3	2	2	1
Vysočina	4 (1)	2	2	2	1
Jihomoravský	7 (1)	5	4	3	3
Olomoucký	5 (1)	3	2	2	2
Zlínský	3	3	2	2	2
Moravskoslezský	10 (2)	5	3	3	3
Mandáty strany celkem	63 (9)	50	42 (1)	28	27
Celkový počet křesel	210 (10)				

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 41: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 3D

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převislých mandátů)					
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV	KDU-ČSL
Ústecký	4	3	2	3	2	0
Karlovarský	2 (1)	1	1	1	1	0
Liberecký	1	1	1	1	1	0
Královéhradecký	3	2	2	1	2	1 (1)
Pardubický	2	2	2	1	1	1
Praha	4	8 (2)	6	1	2	1
Středočeský	4	6 (1)	4	2	2	0
Plzeňský	2	3 (1)	2	1	1	0
Jihočeský	2	2	2	1	1	0
Vysočina	2	2	1	1	1	1
Jihomoravský	5	4	3	2	2	2
Olomoucký	3	2	2	2	1	1
Zlínský	3	2	2	1	1	3 (2)
Moravskoslezský	6	4	2	3	3	1
Mandáty strany celkem	43 (1)	42 (4)	32	21	21	11 (3)
Celkový počet křesel	170					

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 42: Zisky stran v jednotlivých volebních obvodech modelu 4D

Obvod na úrovni kandidátských listin	Zisk mandátů celkem (počet převyslých mandátů)					
	ČSSD	ODS	TOP 09	KSČM	VV	KDU-ČSL
Ústecký	4	3	2	3	2	0
Karlovarský	2	1	1	1	1	0
Liberecký	2	2	2	1	1	0
Královéhradecký	3	3	3	2	2	1
Pardubický	3	2	2	1	2	1
Praha	4	8 (1)	8	2	3	1
Středočeský	5	6	5	3	3	1
Plzeňský	3	3	2	1	1	0
Jihočeský	3	3	2	2	1	0
Vysočina	3	2	2	2	1	1
Jihomoravský	6	5	4	2	3	2
Olomoucký	4	2	2	2	2	1
Zlínský	3	3	2	1	1	3 (2)
Moravskoslezský	7	5	2	3	3	1
Mandáty strany celkem	52	48 (1)	39	26	26	12
Celkový počet křesel	203					

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Příloha 10: Indexy proporcionality, fragmentace a exkluze jednotlivých modelů

Tabulka č. 43: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 1A

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	53	31	22,08	8,92	1,4
ODS	40	23,4	20,22	3,18	1,16
TOP09	33	19,3	16,7	2,6	1,16
VV	22	12,9	10,88	2,02	1,19
KSČM	23	13,5	11,27	2,23	1,2
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	171	100,1	99,89	37,69	
Fragmentace	0,778		Index	18,85	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 44: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 1B

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	53	31	22,08	8,92	1,4
ODS	40	23,4	20,22	3,18	1,16
TOP09	33	19,3	16,7	2,6	1,16
VV	22	12,9	10,88	2,02	1,19
KSČM	23	13,5	11,27	2,23	1,2
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	171	100,1	99,89	37,69	
Fragmentace	0,778		Index	18,85	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 45: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 1C

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	60	33,2	22,08	11,12	1,5
ODS	41	22,6	20,22	2,36	1,12
TOP09	35	19,3	16,7	2,6	1,16
VV	22	12,2	10,88	1,32	1,12
KSČM	23	12,7	11,27	1,43	1,13
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	181	100	99,89	37,57	
Fragmentace	0,771		Index	18,79	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 46: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 1D

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	62	33,9	22,08	11,82	1,54
ODS	41	22,4	20,22	2,18	1,11
TOP09	35	19,1	16,7	2,4	1,14
VV	22	12	10,88	1,12	1,10
KSČM	23	12,6	11,27	1,33	1,12
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	183	100	99,89	37,59	
Fragmentace	0,768		Index	18,8	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 47: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 2A

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	54	27	22,08	4,92	1,22
ODS	50	25	20,22	4,78	1,24
TOP09	41	20,5	16,7	3,8	1,23
VV	27	13,5	10,88	2,62	1,24
KSČM	28	14	11,27	2,73	1,24
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	200	100	99,89	37,59	
Fragmentace	0,785		Index	18,80	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 48: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 2B

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	59	28,8	22,08	6,72	1,3
ODS	50	24,4	20,22	4,28	1,21
TOP09	41	20	16,7	3,3	1,23
VV	27	13,2	10,88	2,32	1,21
KSČM	28	13,7	11,27	2,43	1,22
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	205	100,1	99,89	37,79	
Fragmentace	0,781		Index	18,9	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 49: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 2C

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	64	30,3	22,08	8,22	1,37
ODS	50	23,7	20,22	3,48	1,17
TOP09	42	19,9	16,7	3,2	1,19
VV	27	12,8	10,88	1,92	1,18
KSČM	28	13,3	11,27	2,03	1,18
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	211	100	99,89	37,59	
Fragmentace	0,778		Index	18,8	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 50: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 2D

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	63	30	22,08	7,92	1,36
ODS	50	23,8	20,22	3,58	1,18
TOP09	42	20	16,7	3,3	1,20
VV	27	12,9	10,88	2,02	1,19
KSČM	28	13,3	11,27	2,03	1,18
Ostatní (I_{ex})	0	0	18,74	18,74	
Celkem	210	100	99,89	37,59	
Fragmentace	0,779		Index	18,8	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 51: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 3A

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	42	25,9	22,08	3,85	1,17
ODS	38	23,5	20,22	3,24	1,16
TOP09	32	19,8	16,7	3,05	1,18
VV	21	13,0	10,88	2,08	1,19
KSČM	21	13,0	11,27	1,69	1,15
KDU-ČSL	8	4,9	4,39	0,55	1,12
Ostatní (I_{ex})	0	0	14,35	14,35	
Celkem	162	100,00	99,89	28,81	
Fragmentace	0,802		Index	14,4	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 52: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 3D

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	43	25,3	22,08	3,21	1,15
ODS	42	24,7	20,22	4,49	1,22
TOP09	32	18,8	16,7	2,12	1,13
VV	21	12,4	10,88	1,47	1,14
KSČM	21	12,4	11,27	1,08	1,10
KDU-ČSL	11	6,5	4,39	2,08	1,47
Ostatní (I_{ex})	0	0	14,35	14,35	
Celkem	170	100,0	99,89	28,8	
Fragmentace	0,805		Index	14,4	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 53: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 4A

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	52	26	22,08	3,92	1,18
ODS	47	23,5	20,22	3,28	1,16
TOP09	39	19,5	16,7	2,8	1,17
VV	26	13	10,88	2,12	1,19
KSČM	26	13	11,27	1,73	1,15
KDU-ČSL	10	5	4,39	0,61	1,14
Ostatní (I_{ex})	0	0	14,35	14,35	
Celkem	200	100	99,89	28,81	
Fragmentace	0,805		Index	14,4	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Tabulka č. 54: Index proporcionality, fragmentace, deformace a exkluze modelu 4D

Strana	s	s %	v %	 v-s 	Ar
ČSSD	52	25,6	22,08	3,54	1,16
ODS	48	23,6	20,22	3,43	1,17
TOP09	39	19,2	16,7	2,51	1,15
VV	26	12,8	10,88	1,93	1,18
KSČM	26	12,8	11,27	1,54	1,14
KDU-ČSL	12	5,9	4,39	1,52	1,35
Ostatní (I_{ex})	0	0	14,35	14,35	
Celkem	203	100	99,89	28,81	
Fragmentace	0,806		Index	14,4	

Zdroj: volby.cz, autor: Mgr. et Mgr. Daniel Čermák, výpočet autorka

Abstrakt

Diplomová práce se zabývá teoretickou možností zavést pro volby do Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky smíšeně personalizovaný volební systém. Tento volební systém se úspěšně používá více jak 50 let pro volby do německého Spolkového sněmu (Bundestag) a na začátku 90. let 20. století jej zavedly další země, ať už se jednalo o nově vzniklé demokracie střední a východní Evropy po pádu komunismu, např. Albánie, tak země, kde demokratická forma vlády má několika desetiletou tradici, např. Nový Zéland. Práce nastiňuje v úvodu problematiku zařazení smíšeně personalizovaného poměrného systému do typologie volebních systémů. Dále se věnuje dvěma zemím, kde je tento volební používán. Jedná se o Německou a Nový Zéland. Tyto kapitoly se zaměřují na důvody zavedení tohoto volebního systému, jeho současné podobě a jeho důsledkům na dané politické systémy.

V další části se práce zaměřuje na český volební systém do Poslanecké sněmovny od vzniku samostatné České republiky. Věnuje se důvodům, na základě kterých byl daný volební systém vybrán a také jeho reformám, ať už byly uskutečněny či ne. Je provedena analýza českého volebního systému a diskutovány jeho hlavní slabiny, které slouží jako argumenty pro změnu stávajícího systému. Analytická část práce na základě různých modelů přepočítává výsledky voleb do Poslanecké sněmovny z 28. a 29. května 2010 za použití smíšeně personalizovaného poměrného volebního systému, kdy se snaží potvrdit hypotézu, že zavedení smíšeně personalizovaného volebního systému by vedlo ke vzniku vlád, které by se opíraly o stabilní/silnou většinu v Poslanecké sněmovně, ale při tom by výsledky voleb vykazovaly vysokou míru proporcionality.

Abstract

The Master thesis deals with a theoretical possibility to introduce the Mixed-Member Proportional system (MMP) for the election to the House of Deputies of the Czech Parliament. This type of electoral system is successfully used for the elections to the German Bundestag for more than 50 years and at the beginning of the 1990s it was introduced in other countries, whether it were a newly established democracies of Central and Eastern Europe after the fall of communism, such as Albania, or countries with long democratic tradition, for example New Zealand. Thesis outlines at the beginning the question of arrangement of MMP into the typology of electoral systems. Then thesis looks at two countries, where this type of electoral system is used, Germany and New Zealand. These chapters focus on the reasons that led to introducing of MMP, its current form and its consequences on the political systems of these two countries.

Next section is focused on the electoral system of the Czech House of Deputies since the building of independent Czech Republic. It describes the reasons why the new electoral system was chosen and its reforms, whether implemented or not. The analysis of consequences of Czech electoral systems then shows its weaknesses of the system which serve as arguments for changing the current system. The analytical part of the thesis on the ground of several models recalculates the results of Czech general election 2010 with application of MMP. The aim of this analysis is to confirm the hypothesis that introducing of MMP for the Czech general election would lead to the formation of governments that are based on stable/strong majority in the House of Deputies and at the same time the elections results would show high degrees of proportionality.